

ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการ
ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐
PSYCHOSOCIAL FACTORS RELATED TO PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF
THE SANGHA ADMINISTRATORS IN THE 10TH SANGHA
ADMINISTRATION REGION

พระครูใบฎีกานิพนฺธ ญาณวีโร (นิตยพันธ์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

ปัจจัยจิตสังคัมที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการ
ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

พระครูใบฎีกานิปุณ ญาณวีโร (นิตยพันธ์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Psychosocial Factors Related to Psychological Well-being of
The Sangha Administrators in the 10th Sangha
Administration Region

Phrakrubaidika Nipun **Ñāṇavīro** (Nitayaphan)

A Thesis submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Psychology)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “ปัจจัยจิตสังคัมที่ส่งผลต่อสุขภาพทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค
๑๐” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

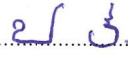
(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย : ประธานกรรมการ
(ผศ.ดร. สาระ มุขดี) กรรมการ

 กรรมการ
(พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท, ผศ.ดร.) กรรมการ

 กรรมการ
(พระมหาเฟื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.) กรรมการ

 กรรมการ
(ผศ.ดร. ประยูร สุขะใจ) กรรมการ

 กรรมการ
(ผศ.ดร. สิริวัฒน์ ศรีเครือดง) กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย : พระมหาเฟื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. ประธานกรรมการ
ผศ.ดร. ประยูร สุขะใจ กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย :
(พระครูใบฎีกานิพนธ์ ภาณวีโร)

ชื่อวิทยานิพนธ์	:	ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตของ พระสงฆ์ฆาติการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐
ผู้วิจัย	:	พระครูใบฎีกานิพนธ์ ญาณวีโร (นิตยพันธ์)
ปริญญา	:	พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธจิตวิทยา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	:	พระมหาเมื่อน กิตติโสภโณ, ผศ. ดร., ป.ธ. ๗, พธ.บ. (จิตวิทยา), ศศ.ม. (จิตวิทยาการ ปรึกษา), Ph.D. (Psychology)
	:	ผศ.ดร.ประยูร สุยะใจ, ป.ธ. ๓, พธ.บ. (จิตวิทยา), กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา), M.A. (Clinical Psychology), Ph.D. (Psychology)
วันสำเร็จการศึกษา	:	๑๔ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ ๑. เพื่อศึกษาระดับสุขภาวะทางจิตของพระสงฆ์ฆาติการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ๒. เพื่อศึกษาศึกษาความแตกต่างของระดับสุขภาวะทางจิตของพระสงฆ์ฆาติการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจิตสังคมและสุขภาวะทางจิตของพระสงฆ์ฆาติการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม แบบสอบถามปัจจัยจิตสังคมและสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบความแตกต่างในระดับการรับรู้เกี่ยวกับสุขภาวะทางจิตของพระสงฆ์ฆาติการด้วยการทดสอบที (t-test) การทดสอบความแปรปรวน (F-test) แบบ One Way ANOVA กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือกลุ่มพระสงฆ์ฆาติการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำนวน ๓๘๐ รูป

ผลการวิจัยพบว่าระดับการรับรู้ปัจจัยจิตสังคม (ตัวแปรต้น) และสุขภาวะทางจิต (ตัวแปรตาม) ของพระสงฆ์ฆาติการปรากฏผลดังนี้ ในด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหาร ๔ มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๔๕ รองลงมาด้านบทบาทพระสงฆ์ฆาติการ มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๖๐๒ ถัดมาเป็นด้านแนวโน้มความรู้สึก มีค่าเฉลี่ย ๓.๑๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๑๑ ตามด้วยด้านสุขภาวะทางจิต มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๑๓

ในการทดสอบสมมติฐานพบว่าพระสงฆ์ฆาติการที่มีอายุ อายุพรรษา การศึกษาฝ่ายอาณาจักรและการดำรงตำแหน่งพระสงฆ์ฆาติการต่างกันมีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ส่วนพระสงฆ์ฆาติการที่มีระดับศึกษาแผนกธรรม ระดับการศึกษาแผนกบาลี สมณศักดิ์ ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งพระสงฆ์ฆาติการ การเป็นและไม่เป็นพระอุปัชฌาย์และการเป็นและไม่เป็นโรคต่างกันไม่พบความแตกต่างของสุขภาวะทางจิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจิตสังคัมและสุขภาวะทางจิตพบว่าปัจจัยด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหาร ๔ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านแนวโน้มความรู้สึกในระดับปานกลาง และสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านบทบาทพระสังฆาธิการในระดับสูง นอกจากนี้ยังสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านสุขภาวะทางจิตในระดับปานกลาง แต่ละคู่ปัจจัยในกลุ่มนี้สัมพันธ์กันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

ปัจจัยด้านแนวโน้มความรู้สึกสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านบทบาทพระสังฆาธิการในระดับปานกลาง และยังสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านสุขภาวะทางจิตในระดับปานกลาง แต่ละคู่ปัจจัยในกลุ่มนี้สัมพันธ์กันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

ส่วนปัจจัยด้านบทบาทพระสังฆาธิการสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านสุขภาวะทางจิตในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

Thesis Title	:	Psychosocial Factors Related to Psychological Well-being of the Sangha Administrators in the 10th Sangha Administration Region
Researcher	:	Phrakrubaidika Nipun Ñāṇavīro (Nitayaphan)
Degree	:	Master of Arts (Buddhist Psychology)
Thesis Supervisory Committee	:	Phramaha Phuen Kittisobhano, Asst.Prof. Dr., 7th grade of Pali, B.A., M.A. (Counseling Psychology), Ph.D. (Psychology)
	:	Asst.Prof. Dr. Prayoon suyajai, Pali III, B.A. (Psychology), M.Ed. (Educational Psychology), M.A. (Clinical Psychology), Ph.D. (Psychology)
Date of Graduation	:	March 14, 2019

Abstract

The objectives of this thesis are to : 1) study psychological well-being level of Sangha administrators in the 10th Sangha administration region; 2) examine discrepancy of psychological well-being levels of Sangha administrators categorized by individual factors; and 3) investigate correlations between psychosocial factors and psychological well-being levels of Sangha administrators in the 10th Sangha administration region.

The tool used for gathering data is questionnaire containing general information of respondents, questions related to psychosocial factors and psychological well-being of the elders. Statistics applied for data analysis consist of frequency distribution, percentage, mean and standard deviation. In the meantime, T-test, F-test and one way ANOVA are implemented for testing discrepancy of perception of psychological well-being among Sangha administrators. The sample group comprises of 380 cases of Sangha administrators in the 10th Sangha administration region.

The findings on the perception level of psychosocial factors (independent variables) and psychological well-being (dependent variables) of Sangha administrators are as follows: administration under Brahmavihara (the four immeasurables) (mean = 3.74 and standard deviation = 0.445), followed by Sangha

administrator roles (mean = 3.68 and standard deviation = 0.602), feeling trend (mean = 3.12 and standard deviation = 0.511) and psychological well-being (mean = 3.32 and standard deviation = 0.413), respectively.

The results of hypothesis test found that the Sangha administrators with different age, ordination years, education and holding Sangha administrator position have different psychological well-being with statistical significance at 0.05 level. Meanwhile, Sangha administrators with different dharma education, Pali education, priest's title, years of holding Sangha administrator position, and being preceptor or not have no statistically significant difference at 0.05 level.

For correlation between psychosocial factors and psychological well-being, the findings reveal that administration under Brahmavihara (the four immeasurables) has positive correlation with feeling trend at moderate level. It also has positive correlation with psychological well-being at moderate level while it has positive correlation with Sangha administrator roles at high level. Each pair has statistical significant correlation at 0.01 level.

Feeling trend has positive correlation with Sangha administrator roles at moderate level and also has positive correlation with psychological well-being at moderate level. Each pair has statistical significant correlation at 0.01 level.

In addition, Sangha administrator roles have positive correlation with psychological well-being at high level with statistical significance at 0.01 level

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากผู้มีอุปการคุณหลายท่าน ได้ช่วยตรวจทาน แก้ไขจุดที่ยังบกพร่องและแนะนำเพิ่มเติมให้เกิดความสมบูรณ์ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง พระมหาสมบูรณ วฑฒิกโร คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย พระมณูญวรรธมมณู ผู้ที่ได้ช่วยพัฒนาเครื่องมือวิจัยและแนะนำการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการวิจัยจนวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณพระอาจารย์ พระมหาเพื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้ช่วยแนะนำ ตรวจทาน และแก้ไขเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ทั้งดูแลติดตามความก้าวหน้าอย่างใกล้ชิด

ขอขอบคุณและขอบพระคุณ คณาจารย์และเจ้าหน้าที่คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่าน ผู้คอยดูแลความก้าวหน้าของวิทยานิพนธ์ทั้งให้คำปรึกษาตลอดการทำงาน

ขอขอบคุณพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ รวมทั้งเจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลและเอื้อเพื่อช่วยตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยนำมาซึ่งความสำเร็จของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ทั้งเป็นคุณูปการต่อการประยุกต์องค์ความรู้เพื่อนำไปเผยแพร่และนำไปใช้ในภาคปฏิบัติเพื่อความก้าวหน้าในการดูแลผู้สูงอายุต่อไป

ขอขอบคุณ สหธรรมิกและเพื่อนร่วมชั้นเรียนพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา รุ่นที่ ๒ ทุกท่านที่สละเวลาอันมีค่าช่วยเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยความวิริยะยังทั้งยังคงช่วยให้กำลังใจติดตามดูแลอยู่ไม่ห่างและช่วยเหลือเกื้อกูลในการทำวิทยานิพนธ์ในทุกกระบวนการ

บุญกุศลจรรยาสัมมาปฏิบัติใดๆอันเกิดจากความสำเร็จของวิทยานิพนธ์เล่มนี้หากจะพึงมีอยู่บ้าง ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาคุณบิดามารดาผู้เป็นที่รักอย่างสูงยิ่งและเคียงข้างให้กำลังใจ ผู้วิจัยเสมอมา ขอทุกท่านที่ได้เอื้อนามมาทั้งท่านผู้เกื้อหนุนในบุญการ จงเจริญด้วยความเกษมสันต์และสรรพกุศล ขอบุญกุศลเหล่านี้จงแผ่ไปในสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในโลกใบนี้ ขอพระสัทธรรมจรัสเรืองแผ่ไพศาล เพื่อความเจริญไพบูลย์แห่งประโยชน์สุขของทุกๆชีวิตตลอดกาล ยินนาน

พระครูใบฎีกานิพนฺ ญาณวีโร (นิตยพันธ์)

๑๔ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภูมิ	น
สารบัญภาพ	น
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๔
๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะในการวิจัย	๔
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสุขภาวะทางจิต	๗
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยจิตสังคม	๑๓
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปกครองตามหลักพรหมวิหารธรรม ๔	๑๗
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับแนวโน้มความรู้สึก	๒๘
๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการ	๒๙
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๗
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔๗
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๔๘
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๔๘
๓.๒ ขอบเขตการวิจัย	๔๘
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๔๙
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๑
๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๑

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๕
๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๕
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป	๕๕
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ระดับการรับรู้ปัจจัยจิตสังคมและสุขภาวะทางจิต	๕๙
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน	๕๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๖๗
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๖๗
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๗๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๘๓
บรรณานุกรม	๘๕
ภาคผนวก	
ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ	
ข หนังสือราชการที่เกี่ยวข้อง	
ค แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	
ง ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability)	
จ ตารางแสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan	
ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๔.๑	แสดงจำนวน และอัตราร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามข้อมูลทั่วไป	๕๕
ตารางที่ ๔.๒	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยจิตสังคมและสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐	๕๙
ตารางที่ ๔.๓	แสดงการทดสอบค่าเฉลี่ยสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำแนกตามช่วงอายุ	๕๙
ตารางที่ ๔.๔	แสดงผลเปรียบเทียบพหุคูณ ด้วยวิธี LSD ของสุขภาวะทางจิตจำแนกตามช่วงอายุของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐	๖๐
ตารางที่ ๔.๕	แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีอายุพรรษาต่างกัน	๖๐
ตารางที่ ๔.๖	แสดงผลเปรียบเทียบพหุคูณ ด้วยวิธี LSD ของระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำแนกตามอายุพรรษา	๖๑
ตารางที่ ๔.๗	แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระดับการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน	๖๑
ตารางที่ ๔.๘	แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระดับการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน	๖๒
ตารางที่ ๔.๙	แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระดับการศึกษาฝ่ายอาณาจักรต่างกัน	๖๒
ตารางที่ ๔.๑๐	แสดงผลเปรียบเทียบพหุคูณ ด้วยวิธี LSD ของสุขภาวะทางจิตจำแนกตามระดับการศึกษาฝ่ายอาณาจักรของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐	๖๓
ตารางที่ ๔.๑๑	แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีสมณศักดิ์ต่างกัน	๖๓
ตารางที่ ๔.๑๒	แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการต่างกัน	๖๔

ตารางที่ ๔.๑๓	แสดงผลเปรียบเทียบพหุคุณ ด้วยวิธี LSD ของสุขภาวะทางจิตจำแนกตามการดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐	๖๔
ตารางที่ ๔.๑๔	แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการต่างกัน	๖๕
ตารางที่ ๔.๑๕	แสดงการทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำแนกตามการเป็นพระอุปัชฌาย์และไม่เป็นพระอุปัชฌาย์	๖๕
ตารางที่ ๔.๑๖	แสดงการทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำแนกตามการเป็นโรคและการไม่เป็นโรค	๖๕
ตารางที่ ๔.๑๗	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจิตสังคมกับสุขภาวะทางจิต	๖๖

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
แผนภูมิภาพที่ ๒.๑	แสดงการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมด้วยรูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model)	๑๕

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
ภาพที่ ๑.๒	ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมแสดงจิตลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจของพฤติกรรมทางจริยธรรม	๑๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การระบุหมายเลขและคำย่อ

การระบุหมายเลขและคำย่อพระไตรปิฎก ผู้วิจัยได้ระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวิภังค์ (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลป็นณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริป็นณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ข.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวารวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สห.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สหายนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปัญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.นวก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.เปต.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เปตวัตถุ	(ภาษาไทย)
ขุ.เถร.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฏิสัมภิตามวรรค	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สุขภาวะทางจิต (Psychological Well – Being) หรือความผาสุกทางจิตใจนี้ได้รับการศึกษามากกว่าศตวรรษงานวิจัยส่วนใหญ่ในอดีตจำกัดความเรื่อง “สุขภาวะ” (Wellness) ของมนุษย์ว่าเป็นการไม่เจ็บไข้ได้ป่วยรวมถึงการไม่มีความกังวลความเศร้าหมองหรือปัญหาทางจิตใจใดๆ โดยที่ผ่านมานำความคิดเรื่องสุขภาวะทางจิตในประเทศไทยเป็นแนวความคิดที่ได้รับการสนใจในการศึกษาระดับสุขภาวะทางจิตของผู้ป่วยระดับสุขภาวะทางจิตของบุคคลเช่นวัยรุ่นผู้สูงอายุหรือในกลุ่มจิตวิทยาการปรึกษาเพราะสุขภาวะทางจิตนั้น^๑ เป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาทฤษฎีบุคลิกภาพและการพัฒนาตนเองด้วยเช่นกันไม่ว่าจะเป็นกลุ่มจิตวิทยาพัฒนาตนและการปรึกษาแนวพุทธ^๒ แนวความคิดนี้ในภายหลังได้เน้นเรื่องลักษณะทางบวกของการเจริญเติบโตและการพัฒนาตนเองมากขึ้นโดยเฉพาะริฟฟ์^๓ ซึ่งพบว่าแนวความคิดเรื่องสุขภาวะทางจิตนั้นสำคัญต่อบุคคลมากเพราะสุขภาวะทางจิตเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพของบุคคล^๔ อีกทั้งยังแสดงถึงการมีความสุขมีคุณภาพชีวิตและความพึงพอใจในชีวิตซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีชีวิตของมนุษย์ผู้วิจัยเห็นว่าสุขภาวะทางจิตเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและชีวิตการทำงานของบุคคลด้วยแนวคิดที่ว่าหากบุคคลมีความสุขในการทำงานส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่ดีมีประสิทธิภาพขึ้น^๕ ซึ่งผู้วิจัยเห็นพ้องกับแนวคิดข้างต้นโดยให้ความหมายไว้ว่าเป็นคุณลักษณะเชิงบวกทางจิตใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งกับการรับรู้ต่อตัวเองสิ่งแวดล้อมและแสดงถึงการมีพัฒนาการของบุคคลจากสาเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดของริฟฟ์^๖ ประกอบด้วย ในปัจจุบันองค์การระหว่างประเทศต้องให้ความสำคัญกับการบริหาร

^๑ Diener. E. Subjective well-being, *The science of happiness and a proposal for a national index*, American Psychologists, (2000), 31-32.

^๒ รัตนา ศิริพานิช, *หลักการสร้างแบบสอวัตทางจิตวิทยาและทางการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๓๕). หน้า ๓๖-๓๗.

^๓ Ryff. C.D., “Happiness is everything? Or Is It? Explorations on the Meaning of Psychological Well – Being”, *Journal of Personality and Social Psychology*, (1989), 1069 – 1081.

^๔ Diener. E. Subjective well-being, *The science of happiness and a proposal for a national index*, American Psychologists, (2000), 34-43.

^๕ Wright, T.A. & Cropanzano R. “Psychological Well-Being and Job Satisfaction as job Performance”, *Journal of Occupational Health Psychology*, (2000), 84 –94.

^๖ Ryff. C.D., “Happiness is everything? Or Is It? Explorations on the Meaning of Psychological Well – Being”, *Journal of Personality and Social Psychology*, (1989), 1069 – 1081.

จัดการทรัพยากรมนุษย์เพราะคนเป็นปัจจัยที่สำคัญขององค์กรและองค์กรย่อมปรารถนาบุคลากรที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและทุ่มเททำงานให้กับองค์กรอย่างเต็มความสามารถซึ่งการที่บุคลากรจะสามารถทำงานมีประสิทธิภาพนั้นองค์กรจึงต้องหาวิธีที่จะเสริมสร้างให้บุคลากรในองค์กรแสดงพฤติกรรมที่องค์กรต้องการอันจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานและลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ไม่ว่าจะเป็นการขาดงานหรือการลาออกจากงานทำให้บุคลากรขององค์กรมีความพร้อมต่อการทำงานเพราะเป็นสิ่งจำเป็นต่อองค์กรที่จะดึงดูดบุคคลภายนอกให้เข้ามาทำงานกับองค์กรและการรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพให้ทำงานอยู่กับองค์กรต่อไป โดยเฉพาะในองค์กรระหว่างประเทศซึ่งเป็นองค์กรที่มีการจ้างงานบุคลากรในท้องถิ่นของประเทศนั้นๆ เป็นส่วนใหญ่ซึ่งอาจมีแนวทางหรือนโยบายบริหารจัดการคุณภาพชีวิตของบุคลากรที่ต่างกันออกไปบ้างอาจไม่ได้รับการจัดสรรสภาพแวดล้อมในการทำงานหรือชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสม

เมื่อหันกลับมามององค์กรพระสงฆ์ในประเทศไทยพบว่า องค์กรสงฆ์เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติ เพราะพระสงฆ์คือผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา เป็นแบบอย่างของสังคมที่สอนสั่งคุณธรรม จริยธรรมแก่คนในสังคม นอกเหนือจากบทบาทด้านการสอนแล้ว พระสงฆ์ก็ยังมีส่วนเป็นของตนเองในการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย พระสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งทางการปกครองเรียกว่า “พระสังฆาธิการ” ในปัจจุบันจะพบว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาให้มีคุณธรรมซึ่งหากจะกล่าวตามความเป็นจริงแล้ว เป็นงานที่สถาบันสงฆ์ได้ทำมาอย่างต่อเนื่อง เพียงแต่ในอดีตไม่เป็นระบบเท่าที่ควร วัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาทุกประเภท โดยอาศัยพระสงฆ์เป็นผู้สอนและมีจุดเน้นอยู่ที่การอบรมศีลธรรม จริยธรรมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว พระสงฆ์จึงต้องเข้าไปมีส่วนร่วมหรือมีความสัมพันธ์อยู่กับสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ซึ่งถูกกำหนดโดยพระธรรมวินัยให้ฝากชีวิตไว้กับชาวบ้าน นับตั้งแต่อาหารหรือปัจจัย ๔ พระสงฆ์จึงมีความเป็นอยู่ที่ต้องอาศัยคฤหัสถ์ มีชีวิตผูกพันอยู่กับสังคมประกอบหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าส่งเสริมให้เป็นไปในทางสังคมสงเคราะห์ ไม่ว่าจะเป็นสงเคราะห์ด้วยอามิส (วัตถุ) หรือการสงเคราะห์ด้วยธรรมะ การให้คำแนะนำสั่งสอน ด้วยเหตุนี้พระสงฆ์จึงมีบทบาทในสังคมและภายในองค์กรของตนเองด้วย ในทางพุทธธรรมพระสงฆ์ย่อมมีหน้าที่โดยตรงในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในระดับพื้นฐานคือ ระดับโลกียะ ให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข และในระดับสูงคือ ระดับโลกุตระ คือให้เข้าถึงธรรมตามแต่ความสามารถในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา^๗ นอกจากนี้ นายทวีศักดิ์ ทองทิพย์และประสงค์ ทองประ^๘ ยังกล่าวไว้ว่า พระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ เช่น ห้าม ปราณและสอนให้เว้นจากความชั่ว แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจงาม ได้ฟัง ได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ไม่

^๗ Carmel,S. and J. Bernstein, *Trait-Anxiety and Sense of Coherence a Longitudinal Study*, Psychological Reports, (1989), pp. 221-222.

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *สุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธ*, พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

เคยฟัง ซึ่งแจงอธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง บอกทางสวรรค์ให้ จะเห็นได้ว่าสถาบันทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยตลอด

พระสังฆาธิการในประเทศไทย นอกเหนือจากการอนุเคราะห์ สงเคราะห์พุทธบริษัทแล้ว การปกครองคณะสงฆ์เองก็อาศัยองค์ประกอบหลายๆส่วน เพื่อให้การปกครองเป็นไปอย่างราบรื่น พระสังฆาธิการที่ปฏิบัติงานในปัจจุบัน ย่อมจะต้องมีสุขภาวะทางจิตที่ดี อันเป็นตัวบ่งชี้ว่าจะไม่มีความผิดปกติจนทำให้การปกครองคณะสงฆ์เสียหาย และในเรื่องปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตย่อมมีความสำคัญในแง่ของการเป็นตัวเหตุที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาจากเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความสัมพันธ์ของตัวสุขภาวะทางจิตที่มีต่อปัจจัยสาเหตุเพื่อที่จะสามารถเข้าไปส่งเสริมและพัฒนาให้สุขภาวะทางจิตดีขึ้น อนึ่งคณะสงฆ์เขตการปกครองภาคสิบ เป็นพื้นที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานอยู่ ณ ศูนย์การคณะสงฆ์ภาคสิบ จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยจึงเลือกเขตพื้นที่นี้ในการศึกษาโดยผู้วิจัยหวังว่าผลของการวิจัยนี้จะทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของกันอย่างไรและปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลต่อการรับรู้สุขภาวะทางจิตมากน้อยเพียงใดเพื่อที่จะนำผลการศึกษานี้มาใช้เพื่อวางแผนพัฒนาพระสงฆ์ในเขตพื้นที่ ให้มีสุขภาวะทางจิตที่ดีมีคุณภาพชีวิตในการทำงานและมีการรับรู้ความสำเร็จบทบาทที่ตนทำอันจะส่งผลต่อการทำงานประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรสงฆ์ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความแตกต่างของระดับสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจิตสังคมและสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการวิจัยไว้ดังนี้

๑. ศึกษาปัจจัยจิตสังคมของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำนวน ๓ ด้านได้แก่

๑.ด้านพรหมวิหารธรรม

๒.ด้านแนวโน้มความรู้สึกรู้สึก

๓.ด้านบทบาทของพระสังฆาธิการ

๒. ศึกษาสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

๑. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ได้แก่พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำนวน ๖,๐๐๐ รูป

๒. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคั้งนี้ได้แก่พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาคสิบ จากนั้นนำข้อมูลเหล่านี้นำมาวิจัยวิเคราะห์โดยใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของของ ทาโรยามาเน (Yamane)^{๑๐} เลือกจำนวนตัวอย่างโดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชากรตามขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรที่กำหนดไว้ได้กลุ่มตัวอย่าง ๓๘๐ รูป

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านเวลา

งานวิจัยนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลในช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๖๐ ถึงมกราคม ๒๕๖๑

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ สุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาคสิบเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ปัจจัยจิตสังคัม ได้แก่ ๑. พรหมวิหารธรรม ๒. แนวโน้มความรู้สึกและ ๓. บทบาทของพระสังฆาธิการ สัมพันธ์กับสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ในระดับใด

๑.๕ สมมุติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีปัจจัยจิตสังคัมต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ มีระดับการรับรู้ปัจจัยจิตสังคัมสัมพันธ์กับระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิต

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ สุขภาวะทางจิต หมายถึง คุณลักษณะเชิงบวกทางจิตใจของบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ต่อตัวเอง สิ่งแวดล้อมและแสดงถึงการมีพัฒนาการของบุคคล ประกอบด้วย ๖ ด้าน ได้แก่ การยอมรับตนเอง ความเป็นอิสระ การเจริญเติบโตของความเป็นบุคคล ความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ความสามารถในการจัดการกับสิ่งแวดล้อม การมีเป้าหมายในชีวิต

๑.๖.๒ พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ได้รับตำแหน่งทางการปกครองในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ในระดับ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะ

---

^{๑๐} Yamane, T., *Statistic: An Introductory Analysis*, 3rd ed., (New York : Harper and Row, 1973), p. 888.

จังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส

๑.๖.๓ การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ หมายถึง การปกครองระดับภาค ประกอบด้วย คณะสงฆ์ ๖ จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานีศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ มุกดาหาร และนครพนม

๑.๖.๔ หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ หมายถึง หลักธรรมอย่างหนึ่งสำหรับนำมาเพื่อ ประยุกต์ใช้ในการบริหารงานตามแนวทางพระพุทธศาสนา มีชื่อเรียกว่า ธรรมสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองและผู้บริหารที่จะพึงมี เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าได้รับความห่วงใยด้วยความจริงใจกับผู้ที่ได้รับการปกครอง เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปโดยเรียบร้อยดีงามและเกิดประโยชน์ สูงสุดประกอบด้วย ด้านเมตตา ความห่วงใยและปรารถนาดี ด้วยความจริงใจ ด้านกรุณา ความสงสาร เห็นอกเห็นใจคิดจะช่วยเหลือในเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาประสบทุกข์ เดือดร้อน ด้านมุทิตา ความพลอย ยินดี ในความสำเร็จที่ประชาชนได้รับตามความเหมาะสม และด้านอุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ไม่ ยินดียินร้าย เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาประสบทุกข์จากการกระทำของเขา โดยที่ไม่สามารถช่วยเหลือและ แก้ไขอะไรได้

๑.๖.๕ แนวโน้มความรู้สึก หมายถึง สภาวะอารมณ์และความรู้สึกที่มีทิศทางไปในด้านที่มี ความสุขหรือความสบายใจ เป็นความรู้สึกทางบวก เช่น สนใจ ตื่นเต้น เข้มแข็ง ใสใจ ตื่นตัว กระตือรือร้น มีแรงบันดาลใจ ภูมิใจ มั่นใจ และมีทิศทางไปในด้านที่ไม่สบายใจหรือเป็นความรู้สึกทาง ลบ เช่น ซึมเศร้า เศร้าใจ ขุ่นเคืองใจ หวาดกลัว รู้สึกผิด ว้าวุ่นใจ อับอายใจ ต่อต้าน ตื่นตกใจ วิตก กังวล

๑.๖.๖ อารมณ์ทางด้านบวก หมายถึง ความรู้สึกที่เป็นสุขที่สะท้อนให้เห็นการมองชีวิต โดยรวมว่า ร่าเริง และสนุกสนาน เป็นอารมณ์ทางด้านบวกที่เป็นมุมมองโดยทั่วไป ไม่เฉพาะเจาะจง ในบางเรื่อง เช่น เรื่องงาน เรื่องครอบครัว

๑.๖.๗ อารมณ์ทางด้านลบ หมายถึง ความรู้สึกที่เป็นทุกข์ที่สะท้อนให้เห็นการมองชีวิต โดยรวมในลักษณะที่ หดหู่ น่าเศร้า อารมณ์ไม่ดี เช่น โกรธ กลัว วิตกกังวล ขึ้นอยู่กับมุมมองทั้งหมด ไม่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นความกังวลเรื่องหนึ่งเรื่องใดเฉพาะ

๑.๖.๘ บทบาทของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ หมายถึง บทบาทที่พระ สังฆาธิการ จะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำอันถือเป็นหน้าที่ทางปกครองคณะสงฆ์ มี ๖ ด้าน ประกอบด้วย การปกครองการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การ สาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกิจการคณะสงฆ์ เป็นกิจการพระศาสนาที่เน้นงานใน หน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์โดยแท้

๑.๖.๙ การปกครอง หมายถึง การปกครองคณะสงฆ์และการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆา ธิการในการดูแล ควบคุม และส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยในคณะสงฆ์ในเขตการปกครองของ ตน ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งมติ ประกาศ ของมหาเถรสมาคม และตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

๑.๖.๑๐ การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่ บรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้ภิกษุสามเณรได้เรียนในสำนัก เรียนที่วัดใกล้เคียงด้วย

๑.๖.๑๑ การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น โรงเรียนการกุศลภายในวัด โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เด็กยากจน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

๑.๖.๑๒ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการพระพุทธศาสนาให้ได้รับการเผยแผ่ เช่น การจัดการให้มีการฟังธรรมเทศนา การจัดเกี่ยวกับการอบรมสมณะและวิปัสสนากรรมฐานจากการบรรยายหรือปาฐกถา การจัดศาสนพิธีต่างๆเพื่อรักษาพิธีกรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม รวมทั้งการเผยแผ่ธรรมทางวิทยุชุมชน

๑.๖.๑๓ การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวรและการก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

๑.๖.๑๔ การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคม โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศล เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชน และรวมไปถึงการพัฒนาสังคมและชุมชน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ทราบระดับสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

๑.๗.๒ ได้ทราบอิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตของพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐” ครั้งนี้ประกอบด้วยเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่ใช้ในการกำหนดแนวทางการศึกษาและวิเคราะห์วิจัย ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสุขภาวะทางจิต
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยจิตสังคม
- ๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปกครองตามหลักพรหมวิหารธรรม ๔
- ๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับแนวโน้มความรู้สึก
- ๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสุขภาวะทางจิต

เดิมแนวคิดเรื่องสุขภาวะทางจิตได้รับความสนใจมากในกลุ่มจิตวิทยาที่ปรึกษาซึ่งเน้นการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาทางจิตใจของบุคคลแต่ในปัจจุบันนักจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การได้ให้ความสนใจในเรื่องนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคคลในองค์การเนื่องจากสุขภาวะทางจิตเป็นอีกหนึ่งตัวแปรที่ก่อให้เกิดความสุขในชีวิตเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความพร้อมทางด้านจิตใจซึ่งย่อมมีผลต่อการสร้างพฤติกรรมและผลการปฏิบัติงานที่ดีของบุคคลสุขภาวะทางจิตจึงเป็นสิ่งที่องค์การควรให้ความสำคัญ

ความหมายของสุขภาวะทางจิต

แนวคิดในเรื่องสุขภาวะทางจิตเป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมาโดยมีการเรียกได้หลายอย่างเช่นความผาสุกทางใจโดยมีผู้ที่สนใจศึกษาในเรื่องสุขภาวะทางจิตไว้โดยสามารถสรุปได้เป็น ๒ แนวทาง

๑. คำจำกัดความที่กล่าวถึงภาวะอารมณ์ความรู้สึกด้านบวกเพียงด้านเดียวได้แก่ ริฟฟ์^๑ ได้ให้ความหมายของสุขภาวะทางจิตไว้ว่าเป็นความรู้สึกที่บุคคลรับรู้ต่อตัวเองในด้านบวก

---

^๑ Ryff, “C.D.Happiness is everything? Or Is It? Explorations on the Meaning of Psychological Well – Being”, *Journal of Personality and Social Psychology*, (1989), 1069 – 1081.

ริฟฟ์และเคเยส^๒ ได้ให้ความหมายของสุขภาวะทางจิตว่าเป็นคุณลักษณะเชิงบวกทางจิตใจที่มีลักษณะต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตและพัฒนาการของบุคคล

ลอร์ดัน^๓ ให้กล่าวถึงสุขภาวะทางจิตว่าเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและการมองสภาวะแวดล้อมในแง่ดี

แคมป์เบล^๔ ได้กล่าวว่าสุขภาวะทางจิตเป็นความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตและความรู้สึกเมื่อต้องการเผชิญกับสถานการณ์ในชีวิตแบ่งออกเป็นอารมณ์ด้านบวกและด้านลบเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ของคนบุคคลต่อสถานการณ์นั้นๆโดยการประเมินสุขภาวะทางจิตจะประเมินหลังเผชิญสถานการณ์และสะท้อนผลออกมาโดยสุขภาวะทางจิตจะแสดงออกถึงอารมณ์ทางบวกและความพึงใจในชีวิต

ไรท์และโครแพนซาโน^๕ กล่าวว่าสุขภาวะทางจิตของพนักงานนั้นเป็นลักษณะการทำงานของจิตที่มีประสิทธิภาพโดยรวมซึ่งสุขภาวะทางจิตนั้นไม่ได้เป็นช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งหากแต่แสดงให้เห็นอย่างคงที่ในระยะเวลาหนึ่งซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้และมีอิทธิพลอย่างมากจากสิ่งแวดล้อม

ไวท์^๖ กล่าวว่าสุขภาวะทางจิตหมายถึงลักษณะโดยทั่วไปของบุคคลที่มีสุขภาพจิตที่ดีโดยวัดจากการมีความภาคภูมิใจในตัวเองสูงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นและการไร้ซึ่งความวิตกกังวลความหดหู่และพฤติกรรมอันเบี่ยงเบนไปจากเดิม

๒. คำจำกัดความที่กล่าวถึงภาวะอารมณ์ความรู้สึกด้านบวกและด้านลบ

แนวความคิดสุขภาวะทางจิตที่เป็นทั้งอารมณ์ด้านบวกและด้านลบนี้เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเริ่มแรกโดยแบรดเบิร์น^๗ กล่าวว่าสุขภาวะทางจิตเป็นสภาวะทางจิตใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ของชีวิตในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้นประกอบด้วยองค์ประกอบ๒ด้านซึ่งแต่ละคนมีการแสดงออกที่สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกด้านบวก (Positive affect) ได้แก่ความพึงพอใจความสุขสภาพอารมณ์หรือความรู้สึกด้านลบ (Negative Affect) ได้แก่ความวิตกกังวลเบื่อว่าเหว่ความซึมเศร้าซึ่งบุคคลจะมีการรับรู้สุขภาวะทางจิตที่แตกต่างกัน

^๒ Ryff, "C.D.Happiness is everything? Or Is It? Explorations on the Meaning of Psychological Well – Being", *Journal of Personality and Social Psychology*, (1989), 1069 – 1081.

^๓ Jacoby R., Oppenheimer C., and Denning T. *Oxford textbook of old age Psychiatry*, (London: Oxford University press, 2008), p. 435.

^๔ Campbell, A, *Subjective Measure of Well-being*, *American Psychologist*, (1976), pp. 117-124.

^๕ Wright, T.A. & Cropanzano R, "Psychological Well-Being and Job Satisfaction as Job Performance", *Journal of Occupational Health Psychology*, (2004), 84 –94.

^๖ *Ibid.*, 3.

^๗ Bradburn N. M, *The Structure of Psychological Well –Being*, (Chicago: Aldine Pub, 1969). p. 697.

ดูบาย^{๘๔} ได้ศึกษาเพิ่มเติมจากแบรดเบิร์นโดยกล่าวว่าสุขภาวะทางจิตเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆที่ประกอบด้วยความรู้สึกที่ประกอบด้วยความรู้สึกทั้งด้านบวกและด้านลบหากผู้ใดที่มีความรู้สึกทางด้านบวกมากก็จะมีสุขภาวะทางจิตที่มากด้วยซึ่งสุขภาวะทางจิตเป็นผลมาจากปัจจัย๖ด้านได้แก่ความวิตกกังวลภาวะซึมเศร้าสุขภาพทั่วไปควมมีชีวิตชีวาความสุขในการดำรงชีวิตและการควบคุมตนเอง

ไรท์^{๘๕} ให้ความหมายของสุขภาวะทางจิตไว้ว่าเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่ผ่านมาในชีวิตโดยรวมทั้งความรู้สึกในแง่บวกและความรู้สึกในแง่ลบบุคคลที่มีสุขภาวะทางจิตที่ดีจะมีความรู้สึกในแง่บวกมากกว่าความรู้สึกในแง่ลบ

พัตราพรณ์ พงษ์สิทธิศักดิ์^{๘๖} กล่าวว่าสุขภาวะทางจิตหมายถึงสภาพอารมณ์หรือความรู้สึกของบุคคลที่เกิดขึ้นต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งในชีวิตซึ่งความรู้สึกนั้นมีทั้งด้านบวกเช่นความสุขความพึงพอใจและทางลบเช่นความเครียดความวิตกกังวลบุคคลที่มีสุขภาวะทางจิตสูงจะมีความรู้สึกด้านบวกกว่าด้านลบและบุคคลที่มีสุขภาวะทางจิตระดับต่ำจะมีความรู้สึกทางลบมากกว่าด้านบวกอย่างไรก็ตามจากแนวคิดตามข้างต้นผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการศึกษาสุขภาวะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มคุณภาพชีวิตในการทำงานและการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพนั้นควรศึกษาสุขภาวะทางจิตที่เป็นอารมณ์ความรู้สึกหรือคุณลักษณะด้านบวกเพราะอารมณ์ความรู้สึกด้านบวกย่อมส่งผลให้บุคคลมองโลกในแง่บวกมีจิตใจและร่างกายที่ถึงพร้อมขยายการรับรู้การคิดและส่งผลโดยตรงต่อการเกิดพฤติกรรมที่ดีมีความพร้อมในการพัฒนาตนและเจริญเติบโตทั้งร่างกายและจิตใจซึ่งสอดคล้องกับนักวิจัยอีกมากมาย^{๘๗} ที่เสนอไว้ว่าอารมณ์ความรู้สึกด้านบวกมีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานที่ดีซึ่งหากเป็นสุขภาวะทางจิตด้านบวกจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตที่จะมีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน

จากข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของสุขภาวะทางจิตว่าหมายถึงคุณลักษณะเชิงบวกทางจิตใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งกับการรับรู้ต่อตัวเองสิ่งแวดล้อมและแสดงถึงการมีพัฒนาการของบุคคล

แนวคิดเรื่องสุขภาวะทางจิต

เกล็นน์และวีฟเวอร์^{๘๘} เสนอองค์ประกอบของสุขภาวะทางจิตซึ่งประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบได้แก่

^{๘๔} Diener,E, **Subjective well-being**, Psychological Bulletin. (1984), pp. 542-575.

^{๘๕} Wright T, A, & Bonett D, G, “Job Satisfaction and Psychological Well-Being as Nonadditive Predictors of Workplace Turnover”, **Journal of Management**, (2007), 141.

^{๘๖} พัตราพรณ์ พงษ์สิทธิศักดิ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลภาวะเชิงปรนัยในการดูแลความเข้มแข็งของครอบครัวความหวังกับความผาสุกทางใจของผู้ดูแลในครอบครัวผู้ป่วยจิตเภทโรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์”, **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะพยาบาลศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๒๓๒.

^{๘๗} Wright and Staw, 1999 อ้างถึงใน Judge et al, 2001; Wright and Cropanzano, 2000.

^{๘๘} Glenn N.D. & Weaver C.N, **Education’s effect on Psychological Well- Being**, Public Opinion Quarterly, (1981), pp. 22-39.

๑. ความสุขโดยรวม (Global Happiness)
๒. ความตื่นเต้นในชีวิต (Excitement in Life)
๓. สุขภาพของจิตวิสัย (Subjective Health)
๔. ความพึงพอใจในสังคม (Satisfaction with Community)
๕. กิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับงาน (Nonwork Activities)
๖. ชีวิตครอบครัว (Family Life)
๗. สัมพันธภาพ (Friendship)
๘. สุขภาพ (Health)

ลอร์ตัน^{๑๓} ได้พัฒนาต่อจากแนวความคิดของแบรดเบิร์นกล่าวว่าสุขภาวะทางจิตเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีคุณภาพชีวิตที่มีความเหมาะสมสภาพแวดล้อมในแง่ดีเน้นปัจจัยในด้านอารมณ์ของบุคคลซึ่งองค์ประกอบของสุขภาวะทางจิตตามแนวคิดของลอร์ตันนั้นประกอบด้วยความรู้สี่ประการคือ

๑. ความรู้สึกด้านลบ (Negative effect) ได้แก่ความวิตกกังวลภาวะซึมเศร้ากระวนกระวายมองโลกในแง่ร้าย
๒. ความรู้สึกทางบวก (positive effect) เป็นการแสดงอารมณ์พึงพอใจในขณะนั้นโดยมิได้มาจากการประมวลความคิดไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลเป็นเพียงแค่ความรู้สึกที่มีในขณะนั้น
๓. ความสุข (Happiness) จากการประมวลความรู้สึกดี ๆ ที่ผ่านมาในชีวิต
๔. ความสอดคล้องระหว่างความปรารถนากับการได้รับการตอบสนองตามความต้องการ (Congruence between desired and attain goals)

ริฟฟ์และเคเยส^{๑๔} กล่าวว่าสุขภาวะทางจิตเป็นความรู้สึกที่บุคคลรับรู้เกี่ยวกับตนเองในทางบวกสามารถประเมินได้จากลักษณะทางจิตที่เป็นบวกในการดำเนินชีวิต (Positive psychological functioning) โดยบูรณาการแนวคิดเรื่องการรู้แจ้งเห็นจริงในตนเอง (Self - Actualization) ตามแนวคิดของมาสโลว์^{๑๕} การเป็นบุคคลที่มีชีวิตที่เต็ม (Fully Functioning person) ตามแนวคิดของโรเจอร์^{๑๖} และตามแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการตลอดชีวิต (Life Span Theory) ซึ่งประกอบด้วยมิติได้แก่

๑. การยอมรับตนเอง (Self – acceptance) เป็นสิ่งที่เป็้องค์ประกอบหลักของการมีสุขภาพจิตเช่นเดียวกับการรู้แจ้งเห็นจริงในตนเอง (Self-actualization) ในทฤษฎีของมาสโลว์ที่แสดงให้เห็นการมีวุฒิภาวะ (Maturity) ทฤษฎีพัฒนาการตลอดชีวิต (Life Span Theory) นั้นให้

^{๑๓} Lawton M.P, Environment and other Determinants of Well – Being in Older people, The Gerontologist, (1983), pp. 349 -357.

^{๑๔} Ryff, C.D. & Keyes, L.M, “The Structure of Psychological Well –Being revisited”. Journal of Personality and Social Psychology, (1995), 719– 727.

^{๑๕} Lau, R.S.M, “A Longitudinal Study of Quality of Work Life and Business Performance”, Journal of South Dakota Business Review. (1999).

^{๑๖} Ibid., 222.

ความสำคัญกับการยอมรับตนเองมากโดยเป็นลักษณะของการมีทัศนคติทางบวกต่อตนเองการเข้าใจยอมรับแ่แง่มุมที่มีความหลากหลายของตนเองและการรู้สึกทางบวกกับชีวิตในอดีตของตนนั้งั้นการมีทัศนคติทางบวกต่อตนเองจึงเป็นลักษณะที่สำคัญในการทำงานของจิตในทางบวก

๒. การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น (Positive relationship with others) มีทฤษฎีอีกจำนวนมากที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีความอบอุ่นและสามารถไว้วางใจได้ความสามารถในการรักเข้าใจผู้อื่นถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการมีสุขภาพจิตที่ดีผู้ที่รู้แจ้งเห็นจริงในตนเอง (Self – Actualizer) จะเป็นผู้ที่มีความรู้สึกร่วมในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นเป็นห่วงเป็นใยความรู้สึกผู้อื่นมีความไว้วางใจต่อคนรอบข้างมีความรักต่อเพื่อนมนุษย์เข้าใจการเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ

๓. ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) เป็นลักษณะของการที่มีความสามารถในการตัดสินใจสิ่งต่างได้ด้วยตนเองมีอิสระและมีระเบียบแบบแผนในชีวิตจากภายในเช่นผู้ที่รู้แจ้งเห็นจริงในตนเอง (Self – Actualizer) จะแสดงให้เห็นถึงความสามารถทนต่อการขัดเกลาทางสังคมอดทนต่อความกดดันและสามารถประเมินตัวเองจากภายในด้วยมาตรฐานของตนเองต่างจากคนที่อยากให้ผู้อื่นปรับปรุงตัวแต่ไม่ได้ประเมินตนเองผู้ที่สามารถพัฒนาตนเองได้ก็จะสามารถหลุดพ้นจากความกลัวความเชื่อและกฎของคนที่หมุ่นมากได้

๔. ความสามารถในการจัดการกับสิ่งแวดล้อม (Environmental mastery) เป็นลักษณะที่บุคคลมีความสามารถที่จะเลือกหรือสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแก่สภาพทางจิตใจของตนเองได้ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการนิยามเรื่องสุขภาพจิตการมีวุฒิภาวะจึงเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นภายนอกตัวบุคคลทฤษฎีการพัฒนาการตลอดช่วงชีวิตกล่าวถึงว่าการมีความสามารถในการจัดการกับสิ่งแวดล้อมที่มีความซับซ้อนซึ่งเป็นความสามารถในการที่จะอยู่ให้เท่าทันโลกสามารถเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจการประสบความสำเร็จในช่วงชีวิตของคนคือการที่บุคคลสามารถมองเห็นโอกาสจากสิ่งแวดล้อมเห็นได้ว่าการที่สามารถมีส่วนร่วมและสามารถจัดการกับสิ่งแวดล้อมได้เป็นสิ่งสำคัญในการทำงานทางจิตในทางบวกได้

๕. การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต (Purpose in Life) ในทางสุขภาพจิตนั้นได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นสิ่งที่บุคคลนั้นมีความรู้สึกว่ตนเองมีจุดมุ่งหมายและมีคุณค่าคำจำกัดความในทางวุฒิภาวะนั้นเห็นว่าบุคคลต้องมีความเข้าใจอย่างชัดเจนในเป้าหมายของตนมีทิศทางมีความตั้งใจเข้าใจอย่างเด่นชัดถึงสิ่งที่ตนมีความมุ่งหมายในชีวิตทฤษฎีพัฒนาการตลอดช่วงชีวิตได้กล่าวถึงความหลากหลายของการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายต่างๆของการดำเนินชีวิตเช่นการเป็นคนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีความคิดสร้างสรรค์หรือการมีความสามารถจัดการทางอารมณ์ของตนในช่วงท้ายของชีวิตดั่งนั้นใครก็ตามที่มีความเป้าหมายที่ชัดเจนมีความตั้งใจมีทิศทางที่ชัดเจนจะนำไปสู่ชีวิตที่มีความหมาย

๖. การเจริญเติบโตของความเป็นบุคคล (Personal Growth) การทำงานทางจิตที่ดีไม่ได้หมายถึงเพียงแค่การบรรลุลักษณะข้างต้นที่กล่าวมาแต่ยังหมายถึงการที่บุคคลยังมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อการเติบโตองงามในความเป็นมนุษย์ความต้องการในการรู้ตนและพัฒนาตนให้มีศักยภาพนั้นเป็นสิ่งสำคัญต่อการเติบโตของบุคคลเช่นการเปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมถือเป็นกุญแจสำคัญในการที่จะทำงานได้เต็มศักยภาพเปิดกว้างต่อการรับเอาประสบการณ์ใหม่ๆในชีวิตบุคคลที่มีลักษณะด้านนี้จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและสามารถแก้ไขปัญหาทฤษฎีพัฒนาการตลอด

ชีวิตให้ความสำคัญกับการเติบโตอย่างต่อเนื่องและท้าทายกับสิ่งใหม่ๆหรืองานที่ตนทำในแต่ละช่วงเวลาของชีวิตที่ต่างๆไปตั่งนั้นการมีความเติบโตในตนและการเข้าใจในตนเองอย่างแท้จริง (Self – realization) จึงเป็นใจความสำคัญดังที่กล่าวมาก่อนหน้านี้

รูตเดอแมนและคณะ^{๑๗} เสนอแนวความคิดในเรื่องสุขภาวะทางจิตซึ่งสุขภาวะทางจิตประกอบด้วย๓ด้านได้แก่

๑.การพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) คือความพึงพอใจในการดำรงชีวิตโดยทั่วไป

๒. การนับถือตนเอง (Self – Esteem) พบว่ามีการศึกษาในหลายๆงานวิจัยที่ยืนยันว่าการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นตัวบ่งชี้ถึงการมีสุขภาวะทางจิต

๓.การยอมรับตนเอง (Self – Acceptance) เป็นด้านที่แสดงถึงการยอมรับแง่มุมที่หลากหลายเกี่ยวกับตนเองด้านการยอมรับตนเองนั้นเป็นด้านที่สอดคล้องกับที่ริฟฟ์และเคเยส^{๑๘} เสนอไว้ซึ่งเป็นลักษณะของการที่มีความเชื่อในตนเองรู้สึกสบายและผ่อนคลายกับตนเองสามารถระบุหน้าที่บทบาทของตนเองได้มองโลกในแง่ดีสามารถทำให้ตนเองไม่เกิดความขัดแย้งในตนเองแมคคอลลิสเตอร์^{๑๙} พบว่าหากมีคะแนนด้านนี้สูงจะแสดงถึงพฤติกรรมการเกิดความเครียดน้อยลงและมีแนวโน้มตอบสนองทางความรู้สึกในด้านบวกเมื่อต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่ท้าทายมากกว่า

กรีนฟีลด์^{๒๐}ได้กล่าวถึงแนวความคิดของการมีสุขภาวะทางจิตว่าต้องวัดทั้งหมด๓ด้านได้แก่

๑. ผลลัพธ์ในทางลบ (Negative effect) โดยวัดด้านนี้จากการประเมินความรู้สึกด้านลบที่เกิดขึ้นกับตนเองอันได้แก่ความเศร้าหวาดระแวงกระวนกระวายสิ้นหวังรู้สึกไร้ค่า

๒. ผลลัพธ์ในทางบวก (Positive affect) โดยประเมินจากความถี่ของการรู้สึกสดชื่นร่าเริงมีความสุขอย่างเปี่ยมล้นสงบมีความพึงพอใจในชีวิตและรู้สึกว่าชีวิตมีความเติมเต็ม

๓. การมีเป้าหมายในชีวิต (Purpose in life) ซึ่งเป็นข้อที่ดัดแปลงมาจากสเกลการวัดสุขภาวะทางจิตตามแนวคิดของริฟฟ์^{๒๑} สำหรับการมีจุดมุ่งหมายในชีวิตนั้นหมายถึงการดำรงชีวิตอย่างมีจุดหมายการมีลักษณะของการมีทิศทางในชีวิตของตน

^{๑๗} Ruderman, M.N., Ohlott, P. J., Panzer, K. & King, S.N, “Benefit of Multiple role for Menegerial Woman”, **Academy of Management Journal**, (2002), 369– 386.

^{๑๘} Ryff, C.D. & Keyes, L.M, “The Structure of Psychological Well –Being revisited”. **Journal of Personality and Social Psychology**, (1995), 719 – 727.

^{๑๙} Scott, H.Berk, “Adjustment to and Satisfaction with Retirement”. **Journal of Gerontology**. (1982), 616-624.

^{๒๐} Spreitzer, Elmer and Eldon E. Synder, “Correlates of Life Satisfaction Among the Aged”. **Journal of Gerontology**, (1974), 454-458.

^{๒๑} Ryff , Carol D, “Happiness is Everything, or Is It ?. Explorations on the Meaning of psychological Well-Being”. **Journal of Personality and Social Psychology**. (1989), 1069-1081.

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยจิตสังคม

ในการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับจิตสังคม ผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากการศึกษา “จิตวิทยาสังคม” เรียนรู้เรื่อง “ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม” และความรู้จาก “ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะ” เพื่อความเข้าใจในเรื่อง “ปัจจัยทางจิตสังคม” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๒.๑ จิตสังคม

จิตสังคม มาจากศัพท์ “จิต” กับ “สังคม” มีความหมายคือ

จิต หมายถึง ใจ สิ่งที่มีหน้าที่รู้ คิด และนึก

สังคม หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบ กฎเกณฑ์โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน^{๒๒}

การศึกษาเกี่ยวกับจิตสังคม จึงเป็นการศึกษาถึงความรู้สึกนึกคิด หรือใจของคนในสังคม โดยพิจารณาจากพฤติกรรมการแสดงออก หรือพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ (Interpersonal behavior) ซึ่งมีมิติ ๔ ด้านคือ ด้านแต่ละบุคคล (Individuals) ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social environment) ด้านการปะทะสัมพันธ์ (Interaction) และผลของการปะทะสัมพันธ์ ระหว่างแต่ละบุคคลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม^{๒๓}

“...การเข้าใจถึงความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการปรากฏตัว ภาพพจน์หรือการเสมือนปรากฏตัวของบุคคลอื่น...” การเสมือนปรากฏตัว คือการที่พฤติกรรมของบุคคลมักจะสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักในการเป็นสมาชิกคนหนึ่งของวัฒนธรรมใด วัฒนธรรมหนึ่งหรืออาชีพใดอาชีพหนึ่ง หรือกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง แม้จะอยู่คนเดียว พฤติกรรมของเราจะแสดงให้เห็นอิทธิพลของความตระหนักในบทบาทสังคมของเราเองและจะกระทำตามบทบาทที่สังคมกำหนด เสมือนว่ามีบุคคลอื่นๆ อยู่ในที่นั้นด้วย^{๒๔}

ความแตกต่างของบุคคล มีสาเหตุหลายประการสรุปได้ ๒ ประการ คือ สาเหตุจากพันธุกรรม และจากสิ่งแวดล้อม

พันธุกรรม ไม่สามารถเลือกหรือเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้เป็นที่ไปตามความประสงค์

กระบวนการที่เกิดจากการเรียนรู้และยึดถือปฏิบัติร่วมกันเป็นแนวทางให้บุคคลสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี เรียกว่า กระบวนการสังคมประกิต (Socialization Process) มีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. การปฏิสัมพันธ์หรือการปะทะสัมพันธ์ของมนุษย์ (human interaction)
๒. ความสามารถในการใช้ภาษา (mastery of language)

^{๒๒} อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๑๒ และ ๑,๑๕๙.

^{๒๓} สติธัยวงศ์ วงศ์สุวรรณค์, จิตวิทยาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: เจริญรัตน์การพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๑.

^{๒๔} สุวิไล เรียงวัฒนสุข, จิตวิทยาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทรุ่งศิลป์ การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๒๗), หน้า ๑-๒.

๓. การยอมรับด้วยความรักใคร่ (affectionate acceptance)^{๒๕}

สรุปได้ว่า จิตสังคมเป็นการศึกษาสาเหตุ ๒ ประการ คือ ลักษณะทางจิตใจความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคล และ ลักษณะทางสังคม หรือสิ่งแวดล้อมในสังคมที่มีความสัมพันธ์กันหรือมีปฏิสัมพันธ์กัน อันจะมีผลต่อพฤติกรรม

๒.๒.๒ ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม

แนวคิดพื้นฐานในการวิจัย ในสาขาจิตวิทยาและสาขาพฤติกรรมศาสตร์มีกรอบแนวคิดพื้นฐานในการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมศาสตร์มนุษย์ คือ รูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) ซึ่งได้เป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญในการวิจัยต่าง ๆ

รูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม^{๒๖} เป็นกรอบแนวคิดที่ทันสมัยเนื่องจากเป็นข้อบ่งชี้เกี่ยวกับสาเหตุของพฤติกรรมต่างๆ หลายประเภท รวมทั้งพฤติกรรมการทำงานทฤษฎีนี้ระบุสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลอย่างน้อย ๔ สายหลัก ดังนี้

๑. สาเหตุฝ่ายสถานการณ์ (Situational factors) ซึ่งเป็นสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวบุคคล หรือ การรับรู้ของบุคคลที่เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งรอบตัวของเขา เช่น ปทัสถานทางสังคม การสนับสนุนจากคนรอบข้าง เป็นต้น สถานการณ์เหล่านี้แบ่งเป็น ๒ ลักษณะคือ หนึ่งสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยในการเกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนา เช่น การเห็นแบบอย่างที่ดีในการกระทำพฤติกรรมที่น่าปรารถนา และ สอง สถานการณ์ที่ขัดขวางมิให้เกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนา

๒. สาเหตุฝ่ายจิตลักษณะเดิม (Psychological traits) เป็นจิตลักษณะหรือบุคลิกภาพที่ติดตัวมาอาจเกิดจากการถ่ายทอดทางสังคมเช่นสุขภาพจิตประสบการณ์ทางสังคมสติปัญญาค่านิยม เป็นต้น

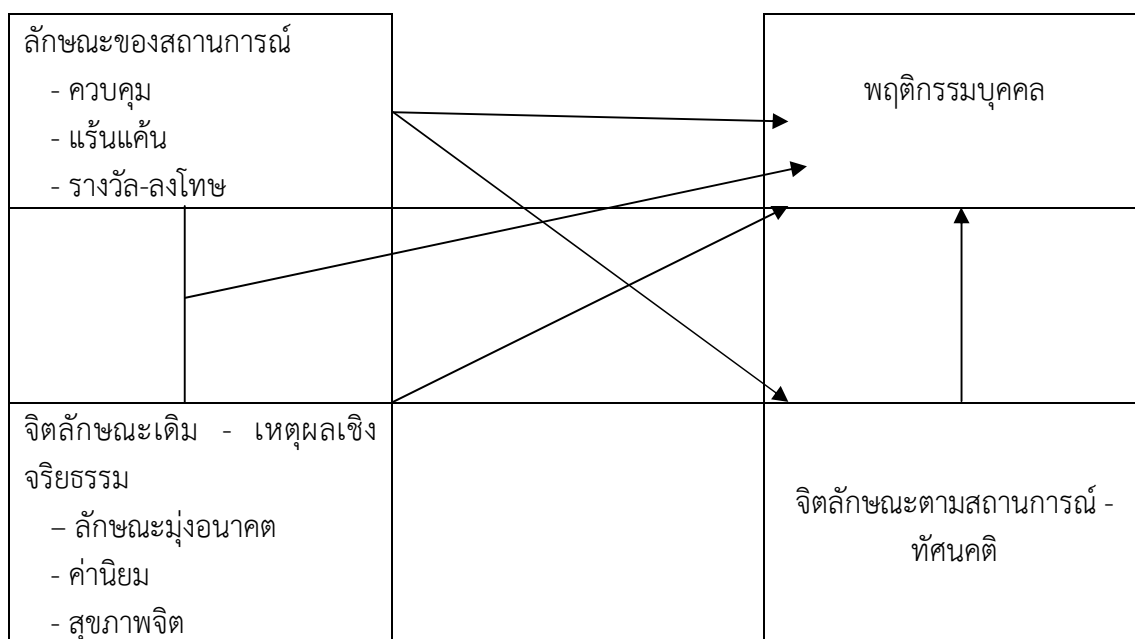
๓. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุฝ่ายสถานการณ์กับฝ่ายจิตลักษณะเดิม ซึ่งเรียกว่าปฏิสัมพันธ์แบบกลไก (Mechanical Interaction) เช่น พฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเกิดจากการที่ผู้นั้นมีสุขภาพจิตที่ไม่ดีและกำลังอยู่ในสถานการณ์ที่ย่ำแย่ จึงทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวได้ เป็นต้น

๔. สาเหตุฝ่ายจิตลักษณะตามสถานการณ์ หรือที่เรียกว่า ปฏิสัมพันธ์ภายในตน (Organismic Interaction) เป็นจิตลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ เช่น ทศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สิ่งเหล่านี้เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์

^{๒๕} ถวิล ธาราโกชน, *จิตวิทยาสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์, ๒๕๓๒), หน้า ๒๑-๒๒.

^{๒๖} ดุจเดือน พันธุมนาวิ, *หลักและวิธีการประมวลเอกสารเพื่อความเป็นเลิศในการวิจัยทางจิตพฤติกรรมศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๖๐-๖๓.

ภาพที่ ๒.๑ : แสดงการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมด้วยรูปแบบทฤษฎีสัมพันธนิยม (Interactionism Model)

รูปแบบทฤษฎีสัมพันธนิยม เป็นการกล่าวถึงสาเหตุของพฤติกรรมบุคคลในเชิงของระบบ “สาเหตุและผล” ทำให้รูปแบบทฤษฎีสัมพันธนิยมเป็นกรอบความคิดพื้นฐานที่สำคัญของการวิจัยในสาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์ คำว่า “จิตสังคม” เป็นคำที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุทั้งด้านจิตลักษณะหรือจิตใจ และด้านสถานการณ์หรือสังคม ซึ่งหมายถึง ปัจจัยเชิงสาเหตุ^{๒๗}

สรุปได้ว่า พฤติกรรมต้องมีสาเหตุ เพื่อผลักดัน และกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม ดังนั้น การศึกษาสาเหตุจะทำให้เข้าใจถึงพฤติกรรม และในส่วนของ การวางเงื่อนไข ก็เป็นสาเหตุสำคัญ ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีความเชื่อว่าปัจจัยทางจิต สังคมมีผลต่อจิตบุณกุศล

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปกครองตามหลักพรหมวิหารธรรม ๔

ความหมายของการปกครองตามหลักพรหมวิหารธรรม ๔

พรหมวิหาร ๔ ถือได้ว่า เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานทางจิตใจของชนชั้นผู้ใหญ่ ผู้ปกครองผู้เป็นหัวหน้าและในที่นี่ยังหมายความว่า พรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมของเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานด้านบริการ จะเห็นว่าพรหมวิหาร ๔ นั้นเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวสำหรับจิตใจของทุกองค์กร ครอบคร้วประเทศ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นผู้นำหรือผู้ปฏิบัติงานในองค์กรควรจะต้องมีและในที่นี่ก็มีผู้ให้ความหมายของพรหมวิหาร ๔ ไว้หลายอย่างดังนี้

^{๒๗} ดุจเดือน พันธุนาวัน, หลักและวิธีการประมวลเอกสารเพื่อความเป็นเลิศในการวิจัยทางจิตพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๖๐-๖๓.

พระไตรปิฎกให้ความหมายไว้ว่าพรหมวิหารธรรมหมายถึงธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์หลักธรรมข้อนี้นับว่าเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองที่จำเป็นจะต้องประพฤติปฏิบัติ^{๒๘}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ทัศนะว่าพรหมวิหารธรรมหมายถึงคุณธรรมสำหรับ ผู้ใหญ่นักปกครองหรือผู้บริหาร^{๒๙}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงพรหมวิหารหมายถึงหลักธรรม สำหรับผู้ใหญ่^{๓๐}

พระมหาบุญมี มาลาวิชโร ได้กล่าวถึงพรหมวิหารไว้ว่าเป็นธรรมของพรหมหรือของท่าน ผู้เป็นใหญ่แต่ก็ไม่ใช่ว่าหลักธรรมหมวดนี้จะเหมาะสำหรับผู้ใหญ่เท่านั้นทุกคนสามารถนำ หลักธรรมนี้ไปใช้ได้ทุกคนเพราะเป็นหลักธรรมที่จะช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐ บริสุทธิ์^{๓๑}

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงตรัสไว้ว่าพระบรมศาสดาทรงแสดงว่าเป็น คุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหมคือผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐอันประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ๔ ประการนี้และทรงเรียกคุณธรรมนี้ว่าพรหมวิหารเป็นธรรมเป็นที่อยู่ซึ่งมีทั้งความดีและ ความสุข^{๓๒}

แก้ว ขิตตะขบ ได้ให้ความหมายของพรหมวิหารไว้ว่าพรหมวิหารหมายถึงธรรมเป็น เครื่องอยู่อย่างประเสริฐธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ธรรมที่ต้องมี ไว้เป็นหลักและกำกับความประพฤติให้เป็นไปโดยชอบถูกต้องตามทำนองคลองธรรมจึงจะชื่อว่า ดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบ^{๓๓}

วรญา ทองอุ่น ได้กล่าวไว้ว่าผู้ใดมีคุณธรรมตามพรหมวิหาร ๔ ผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็นผู้มีพระคุณ ยิ่งใหญ่เพราะผู้ที่มีคุณธรรมตามพรหมวิหารคือผู้ที่มีพฤติกรรมกาปฏิบัติเกื้อกูลต่อผู้อื่น^{๓๔}

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค^{๓๕} ได้กล่าวไว้ว่า พรหมวิหาร ๔ อย่าง คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขานั้น เมื่อโยคีบุคคลผู้แรกเริ่มทำกรรมฐาน ประสงค์จะเจริญเมตตาพรหมวิหารข้อแรกให้บังเกิด

^{๒๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/ ๓๐๕/ ๒๗๕.

^{๒๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๔.

^{๓๐} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๖-๗๘.

^{๓๑} พระมหาบุญมี มาลาวิชโร, **พุทธบริหาร**, (นนทบุรี: บริษัทอิงค์บียอนด์บุ๊คส์จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๗๒ - ๗๓.

^{๓๒} สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี, **รวมธรรมะ**, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับ ลิชซิง, ๒๕๓๙), หน้า ๑๙๕-๒๐๔.

^{๓๓} แก้ว ขิตตะขบ, **รวมวิชาการศึกษาศาสตร์ (ตามหลักสูตรของสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๔๖)**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๙๓-๙๔.

^{๓๔} วรญา ทองอุ่น, **มนุษย์สัมพันธ์ในองค์กร**, (สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๑๐ - ๒๑๒.

มีขึ้นในจิตสันดานของตน เบื้องต้นต้องตัดปลิโพธ คือความกังวล ๑๐ ประการ ให้สิ้นห่วงเสียก่อน ครั้นแล้วจึงไปเรียนเอาวิธีเจริญเมตตาตามมัญฐานในสำนักของอาจารย์ให้เป็นที่เข้าใจพอที่จะนำไปปฏิบัติให้ถูกต้องได้ ครั้นแล้วเมื่อจะเริ่มปฏิบัติ พึงบริโภคอาหารให้อิ่มหนำสำราญพอแก่ความต้องการ และบรรเทาความว่างอันเกิดแก่การบริโภคนั้นให้สร่างหายก่อน ลำดับนั้นพึงไปนั่งขัดสมาธิอย่างสบาย อาสนะซึ่งได้เตรียมไว้ล่วงหน้าตรงที่อันสงบปราศจากเสียงรบกวนและไม่มีคนพลุกพล่านไปมา โดยเอกเทศแห่งใดแห่งหนึ่ง เมื่อนั่งเรียบร้อยแล้ว ประการแรกจงพิจารณาให้เห็นโทษของความโกรธ และอานิสงส์ของขันต้อย่างเด่นชัดเสียก่อน

สรุปพรหมวิหารธรรมหมายถึงธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์หลักธรรมข้อนี้นับว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองที่ จำเป็นจะต้องประพฤติปฏิบัติธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ธรรมที่ ต้องมีไว้เป็นหลักและกำกับความประพฤติให้เป็นไปโดยชอบถูกต้องตามทำนองคลองธรรมจึงจะชื่อว่า ดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบ

องค์ประกอบของพรหมวิหาร

พระไตรปิฎกกล่าวถึงองค์ประกอบของพรหมวิหารมี ๔ ประการดังนี้^{๓๖}

๑. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีมีไมตรีต่อประชาชนหรือผู้ใต้ปกครองกล่าวคือ ปรารถนาให้เขาเหล่านั้นมีความสุข

๒. กรุณา ความสงสาร คือ ช่วยเหลือให้พระภิกษุหรือประชาชนให้พ้นจากความทุกข์ไข้ใจ ในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความเดือดร้อนของประชาชนรวมถึงสัตว์ทั้งหลายด้วย

๓. มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อภิกษุหรือประชาชนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานก็ รู้สึกชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของเขาเหล่านั้น

๔. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง คือ อันที่จะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็น ด้วยปัญญากล่าวคือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึงไม่เอนเอียงด้วยรักและชังไม่ซ้ำเติมเมื่อผู้อื่น ประสบความทุกข์พิจารณาเห็นการกระทำของเขาเหล่านั้นตามหลักแห่งกรรมคือการกระทำของเขาเองว่าเขาเป็นผู้กระทำขึ้นอันควรได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุอันตนประกอบ

สรุปได้ว่า พรหมวิหาร จึงหมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หรือธรรมประจำใจของ พรหม หรือธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐ บริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักของจิตใจและกำกับความประพฤติ หรือเป็นธรรมที่ใช้ในการยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ปกครอง ท่านผู้ใหญ่ว่า ถ้าปฏิบัติตนโดยใช้พรหมวิหารเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต แล้ว จึงจะชื่อว่า ได้ดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์ทั้งหลายโดยชอบซึ่งมีคุณธรรม ๔ ประการ คือ

^{๓๕} สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), วิสุทธิมรรค เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรช จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๘๐ - ๘๕.

^{๓๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๕.

๑. เมตตา รักใคร่ปรารถนาให้เป็นสุขความรักใคร่มี ๒ ประเภทอย่างมีกิเลสด้วยอำนาจ
กามตัณหาไม่ใช่เมตตาในที่นี้รักชนิดปรารถนาดี เช่น บิดามารดารักบุตรธิดาครูบาอาจารย์ปรารถนาดี
ต่อศิษย์ เป็นต้นเรียกว่า เมตตาในที่นี้เมตตาไม่ได้ ๓ ทาง

ทางกายมีการช่วยทำการงานน้อยใหญ่ของเขาให้แล้วเสร็จหรือเท่าที่จะช่วยได้ เช่น ผ่า
ฝ่อน ฝนจะตกเปียกช่วยเก็บให้ เป็นต้น

ทางวาจาช่วยแนะนำให้ทำทางถูกหรือสั่งผู้อื่นให้ช่วยทำกิจการของเขาให้สำเร็จเพียงเท่าที่
จะทำได้ก็เป็นการดีหรือเห็นคนประพฤติชั่วแนะนำให้ทำดี เป็นต้น

ทางใจช่วยอะไรทางกายทางวาจาไม่ได้ก็เพียงแต่นึกปรารถนาดีทางใจให้เขามีความสุข
ความเจริญเท่านั้นก็ใช้ได้

การแผ่เมตตา มี ๒ อย่าง

๑. โอทิสสมรณาแผ่โดยเจาะจงผู้ที่ตนต้องการ คือ จำกัดตัวบุคคล
๒. อโนทิสสมรณาแผ่ไปในหมู่สัตว์โดยไม่เจาะจง

วิธีแผ่เมตตา

๑. แผ่ให้ตัวของเราให้มีความสุขเสียก่อนให้คิดถึงว่าตัวเราเป็นที่น่ารักแล้วแผ่ไปในคนที่ตน
รักมี บิดามารดาครู อาจารย์ เป็นต้น

๒. แผ่ไปในผู้ที่เป็นศัตรูกันตั้งแต่ส่วนน้อยจนถึงส่วนใหญ่โดยลำดับมักทำได้ยากถ้าทำก็
ประเสริฐนัก

๓. แผ่ไปในหมู่สัตว์ทั่วพิภพไม่เลือกจะเป็นประเภทไหน

คำแผ่เมตตาตามหลักสากลนิยม

สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน ทั้งหมดทั้งสิ้น
จงเป็นสุขเป็นสุขเถิดอย่าได้มีเวรแก่กันและกันเลย
จงเป็นสุขเป็นสุขเถิดอย่าเบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย
จงเป็นสุขเป็นสุขเถิดอย่าได้มีทุกข์กาย ทุกข์ใจเลย
จงเป็นสุขเป็นสุขเถิดรักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งสิ้นเถิด

อานิสงส์เมตตา

ในเมตตานิสัยสูตรพระพุทธเจ้าตรัสอานิสงส์การเจริญเมตตาสำหรับเจริญได้ดี
ได้รับผล๑๑ อย่าง คือ

๑. ตื่นอยู่ก็อยู่เป็นสุข
๒. หลับอยู่ก็อยู่เป็นสุข
๓. ไม่ฝันร้าย
๔. เป็นที่รักของมนุษย์
๕. พวกอมนุษย์ก็รักใคร่
๖. เทวดารักษา

๗. ปลอดภัยจากไฟ – ยาพิษ – ศัตรู
๘. จิตมั่นคง
๙. ไบหน้าผองใส
๑๐. ไม่หลงตาย คือ ตายมีสติ
๑๑. ปฏิบัติเมตตาสมบูรณ์แล้ว เขาถึงพรหมโลก

๒. กรุณา คือ ความสงสารมีจิตใจหวั่นไหวในเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับทุกข์ เช่น คนถูกน้ำท่วมไฟไหม้คนถูกจอบจี้สัตว์เดรัจฉานถูกทรมาน เป็นต้นคนมีความกรุณาเห็นใครก็ตามตกทุกข์แล้วอดที่จะช่วยเหลือมิได้มีจิตหวั่นไหวเมื่อได้ช่วยเหลือแล้วจึงจะสบายใจผู้ฉลาดทั้งหลายได้เคยทำมาแล้วมิใช่น้อย

๓. มุทิตา คือ ความพลอยยินดีในเมื่อผู้อื่นได้ดีจะน้อยหรือมากก็ตามต้องแสดงความยินดีต่อกันเสมอผู้หลักผู้ใหญ่หรือผู้น้อยได้รับเกียรติยศตำแหน่งก็ไปแสดงความยินดีไปแสดงความยินดีในความทุกข์ความช่วยเหลือของผู้อื่นที่ตนไม่ชอบไม่เป็นมุทิตาก็มีอยู่เสมอมีใช้น้อยเหมือนกันที่เห็นเขาได้ดีก็กลับอิจฉาริษยาทางทำลายบางครั้งจำเป็นเพราะหน้าที่บังคับให้ต้องทำก็ไปแสดงความยินดีอย่างแกล้งอย่างนั้นแหละคนที่ขาดมุทิตาจะหาความสุขมิได้เลยใจคอหงุดหงิดทรมานทุราญปัญญาเสื่อมไม่ค่อยมองเห็นความเจริญทั้งส่วนตัวและส่วนผู้อื่นชาตินี้ทั้งชาติเพียงมีลมหายใจเท่านั้นเขาจะไม่มีความสุขเลยทั้งๆ ที่มีทรัพย์สมบัติทุกอย่างสมบูรณ์ดีตรงกันข้ามกับผู้มีมุทิตาแม้จะเป็นคนยากจนเขาก็มีความสุขในชีวิตอย่างสมบูรณ์

๔. อุเบกขา วางเฉยไม่มีใจเสียใจเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติคำว่าวางเฉยหมายถึงผู้ที่ตนจะช่วยทำผิดต่างๆ เช่น ผิดกฎหมายถูกจอบจี้ตามผลของกรรมก็ไม่ช่วยเหลือเพราะช่วยคนผิดทำให้เสียหลักยุติธรรมหรือผู้ที่ตกน้ำไปต่อหน้าแต่หมดทางที่จะช่วยทำให้วางเฉยการวางเฉยไม่ประกอบด้วยอคติถ้ายังประกอบด้วยอคติแล้วเขาจะมีความวางเฉยไม่ได้เลยผู้ที่มีพรหมวิหารธรรมแม้จะอยู่ในฐานะเช่นไรจะดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมช่วยเหลือบำบัดทุกข์ภัยให้มีความสุขสนับสนุนให้ก้าวหน้าพลอยยินดีในความดีหรือผลงานของบุคคลต่างๆ ไปไม่ส่งเสริมในทางชั่วร้ายทั้งส่วนตัวและส่วนรวมก็จะเป็นอยู่อย่างสุขสบายเป็นนิจนิรันดร

ทักษะของการวิเคราะห์ตามหลักพรหมวิหาร๔

ตามหลักพระพุทธศาสนาพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวองค์ประกอบของพรหมวิหารธรรมไว้ ๔

ประการได้แก่^{๓๗}

๑. เมตตา คือความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุขมีจิตอันแผ่ไม่ตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า
๒. กรุณา คือความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ใฝ่ใจในอันที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

^{๓๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๔.

๓. มุทิตาคือความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุขมีจิตผ่องใสบันเทิงกอบประด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุขพลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลางไม่เอนเอียงด้วยรักและชังพิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรมรวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของพรหมวิหาร ๔ ประการไว้ว่า^{๓๘}

๑. เมตตา คือ ความรักความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขนักบริหารจะต้องมีความรักและความหวังดีแก่เพื่อนร่วมงานความรักจะเกิดได้ถ้านักบริหารรู้จักมองแง่ดีหรือส่วนดีของเพื่อนร่วมงาน

๒. กรุณา คือ ความสงสารเห็นใจปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์เมื่อเพื่อนร่วมงานประสบเคราะห์กรรมนักบริหารต้องมีความสงสารหวั่นใจและคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้นความสงสารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อนักบริหารเปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

๓. มุทิตา คือ ความรู้สึกพลอยชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุขนักบริหารต้องมีความรักนักบริหารต้องส่งเสริมให้คนทำงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถจนได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นโดยไม่กลัวว่าลูกน้องจะขึ้นมาทาบบัตรมีเขาไม่กีดกันใครแต่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้ทำงานแสดงความสามารถเต็มที่และพลอยชื่นชมยินดีในความก้าวหน้าของคนร่วมงานมุทิตาจะทำให้ลายความริษยาในใจนักบริหารยุติธรรมในการให้รางวัลและลงโทษข้อสำคัญคือนักบริหารต้องรู้เท่าทันคนร่วมงานทุกคน

๔. อุเบกขา คือ ความรู้สึกวางเฉยเป็นกลางไม่ลำเอียงเข้าข้างคนใดคนหนึ่งนั้นคือนักบริหารที่ไม่รู้เท่าทันเพื่อนร่วมงานไม่รู้เท่าทันสถานการณ์อาจวางเฉยได้เหมือนกันแต่การวางเฉยเช่นนั้นเรียกว่า “อัญญาณูเบกขา” คือวางเฉยเพราะโง่งซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ดี

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของพรหมวิหารธรรมนั้นมี ๔ ประการคือ^{๓๙}

๑. เมตตา คือ ความจริงใจความรักความปรารถนาดีต่อผู้อื่นไม่มีเล่ห์เหลี่ยมดูได้จากสีหน้าที่บ่งบอกคือยิ้มแย้มแจ่มใสและดูจากการกระทำที่มุ่งหวังให้ผู้อื่นมีดียิ่งๆขึ้นไป

๒. กรุณา คือ ความสงสารความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกยามเห็นผู้อื่นมีความลำบากก็ทนอยู่ไม่ได้ต้องแสดงออกมาด้วยการเข้าช่วยเหลือจุนด้วยความเต็มใจเสมอในทำนองสุขก็สุขด้วยนั่นเอง

^{๓๘} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๖-๗๘.

^{๓๙} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **พระในบ้าน**, (กรุงเทพมหานคร: คณาจารย์ธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๘-๙.

๓. มุทิตา คือ ความชื่นชมยินดีในความสำเร็จสมหวังของผู้อื่นไม่แสดงความอิจฉาริษยาด้วยการทนดูเห็นคนที่เขาได้ดีกว่าตัวไม่ได้ดูได้จาก การไปแสดงไม่ตรีจิตต่อบุคคลอื่นหรือชื่นชมต่อความสำเร็จของผู้อื่นโดยไม่ต้องบังคับใจ

๔. อุเบกขา คือ ความวางเฉยในเมื่อไม่อาจจะช่วยเหลือเขาได้ไม่ทับถมซ้ำเติม และเมื่อผู้อื่นผิดพลาดหรือได้รับความวิบัติไม่แสดงอาการสมน้ำหน้าเมื่อเขาพลาดเป็นต้น

พระมหาบุญมี มาลาวิชโร ได้กล่าวถึงพรหมวิหารอันประกอบด้วยองค์ ๔ ไว้ว่า^{๕๐}

๑. เมตตา คือ ความปรารถนาให้เขามีความสุขผู้บริหารจะต้องมีความหวังดีต่อผู้อื่นอยากให้ผู้อื่นได้รับความสุขสิ่งนี้จะพลังอันยิ่งใหญ่ที่จะผลักดันให้ผู้บริหารได้สร้างคุณงามความดีต่างๆต่อผู้อื่นความเมตตาจึงเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งของความดีงามทั้งหลาย

๒. กรุณา คือ ความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ผู้บริหารจะต้องหาทางคิดช่วยเหลือผู้อื่นที่กำลังตกอยู่ในความทุกข์ยากลำบากให้พ้นจากความทุกข์ไม่นั่งเฉยดูตายต้องมิจิตใจที่อยากจะช่วยเหลือช่วยแก้ปัญหาต่างๆให้ผ่านพ้นไปได้หากผู้บริหารเมตตาไม่ใส่ใจโยตีความรู้สึกที่ไม่ดีจะเกิดขึ้นกับผู้ที่บังคับบัญชา

๓. มุทิตา คือ ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีผู้บริหารเมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีความสุขก็ต้องมีความชื่นบานใจด้วยเห็นผู้บังคับบัญชาประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปก็ต้องยินดีบันเทิงใจไปกับเขาพร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุนไม่กีดกันริษยา

๔. อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลางไม่เอนเอียงด้วยชอบหรือชังผู้บริหารต้องรู้จักวางใจเฉยได้ในเรื่องที่ควรเฉยในเรื่องที่ควรปล่อยวางไม่ยินดียินร้ายหากเรื่องนั้นผู้บริหารใช้ปัญญาพิจารณาแล้วว่าเป็นผลอันเกิดขึ้นอันสมควรแก่เหตุและรู้ว่าพึงปฏิบัติไปตามธรรมหรือตามสมควรแก่เหตุอันสมกับสุขภาพจิตของพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสที่กล่าวไว้ว่า “โลโกปัทธัมภิกา เมตตา” แปลความว่าเมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก^{๕๑}

๑. เมตตา คือ ความรักความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขนักบริหารจะต้องมีความรักและความหวังดีแก่เพื่อนร่วมงานความรักจะเกิดได้ถ้านักบริหารรู้จักมองแง่ดีหรือส่วนดีของเพื่อนร่วมงาน

๒. กรุณา (Compassion) คือ มีความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์หมายถึงพฤติกรรมหวังดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความทุกข์ร้อนตกทุกข์ได้ยากก็รู้สึกสงสารห่วงใยไปตามเมื่อเห็นเขามีความทุกข์กรุณาธรรมเป็นเครื่องปราบจิตใจไม่ให้คิดเบียดเบียนคนอื่นให้ได้รับความลำบากในการกระทำงานกิจกรรมต่างๆย่อมมีความลำบากทั้งกายและใจมีความเห็นใจหาวิธีไม่ให้เกิดความลำบากแก่ผู้ทำงานด้วยการอำนวยความสะดวกสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องมือให้เต็มกำลังในการทำงาน

๓. มุทิตา (Sympathetic Joy) คือ มีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีหมายถึงมีความชื่นบานในเวลาผู้อื่นได้รับความดีเมื่อเขามีความเจริญด้วยความรู้ความสามารถเจริญด้วยลาภยศและชื่อเสียงพลอยชื่นชมยินดีตามด้วยคุณธรรมมุทิตาธรรมเมื่ออยู่ในดวงจิตของผู้ใดผู้นั้นย่อมปราบปราบ

^{๕๐} พระมหาบุญมี มาลาวิชโร, พุทธบริหาร, (นนทบุรี: บริษัทอริยทรัพย์อินเตอร์เนชันแนล จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๗๒ - ๗๓.

^{๕๑} พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พุทธศาสนสุภาษิตเล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๗), หน้า ๕๒.

ซึ่งความริษยาอิจฉาตาร้อนในคุณงามความดีของผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนไม่ได้เราร้อนชุ่นเคือง หงุดหงิดงุ่นง่านความอิจฉาริษยาเป็นโทษทำลายความสามัคคีความเจริญของหมู่คณะเมื่อเกิดขึ้นย่อม ชักนำจิตให้วิปริตไปต่าง ๆ นานาคิดแต่อุบายในการทำลายยุยงให้เสียหายแม้เหตุแห่งความไม่เป็นจริงมี แต่มุทิตาธรรมที่ปราบปรามความอิจฉาริษยาของคนในสังคมในองค์การได้เมื่อมีมุทิตาย่อมได้รับความ นิยมนับถือจึงเป็นคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้มีในใจของบุคคลกรในหน่วยงานทุกหน่วยงาน

๔. อุเบกขา (Equanimity) คือ มีการวางตนเป็นกลางมีความวางเฉยไม่เสียใจ ไม่ดีใจเมื่อสถานการณ์ไม่เอื้อที่จะแสดงพฤติกรรมตามคุณธรรมความมีเมตตากรุณาและมุทิตาจิตได้ อุเบกขาธรรมเป็นคุณธรรมของผู้ใหญ่ผู้นำหัวหน้างานที่ปกครองพนักงานเจ้าหน้าที่หมู่คณะที่ต้อง ประพฤติอย่างสม่ำเสมอเมื่อมีผู้ประพฤติอย่างสม่ำเสมอเมื่อมีผู้ประพฤติที่ต้องขมยกลงสรรเสริญคุณ งามความดีของเขาแต่เมื่อมีผู้ประพฤติไม่ดีก็ต้องถูกตำหนิลงโทษตามกรณีของความผิดไม่ตัดสินเอน เอียงเพราะอำนาจอคติที่ผิดๆนี้คือพฤติกรรมการมีอุเบกขาธรรมพรหมวิหารทั้ง๔ประการดังกล่าวมานี้ ผู้มีเมตตาธรรมควรเจริญในเวลาปกติยอมทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างไม่มีเวรไม่มีภัยมีความรักความ สนิทสนมกลมเกลียวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันผู้มีกรุณาธรรมควรเจริญใน เวลาที่คนอื่นได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนผู้มีกรุณาธรรมยอมนำมาซึ่งการช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้อ ออาหารต่อกันไม่หนีเอาตัวรอดความเดือดร้อนความทุกข์ยากของผู้ร่วมงานผู้อยู่ในสังคมองค์การจะ บรรเทาเบาบางลงอยู่ด้วยความมีน้ำใจผูกพันกันอย่างแนบแน่นมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันผู้มีมุทิตา ธรรมควรเจริญในเวลาที่คุณอื่นได้รับความชอบที่เขากระทำคุณงามความดีผู้มีมุทิตาธรรมยอมนำมาซึ่ง ความโสมนัสปรีเปรมเอิบอิมใจยินดีสามัคคีกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนำมาซึ่งความสุขใจ สบายใจอยู่ร่วมกันอย่างกัลยาณมิตรสัมพันธ์จิตสนิทใจผู้มีอุเบกขาธรรมควรเจริญในเวลาที่คุณอื่นพ้อง ผู้อื่นถึงความวิบัติที่ไม่อาจช่วยเหลือได้ยึดถือดังคำสอนในพระไตรปิฎกว่า “กัมมุนาวัตตติโลก” สัตว์ โลกยอมเป็นไปตามกรรมนั่นคือตั้งสติทำความเข้าใจว่าคนทุกคนมีกรรมเป็นของตนถ้าทำความดีก็จะ ได้รับผลตอบแทนถ้าทำกรรมชั่วก็ได้รับผลชั่วตอบแทนไม่มีทางหนีหนีกรรมตนพันกรรมติดตามตนไป เหมือนล่อหมุนไปตามรอยเท้าโคหรือเวลาที่เขามีความสุขไพบูลย์แล้วไม่จำเป็นต้องช่วยเหลืออีกเป็น ต้นสมเด็จพะศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ทรงตรัสถึงพรหมวิหารอันประกอบด้วย

เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ๔ ประการนี้มีรายละเอียดดังนี้^{๔๒}

๑. เมตตา คือ ภาวะของจิตที่มีเยื่อใยไมตรีจิตคิดเกื้อกูลด้วยประโยชน์ ปราศจากอาฆาตพยาบาทซึ่งเครียดโกรธแค้นแสดงออกทางสีหน้าและสายตาที่สงบแช่มชื่นมองด้วย สายตาอันแสดงถึงใจที่เอิบอาบด้วยความปรารถนาดีให้มีความสุขปราศจากความมุ่งร้ายที่เป็นภัยเวร ทั้งปวงเมตตานี้เป็นพรหมวิหารธรรมข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มีขึ้นภายในจิตวิธีอบรมคือระวังใจมิให้โกรธ แค้นขัดเคืองอาฆาตพยาบาทเมื่อภาวะของจิตเช่นนั้นเกิดขึ้นก็พยายามสงบระงับเสียหัดคิดว่าตัวเองรัก สุขต้องการความสุขฉันใดคนอื่นสัตว์อื่นก็ฉันนั้นเมื่อทำความสงบจากอาฆาตพยาบาทและทำไมตรีจิต มิตรใจให้เกิดขึ้นได้แล้วควรหัดแผ่จิตเช่นนั้นออกไปแก่คนอื่นสัตว์อื่นโดยเจาะจงหรือไม่เจาะจงทั่วไป ด้วยใจที่คิดปรารถนาสุขประโยชน์ดังเช่นคิดว่า “จงอย่ามีเวรอย่ามีเบียดเบียนอย่ามีทุกข์มีสุขรักษาตน ให้สัตว์สติเกิด”

^{๔๒} สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี, **รวมธรรมะ**, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับ ลิชซิง, ๒๕๓๙), หน้า ๑๙๕-๒๐๔.

ภาวะของจิตที่มีความรักใคร่ปรารถนาจะให้เป็นผู้สุขย่อมมีอยู่ในตนและในคนที่เป็นที่รักอยู่ เป็นปรกติแต่ยังเจือด้วยราคะเสน่หาบ้างเจือด้วยอาฆาตพยาบาทในผู้อื่นสัตว์อื่นบ้างนี้จึงนับว่าเป็น ภาวะของจิตที่เป็นสามัญธรรมตาพระบรมศาสดาทรงสั่งสอนให้ปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เป็นสามัญธรรมตา ให้เป็นธรรมคือเป็นคนเกื้อกูลขึ้นมาคือให้รักใคร่ปรารถนาสุขดังกล่าวให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูล กว้างขวางออกไปมิให้คับแคบเฉพาะตนและคนซึ่งเป็นที่รักในวงแคบของตนหรือจำเพาะพวกของตน แต่ให้แผ่กว้างออกไปตลอดจนถึงไม่จำกัดไม่มีประมาณและให้ปราศจากอาฆาตพยาบาททั้งให้บริสุทธิ์ จาการาคะสีเนหาด้วยเพราะอาฆาตพยาบาทที่เป็นศัตรูให้ห่างจากเมตตาราคะสีเนหาเป็นศัตรูที่ใกล้ของ เมตตาคามาริครที่ที่เป็นสามัญธรรมตาของโลกย่อมเจือปนด้วยทั้งสองสิ่งนั้นทางปฏิบัติอบรมจึงต้อง อบรมสิ่งที่มีอยู่เป็นธรรมตาโลกให้เป็นธรรมขึ้นมาให้เป็นเครื่องคุ้มครองโลกดังภาษิตที่ว่า

“โลโกปตถัมภิกาเมตตาคเมตตธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองโลก” ฉะนั้นจึงได้มีพุทธสุภาษิตตรัสสอนไว้ให้ ยกตนเป็นพยานหรือเป็นอุปมาแปลความหมายว่า “ตนเองหาค้นด้วยใจไปทั่วทุกทิศก็ไม่พบว่าใครจะ เป็นที่รักไปกว่าตนในที่ไหนๆตนของคนอื่นทั้งหลายก็เป็นที่รักของเขาเหมือนอย่างนั้นเพราะเหตุนี้ผู้ที่ รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น” และให้ยกคนที่เป็นที่รักเป็นอุปมาว่า “พึงแผ่จิตถึงสัตว์ทั้งปวงด้วย เมตตาเหมือนอย่างเห็นคนผู้เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจแล้วเกิดไมตรีจิตมิตรรักใคร่ฉะนั้น” ดังนั้นจึงควรหัด แผ่เมตตาเข้ามาให้ตนเองก่อนแล้วจึงแผ่ไปให้คนอื่นตั้งตนแก่คนที่เป็นที่รักเพราะจะแผ่ไปง่ายแล้วจึง แผ่ไปในคนที่เป็นคนกลางๆแล้วจึงแผ่ไปในคนที่ศัตรูไม่ชอบใจกันและให้เว้นคนที่งกก่อให้เกิดราคะ สีเนหาแก่คนที่ตายไปแล้วการแผ่เข้ามาในตนเองจะต้องมีตนเป็นพยานอ้างอิงดังกล่าวข้างต้นพิจารณา จะเห็นได้ว่าตนเองจะต้องมีสุขเพราะจิตใจสงบปราศจากอาฆาตพยาบาทเสียก่อนอาฆาตพยาบาทนั้น เหมือนไฟที่เผาใจตนเองให้ร้อนและแผ่ความร้อนไปถึงคนอื่นด้วยฉะนั้นตนเองจึงเป็นบุคคลที่ควร เมตตาและแผ่เมตตาเข้ามาดับไฟที่เผาใจนี้ลงเสียก่อนประพรมลงไปด้วยน้ำคือเมตตาซึ่งควรที่จะเปลี่ยน จิตใจภาวะที่ร้อนมาสู่ภาวะที่เย็นสนิทด้วยมิตรภาพไมตรีเมตตาจึงเป็นธรรมเครื่องที่ใจตนเองให้อยู่เป็น สุขและแผ่ความเย็นความสุขออกไปถึงผู้อื่นอีกด้วยเมตตาไม่พึงมีขอบเขตไม่พึงมีระยะเวลาไม่ว่าจะอยู่ ในฐานะเช่นไร ณ ที่แห่งใดในกาลไหนเมตตาพึงมีได้อย่างเต็มเปี่ยมโดยปราศจากเพราะเมตตาไม่ จำเป็นต้องอาศัยทรัพย์สินสิ่งของเมตตาเป็นเรื่องของจิตใจโดยบริสุทธิ์แท้เมื่อมีจิตใจก็มีเมตตาได้ด้วยกัน ทุกคนและพึงมีเมตตาอย่างยิ่งด้วยกันทุกคนเพราะไม่เป็นการต้องลงทุนลงแรงอย่างใดเลยเพียงแต่น้อมใจลงให้อ่อนละมุนไม่ใจแข็งใจดำเมื่อรู้เห็นอยู่ว่าเขาเป็นทุกข์เพียงแต่น้อมใจลงปรารถนาให้เขา เป็นสุขโดยทั่วกันเท่านั้นเองก็เป็นการแสดงเมตตาแล้ว

๒. กรุณา คือ ภาวะจิตใจที่ห่วงใยไปเพราะความทุกข์ร้อนของผู้อื่นเหมือน อย่างถ้าซื้อได้จะซื้อทุกข์ของเขาจะช่วยทำความทุกข์ของเขาให้หมดสิ้นไปจึงมีโอกาสที่ตนเฉยอยู่ ไม่ได้ต้องชวนช่วยช่วยเหลือเพื่อบำบัดความทุกข์ปราศจากความเบียดเบียนซ้ำเติมเห็นใครตกอยู่ใน ความทุกข์ไม่มีที่พึงกอดอยู่ไม่ได้ที่ต้องคิดช่วยกรุณานี้เป็นพรหมวิหารธรรมอีกข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มี ในจิตวิธีอบรมคือระวังใจไม่ให้เกิดเบียดเบียนใครและหัดใจให้คิดว่าเมื่อตนเองมีทุกข์ก็ต้องการความ ช่วยเหลือฉันใดผู้อื่นสัตว์อื่นก็ฉันนั้นดังนี้แล้วก็หัดใจไม่ให้นิ่งดูตายให้ชวนช่วยให้เปลื้องทุกข์ของผู้อื่น ตามความสามารถหรือตามทีควรจะทำให้หัดแผ่จิตใจที่กรุณาออกไปให้แก่คนและสัตว์ทั้งหลายโดย เจาะจงหรือโดยไม่เจาะจงทั่วไปด้วยความคิดว่า “จงพ้นความทุกข์เดือดร้อน

ฉะนั้นภาวะของจิตใจที่ต้องการความช่วยเหลือในเมื่อมีทุกข์ย่อมมีอยู่เป็นสามัญธรรมดา แต่ยิ่งเจ็ดด้วยวิหิงสาคือความคิดเบียดเบียนผู้อื่นสัตว์อื่นเพื่อให้ตนพ้นทุกข์และยังความโศกโหม่นส เมื่อได้เห็นทุกข์ของคนที่เป็นที่รักเพราะเป็นภาวะของจิตที่คับแคบต้องการให้ตนเองและคนผู้เป็นที่รักของตนพ้นทุกข์เท่านั้นพระพุทธเจ้าทรงสอนได้ปฏิบัติอบรมปรับปรุงภาวะที่มีอยู่ให้เป็นธรรมขั้นมิให้ คับแคบเฉพาะตนและผู้ที่ยึดรักหรือจำเพาะพวกของตนแต่ให้แผ่กว้างออกไปตลอดจนถึงไม่มีจำกัดไม่มีประมาณและให้ปราศจากวิหิงสาความเบียดเบียนและให้ความสงบโศกโหม่นสในเพราะทุกข์ของคนที่เป็นที่รักด้วยเพราะว่าวิหิงสาเป็นศัตรูที่ห่างของกรุณาส่วนความโศกโหม่นสเป็นศัตรูที่ใกล้ของกรุณา จึงมีพุทธภาษิตตรัสสอนไว้ให้ยกตนเป็นพยานหรือเป็นอุปมาเช่นเดียวกับในข้อเมตตาและให้ยกคนตกยากเป็นอุปมาว่า “พึงแผ่จิตถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยความกรุณาเหมือนอย่างเห็นคนตกยากมีความลำบากก็เกิดความกรุณาขึ้นฉะนั้น”

๓. มูทิตา คือ ภาวะของจิตที่บันเทิงยินดีในเมื่อผู้อื่นได้รับความสุขความเจริญ ด้วยสมบัติต่างๆปราศจากความริษยาเห็นใครพร้อมด้วยสมบัติที่พลอยมีมูทิตาด้วยตัดความยินร้าย ไม่ยินดีด้วยเหตุที่ริษยาเสียได้มูทิตานี้เป็นพรหมวิหารธรรมอีกข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มีขึ้นในจิตวิธีอบรม คือระวางใจมิให้ริษยาในเมื่อได้เห็นได้ทราบสมบัติคือความพร้อมต่าง ๆ ของผู้อื่นเมื่อความริษยาเกิดขึ้นก็พยายามระวางเสียหัดคิดว่าตนเองมีความยินดีเมื่อได้สมบัติที่ชอบใจอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อคนอื่นเขาได้จึงไปริษยาเขาควรจะพลอยยินดีกับเขาพิจารณาให้เห็นโทษของความริษยาเช่นว่า “อติโลกนาสิกาความริษยาเป็นเหตุทำลายโลก” เมื่อทำมูทิตาจิตให้เกิดขึ้นได้ก็หัดแผ่เช่นนี้ออกไปแก่คนสัตว์อื่นโดยเจาะจงหรือไม่เจาะจงทั่วไปด้วยความคิดว่าจงอย่าวิบัติจากสิ่งที่ได้แล้ว ฉะนั้นภาวะของจิตที่ยินดีในเวลาได้สมบัติต่างๆย่อมมีอยู่ในเมื่อตนหรือคนเป็นที่รักได้สมบัติที่ตนได้ก็ยังมีโสมนัส เจือตันทาพระพุทธเจ้าทรงสอนได้ปฏิบัติอบรมปรับปรุงภาวะที่มีอยู่ให้เป็นธรรมขั้นคือให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลกว้างขวางออกไปมิให้คับแคบเฉพาะตนและผู้ที่ยึดรักหรือจำเพาะพวกของตนแต่ให้แผ่กว้างออกไปตลอดจนถึงไม่มีจำกัดไม่มีประมาณและให้ปราศจากโสมนัสที่เจือด้วยกิเลสตัดทาด้วย เพราะริษยาเป็นศัตรูที่ห่างของมูทิตาส่วนความโสมนัสเป็นศัตรูที่ใกล้ของมูทิตา ฉะนั้นก็พึงยกตนขึ้นเป็นพยานหรือเป็นอุปมาเช่นเดียวกับในสองข้อข้างตนและให้ยกบุคคลผู้เป็นที่รักขึ้นเป็นพยานหรือเป็นอุปมาดังพุทธภาษิตตรัสสอนไว้ “พึงแผ่จิตถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยมูทิตาเหมือนอย่างเห็นบุคคลผู้เป็นที่รักเป็นที่พอใจก็บันเทิงยินดีฉะนั้น”

๔. อุเบกขา คือ ภาวะของจิตที่มีอาการเป็นกลางเห็นเสมอกันในสัตว์บุคคล ทั้งหลายในคราวสองคือในคราวประสบสมบัติและในคราวประสบวิบัติก็ไม่ยินดียินร้ายมองเห็นว่าทุก ๆ คนมีกรรมที่ทำไว้เป็นของของตนจะมีสุขจะพ้นจากทุกข์จะไม่เสื่อมจากสมบัติที่ได้ก็เพราะกรรมจึงวางเฉยได้คือวางได้แก่ไม่ยึดถือไว้วางลงได้เฉยคือไม่จัดแจงน่วยปล่อยให้เป็นไปตามกรรมหรือตามกำหนดของกรรมอุเบกขานี้เป็นพรหมวิหารธรรมอีกข้อหนึ่งซึ่งเป็นข้อสุดท้ายที่พึงอบรมให้มีขึ้นในจิตวิธีอบรมคือระมัดระวังใจไม่ให้ขึ้นลงด้วยความยินดียินร้ายทั้งในคราวประสบสมบัติทั้งในคราวประสบวิบัติเมื่อภาวะของจิตเช่นนั้นเกิดขึ้นก็พยายามระงับใจหัดคิดถึงกรรมและผลของกรรมหัดคิดวางลงไปให้แก่กรรมเหมือนอย่างให้กรรมรับผิดชอบเอาไปเสียเมื่อทำจิตให้อุเบกขาได้ก็หัดแผ่จิตเช่นนี้ออกไปแก่คนอื่นสัตว์อื่นโดยเจาะจงหรือไม่เจาะจงทั่วไปด้วยความคิดว่า “ทุกสัตว์บุคคลมีกรรมเป็นของ

ตนเป็นทนายทรัพย์สินกรรมมีกรรมเป็นกำเนิดมีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์มีกรรมเป็นที่อาศัยทำกรรมใดไว้ดีหรือชั่วก็ต้องรับผิดของกรรมนั้น”

ภาวะจิตเป็นอุเบกขานี้ย่อมมีอยู่เป็นสามัญธรรมดาในเวลาปกติยังไม่ทำอะไรทำให้เกิดความยินดียินร้ายแต่ยังเจือด้วยความไม่รู้ (อัญญาณ) และจะเปลี่ยนไปเป็นความยินดียินร้ายขึ้นได้ง่าย พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ปรับปรุงภาวะที่มีอยู่ให้เป็นธรรมมากขึ้นคือให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลขวางออกไปมิใช่ในเวลาที่ไม่มีการกระทบจิตเท่านั้นแม้มีเรื่องมากระทบจิตใจให้ยินดียินร้ายก็จะระงับได้ทำให้สงบเป็นอุเบกขาได้ด้วยความรู้ (ญาณ) เพราะความยินดี (ราคะ) และความยินร้าย (ปฏิฆะ) เป็นศัตรูที่ห่างของอุเบกขาส่วนอุเบกขาด้วยความไม่รู้ (อัญญาณอุเบกขา) เป็นศัตรูที่อยู่ใกล้ของอุเบกขาฉะนั้นพึงยกตนขึ้นเป็นพยานหรืออุปมาดังเช่นว่าตนไม่ชอบให้ใครอื่นเพ่งเล็งชอบใจอยากได้อะไรของตนและไม่ชอบให้ใครอื่นหมายมั่นป้องร้ายฉนั้นใดตนก็ไม่ควรไปคิดยินดียินร้ายดังนั้นก็คนอื่นควรจะมึใจมึยส์คือกลางเป็นฉนั้นและให้ยกบุคคลเป็นกลางๆขึ้นเป็นอุปมาดังพระพุทธศาสนาสุภาสิตไว้ว่า “พึงแฝงจิตถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยอุเบกขาเหมือนอย่างเห็นบุคคลผู้มีใจเป็นที่ชอบใจมิใช่เป็นที่ไม่ชอบใจก็มีอุเบกขาฉนั้น” พรหมวิหาร๔ประการนี้ผู้ปฏิบัติควรยึดปฏิบัติโดยเริ่มแรกให้ปฏิบัติด้วยจิตคิดเกื้อกูลแผ่ออกไปในสัตว์บุคคลทั้งหลายคือเมตตาซึ่งมีอาการเป็นความคิดเกื้อกูลต่อผู้อื่นจากนั้นเมื่อได้เห็นหรือได้ยินหรือได้คิดว่าเขามีความทุกข์เดือดร้อนก็ปฏิบัติช่วยบำบัดทุกข์ให้คือกรุณาซึ่งมีอาการช่วยบำบัดทุกข์จากนั้นครั้งได้เห็นมีสุขไม่มีทุกข์ก็พลอยยินดีบันเทิงใจคือมุทิตาซึ่งมีอาการพลอยยินดีและเพราะไม่มีกิจที่ควรจะทำต่อไปนั้นอุเบกขาคืออยู่ดูเฉยๆคืออุเบกขาซึ่งมีอาการมึยส์เป็นกลางผู้บริหารหรือผู้ปกครองควรยึดธรรมเป็นหลักปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหารกับครูหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในโรงเรียนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขหลักพรหมวิหาร๔เป็นหลักธรรมประการหนึ่งที่ผู้บริหารหรือผู้ใหญ่ควรยึดปฏิบัติในการปกครองตน

บุญมี แทนแก้ว กล่าวถึงองค์ประกอบของพรหมวิหาร ๔ ประการดังนี้^{๕๓}

๑. เมตตาหมายถึงความรักคือความปรารถนาดีมีไมตรีจิตต้องการความช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข

๒. กรุณาหมายถึงความสงสารคืออยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์โศกที่ประสบเปลื้องความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

๓. มุทิตาหมายถึงความเบิกบานพลอยยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุขก็มีจิตใจแจ่มชื่นแจ่มใสเบิกบานเมื่อเห็นเขาประสบความสำเร็จองงามยิ่งขึ้นไปก็พลอยยินดีปรีดาปราโมทย์บันเทิงใจด้วย

๔. อุเบกขามีใจเป็นกลางคือมองตามความเป็นจริงโดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอมั่นคงแน่นที่เที่ยงตรงดูจตุราซึ่งมองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุผลที่ตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยวางตนและปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรม

แก้ว ชิตตะขบ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของพรหมวิหารประกอบด้วย ๔ อย่างคือ^{๕๔}

^{๕๓} บุญมี แทนแก้ว, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๓.

^{๕๔} แก้ว ชิตตะขบ, **รวมวิชาธรรมศึกษาชั้นตรี (ตามหลักสูตรของสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๔๖)**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๙๓-๙๔.

๑. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาจะให้เขาเป็นสุข คำว่า “เมตตา” หมายถึง ความสนิทสนมคือความใคร่ที่เว้นจากราคะความกำหนดได้แก่ความปรารถนาให้เกิดความสุขความเจริญแก่ผู้อื่นความปรารถนาคืออยากให้มีความสุขความมีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า

๒. กรุณา ความสงสารคิดจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์ คำว่า “กรุณา” หมายถึง ความห่วงใยเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับทุกข์ร้อนได้แก่ปรารถนาเพื่อจะปลดเปลื้องความทุกข์ร้อนของเขาหรือความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ความใส่ใจในอันที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

๓. มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า “มุทิตา” หมายถึง ความชื่นบานได้แก่ความพลอยยินดีในเมื่อผู้อื่นได้ดีหรือความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุขมีจิตใจผ่องใสบันเทิงประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสรรพสัตว์ผู้ดำรงในปกติสุขพลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกขา ความวางเฉยไม่ตีใจไม่เสียใจเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ คำว่าอุเบกขา หมายถึงความวางเฉยได้แก่วางตนเป็นกลางในเมื่อจะแผ่เมตตาไปในเมื่อจะแผ่เมตตาไปก็ไม่สมควร เช่นเอาใจช่วยใจเป็นต้นหรือความวางใจเป็นกลางอันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญาคือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราซึ่งไม่เอนเอียงด้วยรักและชังพิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุอันประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรมรวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำเพราะรับผิดชอบตนได้ดีเขาสมควรรับผิดชอบตนเองหรือเขาได้รับผลอันสมควรกับความรับผิดชอบตน

ไสว มาลาทอง กล่าววาทะพรหมวิหารประกอบด้วย ๔ ประการคือ^{๔๕}

๑. เมตตา แปลว่า ความรักความปรารถนาดีมีไมตรีจิตคิดช่วยเหลือให้ทุกคนในโลกนี้ประสบประโยชน์และความสุขโดยทั่วกันจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของเมตตานั้นอยู่ที่การฝึกอบรมจิตใจของเราเองเป็นสำคัญคือฝึกจิตให้มีความเยือกเย็นมีเมตตาอารีต่อสรรพสัตว์ทั่วหน้าไม่ว่าประเภทใดสัตว์ทุกประเภทมีความรักในชีวิตของตนเสมอเหมือนกันหมดสัตว์ทุกประเภทมีความรักความสุขเกลียดทุกข์เท่าเทียมกันไม่มียกเว้น

๒. กรุณา แปลว่า ความสงสารคือคิดจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์เดือดร้อนได้แก่ใส่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวงการปฏิบัติเกี่ยวกับกรุณานั้นเริ่มแรกด้วยการปลุกฝังความสงสารผู้ได้รับความลำบากเกิดขึ้นในใจเมื่อมีคุณธรรมคือกรุณาในใจแล้วการแสดงแดงออกย่อมจะเกิดขึ้นตามแต่เหตุการณ์นั้นเช่นการช่วยเหลือคนเจ็บช่วยเหลือคนกำพร้าอนาถาช่วยเหลือคนขาดแคลน

๓. มุทิตา ได้แก่ ความชื่นบานกล่าวคือความพลอยยินดีด้วยในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีข้อมุทิตานี้เป็นหลักธรรมของผู้มีลักษณะใจกว้างขวางยินดีต่อความยินดีของผู้อื่นนับได้ว่าเป็นการกระทำบุญหรือความดีอย่างหนึ่งตัวอย่างเช่นนักกีฬาแข่งขันกีฬาเมื่อฝ่ายตรงข้ามชนะก็แสดงออกซึ่ง

^{๔๕} ไสว มาลาทอง, คู่มือการศึกษาจริยธรรมสำหรับนักเรียนนิสิตนักศึกษาผู้บริหารนักปกครอง ประชาชนผู้สนใจทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓๙ - ๑๔๘.

ความยินดีที่ขณะไม่เอื้อฉวยหรือกลับแกลังคุณธรรมข้อนี้ยังหมายถึงการให้การสนับสนุนแก่ผู้สร้างประดิษฐ์สิ่งต่างๆเพื่อประโยชน์แก่สังคมด้วย

๔. อุเบกขา ได้แก่ การวางใจเป็นกลางโดยพิจารณาข้อเท็จจริงกล่าวคือในการตัดสินใจเรื่องใดๆจะต้องพิจารณาใคร่ครวญด้วยปัญญามีเหตุผลอย่างถูกต้องด้วยความเที่ยงธรรมสามารถใช้สติปัญญาพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องประกอบด้วยเหตุผลแล้วปฏิบัติลงไปด้วยความเยือกเย็นสุขุมรอบคอบสามารถดำรงมั่นรักษาความถูกต้องหรือความยุติธรรมไว้ได้

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับแนวโน้มความรู้สึกล

จากการศึกษาของ Watson, Clark และ Tellegen^{๔๖} เกี่ยวกับแนวโน้มและทิศทางของความรู้สึกลนั้นได้แบ่งความรู้สึกลออกเป็น๒ด้านคือความรู้สึกลทางบวก (Positive Affect) และความรู้สึกลทางลบ (negative Affect) ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เกิดขึ้นมาจากสภาวะอารมณ์ในขณะนั้นโดย Watson, Clark และ Tellegen^{๔๗} ได้สร้างแบบวัดความรู้สึกลทางบวกและทางลบ (positive and negative affect schedule: PANAS scale) ขึ้นมาโดยใช้คำคุณศัพท์ที่บ่งบอกถึงสภาวะอารมณ์เช่นกลัวโกรธตื่นเต้นดีใจเป็นต้น

Watson, Clark และ Tellegen^{๔๘} ได้ให้ความหมายของแนวโน้มความรู้สึกลทางบวกว่าเป็นความรู้สึกลที่อธิบายภาวะอารมณ์ที่เป็นสุขสนุกสนานอารมณ์ในด้านบวกเช่นตื่นเต้นเข้มแข็งมั่นใจและภูมิใจและแนวโน้มความรู้สึกลทางลบว่าแนวโน้มความรู้สึกลที่อธิบายภาวะอารมณ์ที่ไม่สบายใจโศกเศร้าอารมณ์ในด้านลบเช่นความโกรธการดูถูกความรังเกียจรู้สึกผิดหวาดกลัวและวิตกกังวลเป็นต้น

จากแบบวัดแนวโน้มความรู้สึกลของ Watson^{๔๙} ผู้วิจัยขอให้ความหมายของแนวโน้มความรู้สึกลตาม Watson ว่าเป็นสภาวะอารมณ์และความรู้สึกที่มีทิศทางไปในด้านที่เป็นสุขใจเป็นความรู้สึกลทางบวกประกอบไปด้วยคำคุณศัพท์เกี่ยวกับความรู้สึกด้านบวก๑๐คำคือสนใจตื่นเต้นเข้มแข็งใส่ใจตื่นตัวกระตือรือร้นมีแรงบันดาลใจภูมิใจมั่นใจและสภาวะอารมณ์และความรู้สึกที่มีทิศทางไปในด้านที่ไม่สบายใจเป็นความรู้สึกลทางลบประกอบไปด้วยคำคุณศัพท์เกี่ยวกับความรู้สึกด้านลบ๑๐คำตามแบบวัดของ Watson คือซึมเศร้าเศร้าใจขุ่นเคืองใจหวาดกลัวรู้สึกผิดว่าขุ่นใจละอายใจต่อด้านตื่นตกใจวิตกกังวล

๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการ

ความหมายของบทบาท

คำว่า “บทบาท” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การ

^{๔๖} Diener.E. Subjective well-being, *The science of happiness and a proposal for a national index*, (American Psychologists, 2000), pp. 34-43.

^{๔๗} Ibid., p. 44.

^{๔๘} Ibid., p. 45.

^{๔๙} Ibid., p.47.

แสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่^{๕๐} บทบาทจึงถือเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานต่างๆ มีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ บทบาทในแง่มุมมองต่างๆ ดังนี้

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์^{๕๑} ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทสรุปได้ว่า “บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพในสังคมนั้นๆ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไปบทบาทก็จะเปลี่ยนตามไปด้วยและถ้าบุคคลใดในสังคมมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น”

ลือชา ธรรมวินัยสถิต^{๕๒} ให้บทบาทของความหมายในแง่ทางโครงสร้างของสังคมว่า บทบาท หมายถึง ภาระหน้าที่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะพึงกระทำตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่เมื่อบุคคลใดได้เข้าไปมีสถานภาพหนึ่ง ๆ แล้วย่อมแสดงบทบาทตามสถานภาพนั้นๆ สถานภาพและบทบาทจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เปรียบได้กับเหรียญที่ต้องมี ๒ ด้านเสมอ เมื่อสถานภาพเป็นตัวกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์นั้นมีความสอดคล้องกัน และเป็นไปตามแบบแผนที่กำหนด ดังนั้น บทบาทจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทางสังคมประการหนึ่ง

ประกอบ มีโคตรกอง^{๕๓} ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า “บทบาทหน้าที่ตามตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งนั้น จะถูกคาดหวังจากสังคมรอบด้าน ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และการแสดงบทบาทของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่จะมีความถูกต้องเหมาะสมเพียงใดขึ้นกับปัจจัย ๓ ประการ ดังนี้”

๑. ความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองแสดงหรือปฏิบัติ
๒. ประสบการณ์ของผู้ที่ต้องแสดงบทบาท
๓. บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาท^{๕๔}

ชนิษฐา วิเศษสาธิต และ มุกดา ศรียงค์ กล่าวว่า บทบาทหมายถึงการประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งความคาดหวังหรือตามหน้าที่แสดงจริง^{๕๕}

ประภาพิศ สัญชาติเจตน์ กล่าวว่า บทบาทหมายถึงการปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกของคนซึ่งคนอื่นคาดหวังหรือคาดหวังว่าเขาจะทำเมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง^{๕๖}

^{๕๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

^{๕๑} กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๗), หน้า ๕๐.

^{๕๒} ลือชา ธรรมวินัยสถิต, มนุษย์กับสังคม, (เพชรบุรี: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๙), หน้า ๔๗.

^{๕๓} ประกอบ มีโคตรกอง, “บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาไทยคดีศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน., หน้า ๖๗.

^{๕๕} ชนิษฐา วิเศษสาธิต และ มุกดา ศรียงค์, จิตวิทยาสังคมและมนุษย์สัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๒๖), หน้า ๙.

^{๕๖} ประภาพิศ สัญชาติเจตน์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๒๔) หน้า ๘๙.

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง พิจารณาบทบาทนั้นมี ๒ นัยคือ ทางด้านโครงสร้างบทบาทเป็นตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันแสดงบทบาทโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้นๆ ส่วนทางด้านการศึกษาบทบาทหรือการมีปฏิสัมพันธ์ (Social Structure) บทบาทเป็นผลต่อเนื่องที่เกิดจากแบบแผนการกระทำของบุคคลที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ในสังคม^{๕๗}

พจน์ี วรกวิน ได้กล่าวว่า บทบาทก็คือแบบแผนของพฤติกรรมซึ่งเป็นไปตามตำแหน่งหรือสถานภาพของบุคคลอันเกิดจากความคาดหวังของบุคคลในสังคมนั้นๆ และบทบาทอาจเปลี่ยนไปได้ตามตำแหน่งที่เปลี่ยนไป^{๕๘}

พัทยา สายหู ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทคือการกระทำต่างๆ ตาม “บท” ที่กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำตราบใดที่ยังอยู่ใน “บท” นั้นเปรียบได้เหมือน “บท” ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้นๆ เป็นตัวอะไรมีบทบาทที่จะต้องแสดงอย่างไร^{๕๙}

ไพบูลย์ ช่างเรียน ได้อธิบายว่า บทบาทของคนในสังคมย่อมขึ้นกับสถานภาพที่ตนครองอยู่ และคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันไปตามลักษณะของสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุ จูงใจ การอบรมขัดเกลาความพอใจ^{๖๐}

วราคม ที่สุกะ กล่าวว่า บทบาท คือสิ่งที่เราทำ หรือหน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราทำต้องมาคู่กับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ^{๖๑}

สงวนศรี วิรัชชัย ได้แบ่งลักษณะบทบาทออกเป็น ๕ ประเภท คือ

๑. บทบาทที่กำหนด หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่ม หรือองค์กรนั้นๆ

๒. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึง บทบาท หรือรูปแบบของพฤติกรรมที่คนอื่น (ผู้เกี่ยวข้อง) คาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ เช่น นักเรียนคาดหวังว่าครูจะช่วยอธิบายปัญหาข้อข้องใจเกี่ยวกับบทเรียนให้กับตน เป็นต้น บทบาทนี้มักจะสอดคล้องกับบทบาทที่กำหนด

๓. บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิด และเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่

๔. บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติ หรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของเจ้าตัวผู้อยู่ในตำแหน่ง

๕. บทบาทผู้อื่นรับรู้ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อื่นในตำแหน่ง^{๖๒}

^{๕๗} ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง, *สถานภาพและบทบาท*, (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๑๘.

^{๕๘} พจน์ี วรกวิน, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖), หน้า ๕๒.

^{๕๙} พัทยา สายหู, *กลไกของสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๔๗.

^{๖๐} ไพบูลย์ ช่างเรียน, *สารานุกรมศัพท์ทางสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: แพรววิทยา, ๒๕๑๖), หน้า ๒๙-๓๐.

^{๖๑} วราคม ที่สุกะ, *สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๙.

^{๖๒} อ่างแล้ว.

สุชา จันท์เอม และคณะกล่าวว่า “บทบาทมีความหมายใกล้เคียงกับสถานภาพมาก บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่างๆ พึงกระทำ นั่นคือเมื่อสังคมกำหนดสิทธิ และหน้าที่ให้ สถานภาพใด อย่างไรก็ดีแล้วบุคคลในสถานภาพนั้นๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้”^{๖๓}

สุพัตรา สุภาพ ได้ให้ความหมายของคำว่า “บทบาท” คือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพบุคคล บทบาทเป็นการปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกของคนซึ่งคนอื่นคาดคิดหรือหวังว่าเขาจะทำ หรืออาจเป็นไปตามที่ตนเองอยากกระทำ บทบาทจึงเป็นทั้งเรื่องส่วนตัวและเป็นเรื่องส่วนรวม ซึ่งบทบาทของแต่ละคนอาจเป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านจิตวิทยาได้แก่ ความคิดเห็นหรือทัศนคติส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ตำแหน่ง หน้าที่ และสถานภาพของบุคคลที่ประกอบด้วยความคาดหวังต่าง ๆ จากสังคม

บทบาทมี ๒ ลักษณะคือ

๑. บทบาทตามหลักการทฤษฎีหรือบทบาทที่สังคมคาดหวัง หมายถึง บทบาทที่อยู่ในระดับของความคิด หรือทัศนคติ โดยคิดว่า บุคคลที่มีสถานภาพเช่นนี้ ควรมีพฤติกรรมอย่างไร จึงจะถูกต้องเหมาะสม ซึ่งเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมแต่ละสังคมหรือองค์กรที่ได้กำหนดไว้ว่า ควรจะเป็น เช่น บทบาทความเป็นพ่อ บทบาทความเป็นแม่ บทบาทความเป็นลูก บทบาทความเป็นครู เป็นต้น

๒. บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึงพฤติกรรมที่บุคคลได้กระทำอยู่จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันซึ่งอาจเป็นไปตามบรรทัดฐานหรือตามที่ทางสังคมคาดหวังหรือไม่ก็ได้ อาจเป็นบทบาทที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ เช่น บทบาทของผู้ใหญ่บ้าน ถ้าเป็นบทบาทตามหลักการทฤษฎีแล้ว จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความเสียสละ รับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นต้น แต่ในความเป็นจริง ผู้ใหญ่บ้านอาจมีบทบาทที่ปฏิบัติจริง โดยเป็นผู้หน้าที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือ พวกพ้อง ชอบโกงกิน เป็นต้น^{๖๔}

โสภา ชูพิกุลชัย ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ของบุคคลซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้เขาทำ ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยถือเอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐาน บทบาทที่ทำให้คนในสังคมสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของบุคคลอื่น รู้ว่าบุคคลอื่นต้องการอะไรจากตน ทำให้เกิดประโยชน์ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม^{๖๕}

ลินตัน (Linton) ให้ความหมายว่า “บทบาทเป็นจุดของความคาดหวังตามกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพสังคมดั่งนั้น บุคคลต่างๆ ในสังคมจะมีบทบาทเป็นกรอบและถูกคาดหวังว่าควรมีพฤติกรรมอย่างไร”^{๖๖}

^{๖๓} สุชา จันท์เอม, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา, ๒๕๒๐), หน้า๔๖.

^{๖๔} สุพัตรา สุภาพ, *สังคมวิทยา*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า๒๖.

^{๖๕} โสภา ชูพิกุลชัย, *จิตวิทยาสังคมประยุกต์*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า๔๕.

^{๖๖} จิตยา สุวรรณชฎ, *พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนาการคณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล : ส่วนท้องถิ่นสังคมวิทยา*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า๔๓.

สมคิด เพ็งอุดม ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทตามแนวคิดของราล์ฟ (Ralp) โดยสรุปได้ว่า “สถานภาพเป็นฐานะหรือตำแหน่งซึ่งจะเป็นสิ่งที่กำหนดบทบาทของบุคคลตำแหน่งและบทบาทจึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไม่สามารถแยกออกจากกันได้เปรียบเสมือนเหรียญคือ ถ้าด้านหนึ่งของเหรียญเป็นตำแหน่งอีกด้านหนึ่งของเหรียญก็เป็นบทบาท”^{๖๗}

พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว) ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาท คือ พฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานของบุคคลในสังคม บทบาท เป็นแบบแผน ความต้องการ เป้าประสงค์ ความเชื่อทัศนคติ ค่านิยมและการกระทำของสมาชิกที่ชุมชนคาดหวังว่าจะต้องเป็นตามลักษณะของตำแหน่งนั้นๆ หรืออาจกล่าวสั้นๆ ว่าบทบาทคือสิทธิหน้าที่ในการกระทำของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตนเอง^{๖๘}

สงวน สุทธิเลิศอรุณ กล่าวว่บทบาทคือ การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ตามลักษณะการรับรู้และตามทีแสดงจริง บทบาทเป็นผลรวมของสิทธิ์และหน้าที่ เช่นบุคคลที่เป็นครู ก็ต้องประกอบพฤติกรรมในการสอนและอบรม เมื่อแสดงพฤติกรรมดังกล่าวแล้วจะเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังหรือไม่ก็ตาม^{๖๙}

งามพิศ สัตย์สงวน ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร^{๗๐}

สุพัตรา สุภาพ ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่าบทบาทหมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่ คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อทำให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำกันทางสังคม^{๗๑}

อดุลย์ ต้นประยูร กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทคือการทำกรแสดงออกทางกริยา หรือการแสดงออกทีแสดงถึงทัศนคติของบุคคลตามสถานภาพทางสังคมต่างๆ^{๗๒}

เหลือ เอกตะคุ ได้สรุปว่า บทบาทหมายถึง รูปแนวทางของการแสดง พฤติกรรมแสดงความคิดเห็น และการปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับจากสังคม เช่น ครูมีบทบาทหน้าที่ในการสั่งสอนให้ความรู้แก่นักเรียน^{๗๓}

^{๖๗} สมคิด เพ็งอุดม, “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”, **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕), หน้า ๙.

^{๖๘} พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒.

^{๖๙} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, **ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๗), หน้า ๖๘.

^{๗๐} งามพิศ สัตย์สงวน, **สังคมและวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓.

^{๗๑} สุพัตรา สุภาพ, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓.

^{๗๒} อดุลย์ ต้นประยูร, **สังคมวิทยาการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๓๐.

วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข สรุปว่า บทบาทคือการกระทำตามหน้าที่ที่กำหนดของบุคคล หรือพฤติกรรมที่คาดหวังและเห็นได้ ซึ่งเป็นการกระทำของบุคคล^{๗๔}

สุนทร กุญชร กล่าวว่า บทบาทหมายถึง แนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การงาน ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ เช่น ครูมีบทบาทหน้าที่ในการสอนให้ความรู้แก่ผู้เรียน ตำรวจมีบทบาทหน้าที่ในการรักษาความสงบภายในประเทศ เป็นต้น^{๗๕}

สุรพล สุวัตติกุล กล่าวว่า บทบาทหมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่รับผิดชอบและการปฏิบัติตามตำแหน่ง ตามสถานภาพของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไป บทบาทที่มีอยู่ก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย^{๗๖}

พินิจ เพ็ชรดารา กล่าวสรุปว่า บทบาทหมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกตามสถานภาพของแต่ละบุคคลในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ^{๗๗}

ยนต์ ชุ่มจิต ได้ให้ความเห็นว่า บทบาทหมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากจะเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่น ๆ ส่วนครูจะต้องมีบทบาทอื่น ๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็กๆ^{๗๘}

ปราชญา กล้าผจญ ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง สิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น^{๗๙}

^{๗๓} เหลือ เอกตะคุ, “บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนมัธยมศึกษาในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๗

^{๗๔} วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข, “บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๓๑.

^{๗๕} สุนทร กุญชร, “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดชัยภูมิ”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

^{๗๖} สุรพล สุวัตติกุล, “ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

^{๗๗} พินิจ เพ็ชรดารา, “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

^{๗๘} ยนต์ ชุ่มจิต, *ความเป็นครู*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๓๓.

^{๗๙} ปราชญา กล้าผจญ, *พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๓๓.

จากแนวคิดต่างๆ ของบุคคลที่กล่าวมาแล้วนั้น พอสรุปได้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาตามหน้าที่หรือตำแหน่งที่เป็นอยู่ในขณะนั้นเพื่อให้เป็นที่รู้เห็นของบุคคลอื่น และการแสดงออกนั้นอาจจะตรงกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องหรือไม่ก็ได้ ฉะนั้น บทบาทจึงแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ บทบาทที่ปฏิบัติจริงหมายถึงบทบาทที่ได้กระทำจริงและบทบาทที่คาดหวังหมายถึงบทบาทที่ควรจะทำ

๒.๕.๑ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

บุคคลจะแสดงบทบาทหน้าที่ของตนเองได้ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพบทบาทที่ได้รับมาตามข้อตกลงของสังคม ได้มีนักทฤษฎีกล่าวถึงทฤษฎีบทบาท ดังนี้

กรรณิการ์ ขวัญอารีย์ ได้แบ่งลักษณะบทบาทของคนในสังคมไว้ดังนี้ คือ

๑. บทบาทที่กำหนดไว้ หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially prescribed or ideal Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิ และหน้าที่ของตำแหน่งไว้

๒. บทบาทที่ควรกระทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทแต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้นๆ ซึ่งอาจไม่ตรง ตามบทบาทอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลก็ได้

๓. บทบาทที่กระทำจริง (The performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่กระทำในแต่ละสังคมในช่วงเวลาหนึ่งๆ^{๘๐}

พัทยา สายหู ได้ให้คานิยามเกี่ยวกับบทบาทว่า ตัวบทบาทคือขอบเขตอำนาจหน้าที่และสิทธิในการกระทำของแต่ละงานที่เรามีต่อผู้อื่น สถานภาพก็คือ ฐานะตำแหน่งที่บุคคลได้จากการปฏิบัติตามบทบาทนั้น เมื่อเทียบกับฐานะตำแหน่งของผู้อื่นตามบทบาทอื่น^{๘๑}

งามตา สุขประเสริฐ ได้กล่าวว่า การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคน จูงใจคนไปยังจุดประสงค์ โดยทั่วไปแล้ว ผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวนำทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำในทางที่ไม่ดีคือ ไม่มีผลงานที่สร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (Negative Leader)^{๘๒}

ทิพวรรณ เคววากุล อธิบายว่าบทบาทคือ แบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคล บทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่สังคมนั้นๆ และพฤติกรรมของบุคคลแต่ละ

^{๘๐} กรรณิการ์ ขวัญอารีย์, “บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน:ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์”, *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒.

^{๘๑} พัทยา สายหู, *กลไกของสังคม*, พิมพ์ครั้งที่๙, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๒.

^{๘๒} งามตา สุขประเสริฐ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดอำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี”, *รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒), หน้า๕๐.

คน คือ ผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั่นเอง และทฤษฎีบทบาทเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบันต่างๆ ในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่างๆ ควรปฏิบัติอย่างไร^{๘๓}

จิตยา สุวรรณชฎ ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า บทบาทเป็นลักษณะพฤติกรรมที่กำหนด และยังแบ่งหน้าที่ออกเป็น “บทบาทตามอุดมคติ” (Ideal Role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งของสังคมควรปฏิบัติ และเป็นผลรวมของบทบาทตามอุดมคติ บุคลิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่ง อารมณ์ขณะแสดงบทบาทและอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ ปฏิกริยาของผู้เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม จิตยา สุวรรณชฎ ได้กล่าวสรุปฐานะตำแหน่ง และบทบาททางสังคมไว้ดังนี้ คือ

๑. มีสถานภาพ (Status) อยู่จริงในสังคม และมีอยู่ก่อนตัวคนจะเข้าไปครอง
๒. มีบทบาทที่ควรจะเป็นประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง
๓. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ในสังคมนั้นๆ เป็นส่วนหนึ่งซึ่งสำคัญในการกำหนดฐานะ ตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น
๔. ฐานะตำแหน่งและบทบาทนั้นได้มาจากการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ในสังคมนั้น

๕. บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกัน พฤติกรรมที่เป็นจริงของคนที่ครองฐานตำแหน่ง เพราะพฤติกรรมจริงเป็นผลของปฏิกริยาของคนที่ครองตำแหน่งที่มีบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเอง และของคนอื่นที่เข้าร่วมพฤติกรรม และเครื่องกระตุ้น (Stimulus) ที่มีอยู่ในเวลา และสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม^{๘๔}

สงวน สุทธิเลิศอรุณ ได้สรุปทฤษฎีบทบาทต่อไปนี้^{๘๕}

ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralp Linton's Role Theory) ได้กล่าวว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น

ทฤษฎีบทบาทของพาร์สันส์ (Parson's Role Theory) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลมีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

^{๘๓} ทิวรรณ เคาวางกูร, “บทบาทของสตรีชนบทในการร่วมพัฒนาสหกรณ์การเกษตร : ศึกษากรณีสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินลาดบัวขาวจากัด”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๕.

^{๘๔} จิตยา สุวรรณชฎ, พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนาการคณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล : ส่วนท้องถิ่นสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๔๓.

^{๘๕} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๗), หน้า ๖๙-๗๑.

ทฤษฎีบทบาทเมอร์ตัน (Merton's Role Theory) ได้กล่าวว่า บุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีอย่างน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะของสังคมที่เขาสังกัดอยู่ ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

ทฤษฎีบทบาทของกู๊ด (Good's Role Theory) กล่าวว่าไว้ว่า บทบาท คือ แบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคลและบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้นๆ

ทฤษฎีบทบาทของกัสคิน (Guskin's Role Theory) ได้กล่าว พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนคือผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั้นเอง และทฤษฎีบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบันต่างๆ ในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่างๆ ควรปฏิบัติอย่างไร

มินต์ซเบิร์ก (mintzberg) กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานในบทบาท ๑๐ บทบาทด้วยกัน ซึ่งสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และกลุ่มบทบาทการตัดสินใจ

๑. บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Roles) ได้แก่ บทบาทของความเป็นหัวหน้าในเชิงสัญลักษณ์ (Figurehead Role) เช่น ประธานในงานพิธีการต่างๆ บทบาทการแสดงออกในฐานะผู้นำ (Leader) ได้แก่ การจ้ำงาน การอบรม การกระตุ้นจิตใจ และการรักษาระเบียบวินัยของผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนบทบาทสุดท้าย คือ บทบาทการประสานงานในกลุ่ม (Liaison role) ได้แก่ การกระทำกิจกรรมซึ่งต้องสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มที่อยู่ภายใน และภายนอกองค์กร เช่น ผู้จัดการฝ่ายการตลาดขอข้อมูลด้านกำลังคนจากผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคล ถือเป็น การติดต่อประสานงานกันภายในองค์กรแต่หากผู้จัดการฝ่ายการตลาดติดต่อสื่อสารกับพนักงานของบริษัทอื่น ก็ถือเป็น การประสานงานกันนอกองค์กร เป็นต้น

๒. บทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information Roles) ผู้บริหารมีหน้าที่หรือบทบาทในการรับและเก็บรวบรวมข่าวสารจากใน และนอกองค์กรของตน กระทำได้โดยการอ่านวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แล้วนำมาพูดคุยกับผู้บริหารคนอื่นๆ เช่น องค์กร คู่แข่งขันมีการวางแผนอะไรในช่วงนี้ รัฐออกกฎหมายใหม่มีผลกระทบต่อบริษัทหรือไม่ เป็นต้น มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) เรียกบทบาทนี้ว่า บทบาทการตรวจสอบ (Monitor Role) ส่วนบทบาทแพร่กระจายข่าวสาร (Disseminator Role) ก็เป็นอีกบทบาทหนึ่งของผู้บริหารในการดำรงตนเปรียบเสมือนช่องทางที่ส่งต่อข่าวสารต่างๆ ไปยังสมาชิกในองค์กร และเมื่อถูกเชิญไปเป็นตัวแทนขององค์กรหรือสถาบันอื่นๆ ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะบทบาทโฆษก (Spoken Role) ขององค์กรด้วย

๓. บทบาทการตัดสินใจ (Decisional Roles) มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารในด้านนี้ไว้ ๔ ประการ คือ บทบาทในฐานะผู้ประกอบการ (Entrepreneurs) คือ ผู้ดูแลโครงการใหม่ๆ ที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กรให้ดีขึ้น บทบาทของผู้จัดการความวุ่นวายหรือปัญหาต่างๆ (Disturbance Handles) ที่เป็นปัญหาเกิดขึ้นอยู่นอกเหนือความคาดหมาย (Unforeseen Problems) บทบาทของผู้จัดสรรทรัพยากร (Resource Allocators) ในการรับผิดชอบกระจายทรัพยากร คน สิ่งของ และเงินไปตามส่วนต่างๆ ขององค์กรและสุดท้าย คือ

บทบาทของผู้เจรจาต่อรอง (Negotiators) เพื่อทำหน้าที่ถกเถียงและเจรจาต่อรองกับกลุ่มอื่นๆ ซึ่งอาจจะเป็นสหภาพแรงงาน ผู้ถือหุ้น ฯลฯ ในการเพิ่มผลประโยชน์ให้กับองค์กรที่ตนเองทำงานอยู่^{๘๖}

สรุปได้ว่า บทบาทคือ พฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งบทบาทนั้นเป็นแบบแผน ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และสิทธิหน้าที่ที่มีต่อบุคคลอื่นๆในสังคมตามสถานภาพของตนในขณะนั้นๆ ซึ่งบทบาทหล่อหลอมมาจากการศึกษา ประสบการณ์ในชีวิตและหน้าที่การงาน โดยที่แต่ละบุคคลนั้นสามารถมีบทบาทได้มากกว่าหนึ่งบทบาท เพราะบทบาทนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบและสถานภาพส่วนบุคคล

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางจิต

วิชและคณะ^{๘๗} ทำการศึกษาต่อเกี่ยวกับSOC Model ที่ประกอบด้วย Selection, Optimization, และ Compensation ซึ่งพรอยด์และบาลท์^{๘๘} เคยศึกษาวิจัยพบว่าSOC model นั้นสัมพันธ์กับสุขภาวะทางอารมณ์ (Emotional Well – being) ที่เป็นลักษณะของการมีความพึงพอใจในชีวิตอารมณ์เชิงบวกและการไม่มีความเปล่าเปลี่ยววิธได้ทำการวิจัยพบว่าSOC นั้นจะเป็นตัวทำนายการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพเชิงอัตวิสัยและความพึงพอใจในงานในระยะยาว

พาราสุรามัน^{๘๙} ทำการศึกษาอิทธิพลของตัวแปรเกี่ยวกับครอบครัวต่อสุขภาวะทางจิตและการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพของเจ้าของกิจการจำนวน๑๑๑รายซึ่งพาราสุรามันวัดตัวแปรความเป็นอิสระ (autonomy) เพื่อเป็นตัวที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอิสระในแง่ของงานพบความสัมพันธ์ทางลบระหว่างการเป็นตัวของตัวเองและความขัดแย้งระหว่างครอบครัวและงาน (Family - to - work conflict) และความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างสุขภาวะทางจิตซึ่งวัดด้านความเป็นอิสระ (autonomy) กับความพึงพอใจในอาชีพ (Career Satisfaction)

ภัทรญาณีจงธนะพิพัฒน์^{๙๐} ทำการศึกษามุคสิก๕องค์ประกอบและความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรคกับการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพในบริษัทชั้นนำต่างชาติพบว่าลักษณะบุคคลที่แตกต่างกันได้แก่เพศสถานภาพสมรสอายุงานและระดับการศึกษาพบว่าระดับการรับรู้

^{๘๖} ตูลา มหาพสุธานนท์, **หลักการจัดการท่าเรือแหลมฉบัง LAEM CHABANG PORT**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๖), หน้า๔๖.

^{๘๗} Wright , T.A. & Cropanzano R, “Psychological Well-Being and Job Satisfaction as Job Performance”, **Journal of Occupational Health Psychology**, (2000), 84 –94.

^{๘๘} Rose,R.C., Beh, L.S, Uli,Jegak & Idris, Khairuddin, “Quality of Work Life : Implication of Career Dimensions”, **Journal of Social Sciences**, (2006), 61-67.

^{๘๙} Parasuraman S., Yasmin S. Purohit, Veronica M. Godshalk & Nicholas J. Beutell, “Work and Family Variable, Entrepreneurial Career Success and Psychological Well – Being”. **Journal of Vocational Behavior**, (1996), 275– 300.

^{๙๐} ภัทรญาณี จงธนะพิพัฒน์. “บุคลิก ๕ องค์ประกอบและความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรคกับการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพในบริษัทชั้นนำต่างชาติ: กรณีศึกษาพนักงานขายเภสัชภัณฑ์”, **เกสซ์ชสา สตรมหาบัณฑิต**, (คณะศิลปศาสตร์ สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑).

ความสำเร็จในอาชีพไม่แตกต่างกันบุคลิกภาพแบบแสดงตัวแบบประนีประนอมและแบบมีจิตสำนึกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพส่วนบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวในอารมณ์ (Neuroticism) มีความสัมพันธ์ทางลบกับการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพส่วนบุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์ไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพพบว่าความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ

พรพรรณ อนุมาศ^{๙๑} ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบบรรยากาศองค์การกับความสำเร็จในวิชาชีพการพยาบาลตามการรับรู้ของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหมซึ่งพบว่าระดับการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพของพนักงานอยู่ในระดับปานกลางโดยบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวในอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางลบกับการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพพยาบาลส่วนบุคลิกเปิดเผยบุคลิกเปิดกว้างต่อการประสบการณ์บุคลิกประนีประนอมและบุคลิกมีสติรู้ผิดชอบสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ

จัดจ์และคณะ^{๙๒} ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ ๕ องค์ประกอบ (Big ๕) ความสามารถทางจิตโดยทั่วไป (General Mental Ability) และการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ ซึ่งทำการศึกษาในคนทุกวัยจากการศึกษาพบว่าบุคลิกภาพ ๕ องค์ประกอบด้านความมีสติและมีคุณธรรม (Conscientiousness) นั้นสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพทั้งด้านวัตถุวิสัยและอัตวิสัยบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวในอารมณ์ (Neuroticism) นั้นสัมพันธ์กันทางลบกับการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพด้านวัตถุวิสัยความสามารถทางจิตโดยทั่วไปนั้นสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพด้านวัตถุวิสัยโดยสรุปบุคลิกภาพนั้นสัมพันธ์กับการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ

ไรท์และโครแพนซาโน^{๙๓} ได้ทำการศึกษาและรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางจิตและการปฏิบัติงานพบว่าสุขภาวะทางจิตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการประเมินผลการปฏิบัติงานจากหัวหน้างานและสามารถทำนายผลการปฏิบัติงานได้เมื่อควบคุมตัวแปรเพศอายุและความพึงพอใจในงานงานวิจัยอีกชิ้นของไรท์และโครแพนซาโน^{๙๔} ก็พบว่าพนักงานที่มีความสุขน้อยกว่าจะมีความอ่อนไหวต่อการคำพูดและมีการต่อต้านเพื่อนร่วมงานมากกว่ามีการมองโลกในแง่ร้ายมากกว่าในทางกลับกันก็พบว่าพนักงานที่มีความสุขมากกว่าจะรับรู้ไวต่อโอกาสมีความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงานมั่นใจในตัวเองพนักงานที่มีความสิ้นหวังในชีวิตมีความหดหู่ นั้นจะมีแนวโน้มในการแสดงออกใช้พลังกำลังน้อยกว่ามีแรงจูงใจที่น้อยกว่าและประสบผลสำเร็จในงานน้อยกว่า

^{๙๑} พรพรรณ อนุมาศ, “ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบบรรยากาศองค์การ ความสำเร็จในวิชาชีพการพยาบาลตามการรับรู้ของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม”, **วิทยานนิพนธ์เภสัชศาสตร์มหาบัณฑิต**, (คณะพยาบาลศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑). หน้า ๑๕๖.

^{๙๒} Judge et al, **An Empirical Investigation of the predictors of Executive Career Success**, *Personal Psychology*, (1995), pp. 35 - 60.

^{๙๓} Wright, T.A. & Cropanzano R, “Psychological Well-Being and Job Satisfaction as Job Performance”, **Journal of Occupational Health Psychology**, (2000), 84 -94.

^{๙๔} Ibid, 86 -89.

เขเลนส์กัและคณะ^{๙๕} ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของพนักงานระดับผู้บริหารของทั้งในเอกชน และรัฐบาลเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสุขและผลการปฏิบัติงานจากการศึกษาพบว่าคนที่มีความสุขจะเป็นพนักงานที่มีผลปฏิบัติงานที่ดีในขณะที่พบว่าคนที่มีความสุขการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นก็จะมีระดับความสุขเพิ่มมากขึ้นเช่นกันโดยใช้ตัวชี้วัดความสุขจากความพึงพอใจในงานคุณภาพชีวิตในการทำงานความพึงพอใจในชีวิตความรู้สึกด้านบวกและด้านลบโดยความรู้สึกด้านบวกจะมีความสัมพันธ์อย่างมากกับผลการปฏิบัติงาน

ไรท์และโบเนตต์^{๙๖} ทำการวิจัยความสัมพันธ์ของความพึงพอใจในงานและสุขภาวะทางจิตที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานและการลาออกของผู้บริหารพบว่าสุขภาวะทางจิตและความพึงพอใจในงานสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานสุขภาวะทางจิตและความพึงพอใจในงานสามารถทำนายการลาออกของพนักงานได้หากพนักงานมีแนวโน้มในการลาออกจากงานสูงจะพบว่ามียกระดับสุขภาวะทางจิตและระดับความพึงพอใจพนักงานในระดับต่ำในขณะที่ความเป็นไปได้ที่พนักงานจะลาออกนั้นเพิ่มสูงขึ้นหากพนักงานมีระดับสุขภาวะทางจิตต่ำโดยไม่ต้องคำนึงถึงความพึงพอใจในงาน

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร ๔

พระเมธีธรรมาลังการ และคณะได้ศึกษาเรื่อง การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แพร่เขต ๑

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑ และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑ ในส่วนของโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑ ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๙ ในส่วนของโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน ๑,๓๕๔ คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน ๑๕๔ คน และครูผู้สอนโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน ๑๕๔ คนรวมทั้งสิ้นจำนวน ๓๐๘ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Means) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าที (t - test) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่แล้วนำข้อมูลมาเรียบเรียงเป็นร้อยแก้ว

^{๙๕} Zelenski, J.M., Murphy S. A. and Jenkins D.A , “The Happy – Productive Worker Thesis Revisited”. *Journal of Happiness Study*, (2008), 521-537.

^{๙๖} Wright T. A. & Bonett D. G, “Job Satisfaction and Psychological Well-Being as Nonadditive Predictors of Workplace Turnover”, *Journal of Management*, (2007), 141.

ผลการวิจัย พบว่า ๑. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งสิ้น ๒๔๘ คนคิดเป็นร้อยละ ๘๐.๕๒ เป็นเพศชายจำนวน ๑๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๕ เป็นเพศหญิงจำนวน ๑๔๐ คนคิดเป็นร้อยละ ๕๖.๔๕ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๑ วุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๒๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๓๔ วุฒิการศึกษาปริญญาโทจำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๖๕ และวุฒิการศึกษาปริญญาเอก จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๔๐ มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๐๕ และประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๙๕ เป็นโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน ๑๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๒๓ และโรงเรียนประถมศึกษาที่ขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน ๑๑๖ คนคิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๗

๒. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑ ใน ๔ ด้าน คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (๔.๐๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑ จำแนกตามประเภทของโรงเรียน พบว่า ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๙๗}

พระมหาภูติมา ปัญญุตโท (เถาว์หมอ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กนตจาโร) ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผู้นำมีความความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กรเพราะผู้นำคือผู้ที่สามารถประสานชักจูงบุคคลอื่นให้เกิดความเชื่อมั่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจและนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายผู้นำในทางพระพุทธศาสนาได้แก่พระพุทธเจ้าทรงนำพาสมาชิกในองค์กรคือพุทธบริษัทได้แก่ภิกษุภิกษุณีอุบาสกอุบาสิกาไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาคือพระนิพพาน

๒. ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กนตจาโร) ผู้วิจัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่ทรงพระธรรมวินัยประพฤติพรหมวิหารธรรมเป็นปกติและได้บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคมประเทศชาติซึ่งแสดงถึงภาวะผู้นำขององค์กรคณะสงฆ์ตามภาระงานที่ปฏิบัติตามบทบาทของพระสังฆาธิการแบ่งออกเป็น ๖ ด้านคือด้านการปกครองท่านปกครองแบบพ่อปกครองลูกด้านการศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ได้ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้ศึกษาพระปริยัติธรรมคือนักธรรมภาษาบาลีและวิชาสามัญโดยมอบทุนการศึกษาสร้างอาคารเรียนเป็นต้นด้านการเผยแผ่โดยการแสดงธรรมและส่งเสริมให้มีการเผยแผ่ธรรมในและต่างประเทศด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ท่านได้สร้างสิ่งก่อสร้างภายในวัดและนอกวัด

^{๙๗} พระเมธีธรรมาลังการและคณะ, “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แพร่ เขต ๑”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

จำนวนมากทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและพระพุทธศาสนามากมายโดยยึดหลักธรรมพรหมวิหาร๔เป็นแม่แบบ

๓. การประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กนตจาโร) กับพระสงฆ์โดยส่งเสริมให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามหน้าที่การพัฒนาชุมชนและสังคมโดยไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัยโดยยึดหลักพรหมวิหาร ๔^{๙๘}

วิเชียร บุญกล้า^{๙๙} ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาการใช้พรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา สถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต๓มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของข้าราชการครูในเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต๓จำแนกตัวแปร ๔ ด้านได้แก่ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตาและด้านอุเบกขาและเพื่อเปรียบเทียบการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของข้าราชการครูในเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต๓จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่อายุจริงและประสบการณ์การทำงานประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ข้าราชการครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต ๓ จำนวน ๓,๖๑๐ คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ข้าราชการครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจำนวน ๕๐๑ คน ซึ่งได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเปรียบเทียบตารางของเครจซี่และมอร์แกน^{๑๐๐} คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการจำแนกเป็นกลุ่มครูผู้สอนและกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาจากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยการจับฉลากและเป็นการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของประชากรทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบสอบถามมี ๓ ตอน คือตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของข้าราชการครูมีลักษณะคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษามีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ๕ ระดับและตอนที่๓เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะของข้าราชการครูในการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิดสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลได้แก่ อายุ ตำแหน่ง หน้าที่และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนที่เบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบสมมติฐานคือค่าที่ สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของแบบสอบถามคือ ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาตามวิธีการของครอนบาค การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้และการนำไปใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต ๓ และตามความคิดเห็นของครูผู้สอนประกอบด้วยตัว

^{๙๘} พระมหาวิฑูริยา ญาณวฑฺฒโธ (เถาว์หมอ), “ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กนตจาโร)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๙๙} วิเชียร บุญกล้า, “การศึกษาการใช้พรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต ๓”. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐).

^{๑๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

แปร ๔ ด้านได้แก่ ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขาโดยนำค่าคะแนนระดับการนำไปใช้ตามเกณฑ์ของบุญใจ ศรีสถิตนรากร^{๑๑๑} มาหาค่าเฉลี่ยส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้ตามเกณฑ์ของทองสุข วันแสน^{๑๑๒} วิเคราะห์เปรียบเทียบการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานโดยจำแนกอายุตำแหน่งหน้าที่และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยใช้ค่าที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผู้บริหารและครูผู้สอนสถานศึกษาในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต ๓ มีการรับรู้และได้มีการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเรียงจากสูงสุดไปหาต่ำดังนี้ ด้านมุทิตา ด้านเมตตา ด้านอุเบกขาและด้านกรุณา

๒. ผลการเปรียบเทียบผู้บริหารและครูผู้สอนสถานศึกษาในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต ๓ จำแนกตามตำแหน่ง หน้าที่ อายุจริงและประสบการณ์แตกต่างกันมีการรับรู้ต่อการใช้พรหมวิหาร ๔ ผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมไม่แตกต่างกัน

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวโน้มความรู้สึก

Michel และ Clark^{๑๑๓} ศึกษาคุณลักษณะส่วนบุคคลในด้านความรู้สึกด้านลบและความรู้สึกด้านบวกที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตการทำงานและครอบครัวโดยส่งผ่านความขัดแย้งและความสมบูรณ์พูนสุขของงานต่อครอบครัวและครอบครัวต้องงานพบว่าในงานกับครอบครัวความรู้สึกในด้านลบส่งผลทางบวกต่อความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวและส่งผลทางลบต่อความพึงพอใจในครอบครัวส่วนความรู้สึกในด้านบวกส่งผลทางบวกต่อทั้งความสมบูรณ์พูนสุขและความพึงพอใจในครอบครัวและความขัดแย้งกับความสมบูรณ์พูนสุขไม่สัมพันธ์กับความพึงพอใจในครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญฉะนั้นความรู้สึกในด้านลบและในด้านบวกไม่ได้ส่งผลทางอ้อมต่อความพึงพอใจในครอบครัวและความขัดแย้งกับความสมบูรณ์พูนสุขไม่ได้เป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างแนวโน้มความรู้สึกกับความพึงพอใจส่วนในด้านครอบครัวกับงานความรู้สึกในด้านลบส่งผลทางบวกต่อความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงานและส่งผลทางลบต่อความพึงพอใจในงานความรู้สึกในด้านบวกส่งผลทางบวกทั้งความสมบูรณ์พูนสุขและความพึงพอใจในงานและความขัดแย้งกับความสมบูรณ์พูนสุขไม่สัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานอย่างมีนัยสำคัญฉะนั้นความรู้สึกในด้านลบและในด้านบวกไม่ได้ส่งผลทางอ้อมต่อความพึงพอใจในงานและความขัดแย้งกับความสมบูรณ์พูนสุขไม่ได้เป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างแนวโน้มความรู้สึกกับความพึงพอใจ

^{๑๑๑} บุญใจ ศรีสถิตนรากร. ระเบียบวิธีการวิจัยทางพยาบาลศาสตร์. (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๕).

^{๑๑๒} เรื่องเดียวกัน., หน้า ๔๐.

^{๑๑๓} Michel, J. S., and Clark, M. A, Has it been affect all along? A test of work-to-family and family-to-work models of conflict, enrichment, and satisfaction. *Personality and Individual Differences*, (2009), pp.163-168.

Karatepe และ Uludag^{๑๐๔} ศึกษาในกลุ่มพนักงานโรงแรมในประเทศตุรกีในความรู้สึกด้านลบและความรู้สึกด้านบวกกับความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวและความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงานและผลของความขัดแย้งของทั้ง ๒ ด้านต่อความพึงพอใจในชีวิตแต่งงานกับการลาออกจากงานผลจากการทดลองพบว่าความรู้สึกด้านบวกมีผลในการเยียวยาความขัดแย้งทั้ง ๒ ด้านแต่ความรู้สึกด้านลบจะทำให้ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นและพบว่าความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงานจะส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตแต่งงานอีกทั้งความขัดแย้งทั้ง ๒ ด้านส่งผลให้เกิดการลาออกจากงานเพิ่มมากขึ้นและความพึงพอใจในชีวิตแต่งงานส่งผลด้านลบต่อการลาออกจากงานของพนักงานโรงแรม

Bruck และ Allen^{๑๐๕} ศึกษาในกลุ่มคนทำงาน ๑๖๔ คนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกด้านลบรูปแบบเอ (Type A) (ทะเยอทะยาน, ขอบแข่งขัน, โกรธง่าย, ไม่เป็นมิตร) และคุณลักษณะส่วนบุคคล ๕ ประการกับความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวพบว่าคุณลักษณะส่วนบุคคลมีผลต่อความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวแตกต่างกันความรู้สึกด้านลบมีความสัมพันธ์อย่างมากต่อความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวและความพึงพอใจและมโนธรรมสัมพันธ์กับครอบครัวที่ขัดแย้งกับงาน

Stoeva, Chiu และ Greenhaus^{๑๐๖} ศึกษาในกลุ่มคนทำงานประเทศฮ่องกง ๑๔๘ คนเกี่ยวกับกลไกความรู้สึกด้านลบที่มีอิทธิพลต่อความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวและความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงานพบว่าความรู้สึกด้านลบส่งผลโดยตรงต่อความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวและความเครียดจากงานและส่งผลทางอ้อมต่อความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงานโดยผ่านความเครียดจากครอบครัวและความรู้สึกด้านลบสูงจะส่งผลต่อความเครียดจากครอบครัวและความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงานมากยิ่งขึ้น

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของแนวโน้มความรู้สึกกับความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวแล้วพบว่าแนวโน้มความรู้สึกมีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวอย่างมากทั้งความรู้สึกด้านบวกและความรู้สึกด้านลบโดยความรู้สึกด้านลบจะส่งผลให้เกิดความขัดแย้งมากยิ่งขึ้นอีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อไปยังด้านอื่นๆของครอบครัวและการทำงานอีกด้วยเช่นความพึงพอใจในงานชีวิตการแต่งงานการลาออกจากงานเป็นต้นและยังมีความสัมพันธ์สุขภาพทางจิตในด้านความเครียดอีกด้วยส่วนความรู้สึกด้านบวกนั้นสัมพันธ์ในแง่ของการเยียวยาแก้ไขและบรรเทาให้ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวลดลงโดยในงานวิจัยแต่ละเรื่องบางเรื่องจะศึกษาทั้งความรู้สึกด้านบวกและความรู้สึกด้านลบด้วยกันบางเรื่องจะศึกษาเฉพาะความรู้สึกด้านลบเท่านั้นในงานวิจัยที่เกี่ยวกับความ

^{๑๐๔} Karatepe O. M., and Uludag O, "Affectivity, conflicts in the work-family interface, and hotel employee outcomes". *International Journal of Hospitality Management*, (2008), 30-41.

^{๑๐๕} Bruck, C. S., and Allen T. D, "The relationship between big five personality traits, negative affectivity, type A behavior, and work-family". *Journal of Vocational Behavior*, (2003), 457-472.

^{๑๐๖} Stoeva, A. Z., Chiu, R. K., and Greenhaus J. H, "Negative affectivity, role stress, and work-family conflict". *Journal of Vocational Behavior*, (2002), 1-16.

ขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวผู้วิจัยเห็นว่าในการศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวนั้นควรจะศึกษาแนวโน้มความรู้สึกทั้งด้านบวกและด้านลบเพื่อที่จะได้ครอบคลุมสภาวะความรู้สึกทั้งหมดของบุคคล

๒.๖.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสังฆาธิการ

พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร ได้ศึกษาบทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านมีวิธีเผยแผ่ในลักษณะให้คำแนะนำปรึกษาสนทนาตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมเมื่อได้ฟังจาก พระบรมศาสดาแล้วนำไปถ่ายทอดแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกา และบุคคลทั่วไปให้เข้าใจหลักธรรม อันลึกซึ้งด้วยวิธีการบรรยาย อธิบายขยายความ เปรียบเทียบ และตอบปัญหาธรรม เป็นต้น จนเป็นที่ไว้วางพระทัยของพระพุทธเจ้าทำให้บุคคลทั่วไปศรัทธาเลื่อมใสแล้วหันมา นับถือพระพุทธศาสนากันอย่างแพร่หลาย มีบางส่วนเท่านั้นที่ได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา เพราะยึดติดอยู่กับลัทธิเดิมอย่างแรงกล้า ถึงกระนั้นก็ตาม ก็ได้นับถือในตัวท่านอยู่ก็มีซึ่งเท่ากับได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่าง ๆ นับเป็นตัวอย่างการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๑๐๗}

พระครูสังฆรักษ์ศวีร์ ธีรปญโญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ถึงจะมีการปฏิบัติมากก็จริง แต่บางวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าที่ควร ทั้งนี้ควรกำหนดเป็นตารางการทำวัตรไว้อย่างชัดเจน และถ้าพระรูปใดไม่ลงมาทำวัตรก็ควรมีบทกำหนดลงโทษไว้อย่างชัดเจน นอกจากพระรูปนั้นติดภารกิจจำเป็น เช่น สอนหนังสือในโรงเรียน^{๑๐๘}

พระมหาภุชญา นันทเพชร ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคมโดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษาทัศนคติของพระสงฆ์ผู้ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ที่มีต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ประการที่สอง เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อทัศนคติของพระสงฆ์ที่ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประการที่สาม เพื่อศึกษาบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านต่างๆ ของพระสงฆ์ในการศึกษาในระดับปริญญาตรีในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ จากกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียนบาลีเปรียญธรรมเก้าประโยคในโรงเรียนปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ส่วนกลาง วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร และพระนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ ของมหาเถรสังฆ ๒ แห่งในกรุงเทพมหานคร คือ สภาการศึกษามหาจุฬาราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ จำนวนตัวอย่าง ๑๘๕ ตัวอย่าง และนำข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่า

^{๑๐๗} พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร, “บทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ข.

^{๑๐๘} พระครูสังฆรักษ์ศวีร์ ธีรปญโญ, “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑, หน้า ๑๐๔.

ร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และค่า F-test จากผลการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกในมหาวิทยาลัยต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ พระสงฆ์ที่เรียนเอกสังคมวิทยา มีทัศนคติเห็นด้วยกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม สูงกว่าพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาเอกศาสนาปรัชญา และวิชาเอก บาลี-สันสกฤต และมีแนวโน้มว่าปัจจัยอื่นๆ เช่น พรรษา สถาบันการศึกษา จำนวนครั้งในการติดตามสื่อโทรทัศน์จะส่งผลให้พระสงฆ์มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมบางด้านแตกต่างกันด้วย^{๑๐๙}

พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม ได้ศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำให้ คำปรึกษา สนทนา ตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม โดยที่ท่านได้รับฟัง จากพระพุทธเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอดหรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการที่ ต่างๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความ เปรียบเทียบ และถามตอบ เป็นต้น จนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใส และยอมรับนับถือ พระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย แต่ก็มีบางส่วนที่มีได้หันมา นับถือพระรัตนตรัย เพราะยังยึดติดอยู่กับลัทธิดั้งเดิม ถึงกระนั้นก็ยังมีความเคารพนับถือในตัวท่านเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งก็เท่ากับว่า ท่านได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่างๆ นับว่าเป็นตัวแทนแห่งการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๑๑๐}

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาในการดำเนินชีวิต แนวทางการปฏิบัติธรรม บทบาทในการพัฒนาสังคมและบทบาทในการเป็นผู้นำในการจัดตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติของพระธรรมวิสุทธิมงคลผลจากการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคล เป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัวเกษตรกรกรรม แต่ฐานะการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติ ยึดถืออุดมคติ เป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจ เป็นพระสงฆ์นักปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน จากผลวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมี ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการปฏิบัติตามมากกว่าสอนให้ความรู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่การพัฒนา การศึกษา สาธารณสุข และสาธารณประโยชน์อื่นๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ^{๑๑๑}

สรุปได้ว่า บทบาทในการพัฒนากิจการพระศาสนาและชี้นำสังคมจึงมีความสอดคล้องกันในเรื่องของพระสังฆาธิการที่มีบทบาทความเป็นผู้นำปฏิบัติในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และพัฒนา

^{๑๐๙} พระมหาภุชญา นันทเพชร, “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะพัฒนาสังคม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์) ๒๕๔๐, หน้า ๑๐.

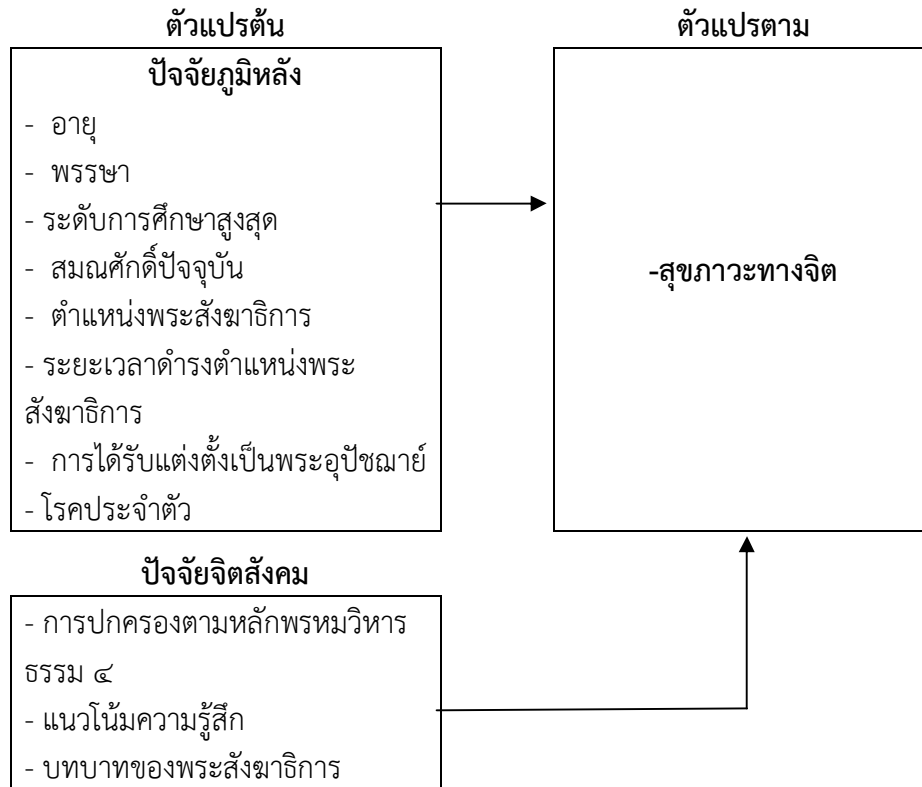
^{๑๑๐} พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม, “บทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗).

^{๑๑๑} พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัวญาณสมปนฺโน)”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

ชุมชน โดยใช้หลักการบริหารงานซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมของบุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไปร่วมกัน
ทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ปัจจัยจิตสังคัมที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาคสิบมีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้างานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตของพระสงฆ์ การในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาโดยลำดับดังนี้

- ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๒ ขอบเขตการวิจัย
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ พระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำนวน ๑,๐๐๐ รูป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยได้แก่พระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาคสิบ โดยใช้วิธีการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan^๑

- ๑) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan ตามภาคผนวก จ
- ๒) สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากประชากร ตามขนาดกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ได้กลุ่มตัวอย่าง ๒๗๘ รูป แต่เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้มีข้อมูลที่สมบูรณ์มากขึ้นผู้วิจัยจึงขยายการเก็บข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น ๓๘๐ รูป

๓.๒ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าโดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ระหว่าง เดือนตุลาคม ๒๕๖๐ ถึง เดือนมกราคม ๒๕๖๑

๓.๒.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการวิจัย โดยศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางจิตของพระสงฆ์ จำนวน ๓ ด้าน ได้แก่

^๑ ธานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: ปิสิกเนซอร์แอนด์ดี, ๒๕๕๒), หน้า ๔๙.

- ด้านพรหมวิหารคุณ ๔
- ด้านแนวโน้มความรู้สึก
- ด้านบทบาทของพระสังฆาธิการ

๓.๒.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

๑. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำนวน ๑,๐๐๐ รูป

๒. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จากนั้นนำข้อมูลเหล่านี้นำมาวิจัยวิเคราะห์โดยใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง ๒๗๘ รูป แต่เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้มีข้อมูลที่สมบูรณ์มากขึ้นผู้วิจัยจึงขยายการเก็บข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น ๓๘๐ รูป

๓.๒.๓ ขอบเขตด้านเวลา

งานวิจัยนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลในช่วง เดือนตุลาคม ๒๕๖๐ ถึงมกราคม ๒๕๖๑

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามปลายปิด ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างและเนื้อหาแบบสอบถามดังต่อไปนี้

๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

๑) ทบทวนเอกสารและศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย และสร้างแบบสอบถาม

๒) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

๓) นำแบบสอบถามที่ผ่านการแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว มาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

๔) นำแบบสอบถามไปทดสอบใช้ (Tryout) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จำนวน ๓๐ ชุด คือพระสังฆาธิการที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล เพื่อหาความเชื่อถือได้ (Reliability) ตามวิธีการของ Cronbach ซึ่งมีสูตรดังนี้^๒

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right]$$

เมื่อ α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

^๒ วิเชียร เกตุสิงห์, การแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ชมรมผู้สนใจงานวิจัยทางการศึกษา, ๒๕๔๑), หน้า ๗๐.

K	แทน	จำนวนข้อของแบบสอบถาม
S_i^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ
S_t^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งฉบับ

๕) นำแบบสอบถามที่หาความเชื่อถือได้แล้วมาพิจารณาการที่ปรึกษาอีกครั้งหนึ่ง แล้วปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามและแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลต่อไป

ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการหามาตราส่วนประมาณค่าโดยการใช้เกณฑ์ระดับความคิดเห็นแบ่งออกเป็น ๕ ระดับของ Likert^๓

๕ หมายถึง มีความคิดเห็นมากที่สุด

๔ หมายถึง มีความคิดเห็นมาก

๓ หมายถึง มีความคิดเห็นปานกลาง

๒ หมายถึง มีความคิดเห็นน้อย

๑ หมายถึง มีความคิดเห็นน้อยที่สุด

เกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูลของเบสท์หาค่าเฉลี่ยของคะแนน^๔

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ – ๕.๐๐ หมายถึง มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๔๙ หมายถึง มีความพึงพอใจระดับมาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ – ๒.๔๙ หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด

๓.๓.๒ การหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สร้างแบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำไปทดสอบ (Pre-test) ตามขั้นตอนดังนี้

๑) **ทดสอบความเที่ยงตรง (Validity)** โดยนำแบบสอบถามไปขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติ เพื่อพิจารณาถึงความครอบคลุมของเนื้อหา และภาษาที่ใช้ในการสร้างมื่อ ตลอดจนประเด็นครบถ้วนของคำถาม และได้นำข้อคำถามในแบบสอบถามไปขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน

๒) **ทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability)** โดยนำแบบสอบถามไปทดสอบก่อนนำไปใช้จริง (Pre-Fest) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ รูป แล้วจึงนำไปทดสอบหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ ๐.๗๘๕ เมื่อพิจารณารายด้านได้ค่าความเชื่อมั่นดังนี้ ด้านพรหมวิหารคุณ ๔ ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha) เท่ากับ ๐.๗๖๐ ด้านแนวโน้มน้อมความรู้สึกค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha) เท่ากับ ๐.๘๑๗

^๓ Best and Jane V, Kahn, *Research in Education*, 7th. Ed., (Boston: Allyn and Bacon, 1993), p. 246.

^๔ Ibid, p. 247.

และบทบาทของพระสังฆาธิการค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟา (Alpha) เท่ากับ ๐.๗๕๕ ส่วนด้านสุขภาวะทางจิตค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha) เท่ากับ ๐.๗๓๖

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย เพื่อให้เป็นไปตามทิศทางของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดแนวทางการดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. ติดต่อประสานงานบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อขอหนังสือขอความร่วมมือไปยังศูนย์การคณะสงฆ์ภาคสิบ จ.อุบลราชธานี

๒. นำหนังสือเสนอพระพรหมสิทธิ เจ้าคณะภาคสิบ วัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบในการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

๓. นำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

๔. หลังจากเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตรดังนี้

๑) สูตรการหาค่าร้อยละ (Percentage)

$$P = \frac{f}{n} \times 100$$

เมื่อ	f	หมายถึง	ความถี่หรือจำนวนข้อมูล
	X	หมายถึง	ค่าของข้อมูลหรือคะแนน
	n	หมายถึง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
	P	หมายถึง	ค่าร้อยละ

๒) สูตรการหาค่าเฉลี่ย (mean)^๕

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{n}$$

เมื่อ	$\bar{x}$	หมายถึง	ค่าเฉลี่ย
	$\sum fx$	หมายถึง	ผลรวมของข้อมูลทั้งหมด
	n	หมายถึง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
	f	หมายถึง	ความถี่

^๕ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๗), หน้า ๓๕๐.

๓) สูตรการหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n(\sum fx^2) - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	หมายถึง	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum fx^2$	หมายถึง	ผลรวมกำลังสอง
	$(\sum fx)^2$	หมายถึง	ผลรวมของข้อมูล
	n	หมายถึง	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

๑) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha) ของครอนบาค (Cronbach) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้สูตร ดังนี้

$$[\alpha] = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right)$$

เมื่อ	a	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา
	k	หมายถึง	จำนวนข้อของแบบสอบถาม
	$\sum S_i^2$	หมายถึง	ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ
	S^2	หมายถึง	ความแปรปรวนของคะแนนรวม

๒) ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency : IOC) เพื่อหาความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ โดยใช้สูตร^๖ ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	หมายถึง	ดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์
	$\sum R$	หมายถึง	ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
	N	หมายถึง	จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

^๖ พวงรัตน์ ทวีรัตน์, การสร้างและพัฒนาแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๐), หน้า ๒๙.

๓.๕.๓ สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ Independent Samples t-test, F-test (One-way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม ถ้าพบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี Fisher's Least-Significant Difference (LSD)

$$๑) \text{สูตร t-test}^{๗} \quad t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ $\bar{X}_1$	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ ๑
$\bar{X}_2$	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ ๒
S_1^2	หมายถึง	ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ ๑
S_2^2	หมายถึง	ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ ๒
n_1	หมายถึง	ขนาดกลุ่มตัวอย่างกลุ่ม ๑
n_2	หมายถึง	ขนาดกลุ่มตัวอย่างกลุ่ม ๒

๒) สูตร F-test

$$F = \frac{MS_B}{MS_W}$$

เมื่อ	MS_B	หมายถึงความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
	MS_W	หมายถึงความแปรปรวนภายในกลุ่ม

เมื่อทดสอบด้วยสถิติ F-test (One-way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม (Sig.) จะเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ (Post Hoc Multiple Comparisons) ด้วยวิธี Fisher's Least-Significant Difference (LSD) โดยใช้สูตร ดังนี้

๓) สูตร LSD^๘

$$\text{เมื่อ } n_i \neq n_j \quad \text{LSD} = t_{1-\frac{\alpha}{2}; n-k} \sqrt{\text{MSE} \left[\frac{1}{n_i} + \frac{1}{n_j} \right]}$$

$$\text{ถ้า } n_i = n_j \quad \text{LSD} = t_{1-\frac{\alpha}{2}; n-k} \sqrt{\frac{2\text{MSE}}{n_i}}$$

^๗ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๘๕.

^๘ กัลยา วานิชย์บัญชา, การใช้ SPSS for Window ในการวิเคราะห์ข้อมูลฉบับปรับปรุงใหม่. (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕๘.

โดยที่ t	$df_w =$	$n - k$
LSD	หมายถึง	ค่าผลต่างนัยสำคัญที่คำนวณได้สำหรับกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่ i และ j
MSE	หมายถึง	ค่า Mean square error (MS_w)
K	หมายถึง	จำนวนกลุ่มของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทดสอบ
n	หมายถึง	จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
a	หมายถึง	ค่าความคลาดเคลื่อน
n_i	หมายถึง	จำนวนตัวอย่างในกลุ่มที่ i
n_j	หมายถึง	จำนวนตัวอย่างในกลุ่มที่ j

๔) สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) หาค่าความแปรปรวนร่วมระหว่างตัวแปรสุ่มทั้งสองไปหารด้วยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรทั้งสอง

สูตร Pearson's Correlation Coefficient^๙

$$r_{xy} = \frac{N \sum XY - (\sum X)(\sum Y)}{\sqrt{[N \sum X^2 - (\sum X)^2][N \sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ	r_{xy}	เป็น ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน
	$\sum X$	เป็น ผลรวมของข้อมูลที่วัดได้จากตัวแปรตัวที่ 1 (X)
	$\sum Y$	เป็น ผลรวมของข้อมูลที่วัดได้จากตัวแปรตัวที่ 2 (Y)
	$\sum XY$	เป็น ผลรวมของผลคูณระหว่างข้อมูลตัวแปรที่ 1 และ 2
	$\sum X^2$	เป็น ผลรวมของกำลังสองของข้อมูลที่วัดได้จากตัวแปรตัวที่ 1
	$\sum Y^2$	เป็น ผลรวมของกำลังสองของข้อมูลที่วัดได้จากตัวแปรตัวที่ 2
	N	เป็น ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

^๙ เอกสารประกอบการสอน วิชา ๕๖๒๗๐๑ การออกแบบวิจัยทางการแพทย์และการวิเคราะห์ข้อมูล, (คณะพยาบาลศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓), หน้า ๒๔๔.

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา t-distribution
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา F-distribution
df	แทน	ระดับชั้นของความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
sig.	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Significant)

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และอัตราร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามข้อมูลทั่วไป

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐ ปี	๖๕	๑๗.๑๐
๓๑ - ๔๐ ปี	๗๔	๑๙.๕๐
๔๑ - ๕๐ ปี	๑๐๓	๒๗.๑๐
๕๑ - ๖๐ ปี	๘๔	๒๒.๑๐
๖๑ - ๗๐ ปี	๓๔	๘.๙๐
๗๑ - ๘๐ ปี	๑๖	๔.๒๐
๘๑ - ๙๐ ปี	๔	๑.๑๐
รวม	๓๘๐	๑๐๐.๐๐
พรพชา	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี	๑๑๕	๓๐.๓๐
๑๑ - ๒๐ ปี	๙๒	๒๔.๒๐
๒๑ - ๓๐ ปี	๙๓	๒๔.๕๐
๓๑ - ๔๐ ปี	๔๔	๑๑.๖๐
๔๑ - ๕๐ ปี	๓๒	๘.๔๐
๕๑ - ๖๐ ปี	๔	๑.๑๐
รวม	๓๘๐	๑๐๐.๐๐

การศึกษาแผนกธรรม	จำนวน	ร้อยละ
นักธรรมชั้นตรี	๕๐	๑๓.๒๐
นักธรรมชั้นโท	๒๑	๕.๕๐
นักธรรมชั้นเอก	๓๐๙	๘๑.๓๐
รวม	๓๘๐	๑๐๐.๐๐
การศึกษาแผนกบาลี	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	๒๖๙	๗๐.๘๐
ปธ. ๑ -๒	๖	๑.๖๐
ปธ. ๓	๒๒	๕.๘๐
ปธ. ๔	๓๑	๘.๒๐
ปธ. ๕	๑๗	๔.๕๐
ปธ. ๖	๖	๑.๖๐
ปธ. ๗	๑๔	๓.๗๐
ปธ. ๘	๖	๑.๖๐
ปธ. ๙	๑๑	๒.๙๐
รวม	๓๘๐	๑๐๐.๐๐
การศึกษาฝ่ายอาณาจักร	จำนวน	ร้อยละ
ระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า	๑๕๔	๔๐.๕๐
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	๑๑	๒.๙๐
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	๑๕๘	๔๑.๖๐
สูงกว่าปริญญาตรี	๕๗	๑๕.๐๐
รวม	๓๘๐	๑๐๐.๐๐
สมณศักดิ์	จำนวน	ร้อยละ
พระฐานานุกรม	๒๒	๕.๘๐
พระมหาเปรียญ	๔๓	๑๑.๓๐
พระครูสัญญาบัตร	๑๖๑	๔๒.๔๐
อื่นๆ	๑๕๔	๔๐.๕๐
รวม	๓๘๐	๑๐๐.๐๐
ตำแหน่งทางคณะสงฆ์	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๓๘	๑๐.๐๐
รองเจ้าอาวาส	๗	๑.๘๐
เจ้าอาวาส	๒๙๕	๗๗.๖๐
รองเจ้าคณะตำบล	๘	๒.๑๐
เจ้าคณะตำบล	๒๑	๕.๕๐
รองเจ้าคณะอำเภอ	๕	๑.๓๐
รองเจ้าคณะจังหวัด	๔	๑.๑๐

รองเจ้าคณะภาค	๒	๐.๕๐
รวม	๓๘๐	๑๐๐.๐๐
ระยะเวลาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี	๒๕๘	๖๗.๙๐
๑๑ - ๒๐ ปี	๗๒	๑๘.๙๐
๒๑ - ๓๐ ปี	๓๘	๑๐.๐๐
๓๑ - ๔๐ ปี	๑๒	๓.๒๐
รวม	๓๘๐	๑๐๐.๐๐
การได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์	จำนวน	ร้อยละ
ได้รับการแต่งตั้ง	๑๑๖	๓๐.๕๐
ไม่ได้รับการแต่งตั้ง	๒๖๔	๖๙.๕๐
รวม	๓๘๐	๑๐๐.๐๐
ภาวะสุขภาพ	จำนวน	ร้อยละ
มีโรคประจำตัว	๒๐๗	๕๔.๕๐
ไม่มีโรคประจำตัว	๑๗๓	๔๕.๕๐
รวม	๓๘๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ ด้านอายุพบว่าพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๓๘๐ รูป มีอายุแตกต่างกันดังนี้ น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐ ปี จำนวน ๖๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๑๐ อายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๗๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๕๐ อายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๑๐๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๑๐ อายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี จำนวน ๘๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑๐ อายุระหว่าง ๖๑-๗๐ ปี จำนวน ๓๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๙๐ อายุระหว่าง ๗๑-๘๐ ปี จำนวน ๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๒๐ และอายุระหว่าง ๘๑-๙๐ ปี จำนวน ๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๑๐

ด้านอายุพรรษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ มีอายุพรรษาน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี จำนวน ๑๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๓๐ มีอายุพรรษา ระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี จำนวน ๙๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๒๐ อายุพรรษาระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๙๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๕๐ อายุพรรษาระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๔๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖๐ อายุพรรษาระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๓๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๔๐ และอายุพรรษาระหว่าง ๕๑-๖๐ ปีจำนวน ๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๑๐

ด้านการศึกษาแผนกธรรมพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการสำเร็จนักธรรมชั้นตรี จำนวน ๕๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๒๐ สำเร็จนักธรรมชั้นโท จำนวน ๒๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๕๐ และ สำเร็จนักธรรมชั้นเอก จำนวน ๓๐๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๓๐

ด้านการศึกษาแผนกบาลีพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการมีการศึกษาแผนกบาลีดังนี้ ไม่มีวุฒิการศึกษาด้านบาลีเลย จำนวน ๒๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๘๐ สำเร็จเปรียญธรรมประโยค ๑-

๒ จำนวน ๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๐ เปรียญธรรม ๓ ประโยค จำนวน ๒๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๘๐ เปรียญธรรม ๔ ประโยค จำนวน ๓๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๒๐ เปรียญธรรม ๕ ประโยค จำนวน ๑๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๕๐ เปรียญธรรม ๖ ประโยค จำนวน ๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๐ เปรียญธรรม ๗ ประโยค จำนวน ๑๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๗๐ เปรียญธรรม ๘ ประโยค จำนวน ๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๐ และเปรียญธรรม ๙ ประโยค จำนวน ๑๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๓๐

ด้านการศึกษาย้ายอาณาจักรพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการมีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่าจำนวน ๑๕๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๕๐ ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่าจำนวน ๑๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๙๐ ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน ๑๕๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๖๐ และระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๕๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๐๐

ด้านสมณศักดิ์พบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการดำรงสมณศักดิ์ในชั้นพระฐานานุกรมจำนวน ๒๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๘๐ พระมหาเปรียญ (ประโยค ๑-๒ ถึง ป.ธ.๙) จำนวน ๔๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๓๐ พระครูสัญญาบัตร จำนวน ๑๖๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔๐ และอื่นๆ นอกจากนี้ จำนวน ๑๕๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๕๐

ด้านตำแหน่งทางคณะสงฆ์พบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการดำรงตำแหน่งในฐานะผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน ๓๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐๐ รองเจ้าอาวาส จำนวน ๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๘๐ เจ้าอาวาส จำนวน ๒๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๖๐ รองเจ้าคณะตำบล จำนวน ๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๐ เจ้าคณะตำบล จำนวน ๒๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๕๐ รองเจ้าคณะอำเภอ จำนวน ๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๓๐ รองเจ้าคณะจังหวัด ๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๑๐ และรองเจ้าคณะภาค ๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๐

ด้านระยะเวลาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการมีระยะเวลาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี จำนวน ๒๕๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๙๐ ระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี จำนวน ๗๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๙๐ ระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๓๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐๐ และระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๒๐

ด้านการได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์พบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ จำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕๐ และไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ จำนวน ๒๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๕๐

และด้านการมีโรคพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการประสบกับการมีโรคจำนวน ๒๐๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕๐ และสุขภาพแข็งแรงไร้โรคภัยไข้เจ็บ จำนวน ๑๗๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕๐

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยจิตสังคมและสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

ปัจจัยจิตสังคมและความพึงพอใจในชีวิต	$\bar{X}$	S.D.
๑. การปกครองตามหลักพรหมวิหาร ๔	๓.๗๔	๐.๔๔๕
๒. แนวโน้มความรู้สึก	๓.๑๒	๐.๕๑๑
๓. บทบาทของพระสังฆาธิการ	๓.๖๘	๐.๖๐๒
๔. สุขภาวะทางจิต	๓.๓๒	๐.๔๑๓

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า กลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ มีระดับปัจจัยจิตสังคมและสุขภาวะทางจิตดังนี้ ในด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหาร ๔ มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๔๕ ในด้านแนวโน้มความรู้สึก มีค่าเฉลี่ย ๓.๑๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๑๑ ในด้านบทบาทพระสังฆาธิการ มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๖๐๒ และด้านสุขภาวะทางจิต มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๑๓

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๑ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีปัจจัยชีวิตสังคมต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อยที่ ๑ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีอายุต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓ แสดงการทดสอบค่าเฉลี่ยสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำแนกตามช่วงอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓.๒๑๙	๖	๐.๕๓๗	๓.๒๕๖	๐.๐๐๔**
ภายในกลุ่ม	๖๑.๔๑๕	๓๗๓	๐.๑๖๕		
รวม	๖๔.๖๘๔	๓๗๙			

** หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่า Sig. = ๐.๐๐๔ น้อยกว่า .๐๕ นั่นคือพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยทางสุขภาวะทางจิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานย่อยที่ ๑ และจึงทำการการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการ LSD ผลปรากฏดังตารางที่ ๔.๔

ตารางที่ ๔.๔ แสดงผลเปรียบเทียบพหุคูณ ด้วยวิธี LSD ของสุขภาวะทางจิตจำแนกตามช่วงอายุของ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

	$\bar{X}$	(๑)	(๒)	(๓)	(๔)	(๕)	(๖)	(๗)
(๑) น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐ ปี	๓.๔๗	-	.๒๓๖**	.๑๑๒	.๑๕๑*	.๒๗๑**	.๓๐๔**	.๓๕๔
(๒) ๓๑-๔๐ ปี	๓.๒๓	.	-	-.๑๒๔*	-.๐๘๕	.๐๓๔	.๐๖๗	.๑๑๗
(๓) ๔๑-๕๐ ปี	๓.๓๖			-	.๐๓๙	.๑๕๙*	.๑๙๑	.๒๔๑
(๔) ๕๑-๖๐ ปี	๓.๓๒				-	.๑๑๙	.๑๕๒	.๒๐๒
(๕) ๖๑-๗๐ ปี	๓.๒๐					-	.๐๓๒	.๐๘๒
(๖) ๗๑-๘๐ ปี	๓.๑๗						-	.๐๕๐
(๗) ๘๑-๙๐ ปี	๓.๑๒							-

* หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

** หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีช่วงอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐ ปี มีการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๕๑-๖๐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ และแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๓๑-๔๐ ปี, ๖๑-๗๐ ปี และ ๗๑-๘๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑ ตามลำดับ

พระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างจากพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๔๑-๕๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

พระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างจากพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๖๑-๗๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

สมมติฐานย่อยที่ ๒ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีอายุพรรษาต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๕ แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีอายุพรรษาต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๐๐๘	๕	๐.๔๐๒	๒.๓๙๗	๐.๐๓๗*
ภายในกลุ่ม	๖๒.๖๗๖	๓๗๔	๐.๑๖๘		
รวม	๖๔.๖๘๔	๓๗๙			

* หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๕ แสดงผลการวิเคราะห์การทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนการรับรู้สุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำแนกตามอายุพรรษาพบว่า ค่า sig. = ๐.๐๓๗ มีค่าน้อยกว่า .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานย่อย ๒ จึงทำการการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการ LSD ผลปรากฏดังตารางที่ ๔.๖

ตารางที่ ๔.๖ แสดงผลเปรียบเทียบพหุคูณ ด้วยวิธี LSD ของระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำแนกตามอายุพรรษา

	$\bar{X}$	(๑)	(๒)	(๓)	(๔)	(๕)	(๖)
(๑) ๐-๑๐ ปี	๓.๓๙	-	.๑๖๕**	.๐๑๙	.๑๒๒	.๑๐๒	.๓๐๑
(๒) ๑๑-๒๐ ปี	๓.๒๓	.	-	-.๑๔๕*	-.๐๔๓	-.๐๖๓	.๑๓๖
(๓) ๒๑-๓๐ ปี	๓.๓๗			-	.๑๐๒	.๐๘๒	.๒๘๑
(๔) ๓๑-๔๐ ปี	๓.๒๗				-	-.๐๒๐	.๑๗๙.
(๕) ๔๑-๕๐ ปี	๓.๒๙					-	.๑๙๙
(๖) ๕๑-๖๐ ปี	๓.๐๙						-

* หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

** หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษาน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี มีคะแนนการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษา ๑๑-๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑ และพระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษาระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี มีการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างจากพระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษาระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

สมมติฐานย่อยที่ ๓ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระดับการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระดับการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๔๙๑	๒	๐.๒๔๕	๑.๔๔๒	๐.๒๓๘
ภายในกลุ่ม	๖๔.๑๙๓	๓๗๗	๐.๑๗๐		
รวม	๖๔.๖๘๔	๓๗๙			

จากตารางที่ ๔.๗ แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนของคะแนนสุขภาวะทางจิตจำแนกตามการศึกษาแผนกธรรมพบว่า ไม่พบความแตกต่าง (sig.= ๐.๒๓๘) จึงปฏิเสธสมมติฐานย่อยที่ ๓

สมมติฐานย่อยที่ ๔ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระดับการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระดับการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๗๔๒	๙	๐.๐๘๒	๐.๔๗๗	๐.๘๙๐
ภายในกลุ่ม	๖๓.๙๔๒	๓๗๐	๐.๑๗๓		
รวม	๖๔.๖๘๔	๓๗๙			

จากตารางที่ ๔.๘ แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนของคะแนนสุขภาวะทางจิต จำแนกตามการศึกษาแผนกบาลีพบว่า ไม่พบความแตกต่าง (sig.= ๐.๘๙๐) จึงปฏิเสธสมมติฐานย่อยที่ ๔

สมมติฐานย่อยที่ ๕ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระดับการศึกษาฝ่ายอาณาจักรต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระดับการศึกษาฝ่ายอาณาจักรต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓.๓๓๒	๓	๑.๑๑๑	๖.๘๐๖	๐.๐๐๐***
ภายในกลุ่ม	๖๑.๓๕๓	๓๗๖	๐.๑๖๓		
รวม	๖๔.๖๘๔	๓๗๙			

***หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๐๑

จากตารางที่ ๔.๙ แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนของคะแนนสุขภาวะทางจิต จำแนกตามการศึกษาฝ่ายอาณาจักรพบว่า มีความแตกต่าง (sig.= ๐.๐๐๐) จึงยอมรับสมมติฐานย่อยที่ ๕ และทำการการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการ LSD ผลปรากฏดังตารางที่ ๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงผลเปรียบเทียบพหุคูณ ด้วยวิธี LSD ของสุขภาวะทางจิตจำแนกตามระดับการศึกษาฝ่ายอาณาจักรของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

	$\bar{X}$	(๑)	(๒)	(๓)	(๔)
(๑) มัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า	๓.๒๓	-	-.๓๓๘**	-.๐๙๔*	-.๒๔๗***
(๒) อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	๓.๕๗	.	-	.๒๔๔	.๐๙๑
(๓) ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	๓.๓๓			-	-.๑๕๒*
(๔) สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๔๘				-

* หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

** หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

*** หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่าพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีการศึกษาฝ่ายอาณาจักรในระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่ามีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างจากพระสังฆาธิการที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ และแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑ นอกจากนี้ยังแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๐๑

พระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างจากพระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

สมมติฐานย่อยที่ ๖ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีสมณศักดิ์ต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีสมณศักดิ์ต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๖๙	๓	๐.๐๒๓	๐.๑๓๕	๐.๙๓๙
ภายในกลุ่ม	๖๔.๖๑๕	๓๗๖	๐.๑๗๒		
รวม	๖๔.๖๘๔	๓๗๙			

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่าไม่พบความแตกต่าง (sig.= ๐.๙๓๙) ของการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการที่มีสมณศักดิ์ต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานย่อยที่ ๖

สมมติฐานย่อยที่ ๗ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓.๒๒๘	๗	๐.๔๖๑	๒.๗๙๑	๐.๐๐๘**
ภายในกลุ่ม	๖๑.๔๕๗	๓๗๒	๐.๑๖๕		
รวม	๖๔.๖๘๕	๓๗๙			

** หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๒ แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนของคะแนนสุขภาวะทางจิตจำแนกตามการดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการพบว่า มีความแตกต่าง (sig.= ๐.๐๐๘) จึงยอมรับสมมติฐานย่อยที่ ๗ และทำการการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการ LSD ผลปรากฏดังตารางที่ ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงผลเปรียบเทียบพหุคูณ ด้วยวิธี LSD ของสุขภาวะทางจิตจำแนกตามการดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

	$\bar{X}$	(๑)	(๒)	(๓)	(๔)	(๕)	(๖)	(๗)	(๘)
(๑) เจ้าอาวาส	๓.๓๕	-	๐.๑๕๓	๐.๐๕๑	๐.๓๕๕***	-๐.๑๙๐	๐.๑๘๕	๐.๑๕๙	๐.๑๗๖
(๒) รองเจ้าอาวาส	๓.๒๐	.	-	-๐.๑๐๒	๐.๒๐๑	-๐.๓๔๔	๐.๐๓๑	๐.๐๐๕	๐.๐๒๒
(๓) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๓.๓๐			-	๐.๓๐๓**	-๐.๒๔๒	๐.๑๓๓	๐.๑๐๗	๐.๑๒๔
(๔) เจ้าคณะตำบล	๒.๙๙				-	-๐.๕๔๕**	-๐.๑๖๙	-๐.๑๙๕	-๐.๑๗๘
(๕) รองเจ้าคณะตำบล	๓.๕๔					-	๐.๓๗๕	๐.๓๕๐	๐.๓๖๖
(๖) รองเจ้าคณะอำเภอ	๓.๑๖						-	-๐.๐๒๕	-๐.๐๐๘
(๗) รองเจ้าคณะจังหวัด	๓.๑๙							-	๐.๐๑๖
(๘) รองเจ้าคณะภาค	๓.๑๗								-

** หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

*** หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๐๑

ในขณะที่พระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

ส่วนพระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลมีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

สมมติฐานย่อยที่ ๘ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงผลการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๙๓๔	๓	๐.๓๑๑	๑.๘๓๕	๐.๑๔๐
ภายในกลุ่ม	๖๓.๗๕๑	๓๗๖	๐.๑๗๐		
รวม	๖๔.๖๘๕	๓๗๙			

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่าไม่พบว่าความแตกต่าง (sig.= ๐.๑๔๐) ของการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานย่อยที่ ๘

สมมติฐานย่อยที่ ๙ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่เป็นพระอุปัชฌาย์และไม่เป็นพระอุปัชฌาย์ มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงการทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำแนกตามการเป็นพระอุปัชฌาย์และไม่เป็นพระอุปัชฌาย์

	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>S.D.</i>	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
ไม่เป็นพระอุปัชฌาย์	๑๑๖	๓.๒๗	๐.๓๕	-๑.๘๒๓	๐.๐๖๙
เป็นพระอุปัชฌาย์	๒๖๔	๓.๓๔	๐.๔๓		
รวม	๓๘๐				

จากตารางที่ ๔.๑๕ แสดงผลการวิเคราะห์การทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำแนกตามการเป็นพระอุปัชฌาย์และไม่เป็นพระอุปัชฌาย์พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕

สมมติฐานย่อยที่ ๑๐ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่เป็นโรคและไม่เป็นโรค มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงการทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำแนกตามการเป็นโรคและการไม่เป็นโรค

	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>S.D.</i>	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
ไม่เป็นโรค	๒๐๗	๓.๓๒	๐.๓๙	๐.๐๖๗	๐.๙๔๖
เป็นโรค	๑๗๓	๓.๓๒	๐.๔๓		
รวม	๓๘๐				

จากตารางที่ ๔.๑๖ แสดงผลการวิเคราะห์การทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำแนกตามการเป็นโรคและการไม่เป็นโรคพบว่าไม่มีความแตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานย่อยที่ ๑๐

สมมติฐานที่ ๒ ปัจจัยจิตสังคมมีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจิตสังคมกับสุขภาวะทางจิต

	(๑)	(๒)	(๓)	(๔)
(๑) การปกครองตามหลักพรหมวิหาร ๔	-	๐.๒๗๓**	๐.๔๙๗**	๐.๓๘๔**
(๒) แนวโน้มความรู้สึก		-	๐.๒๑๔**	๐.๓๒๘**
(๓) บทบาทพระสังฆาธิการ			-	๐.๔๐๕**
(๔) สุขภาวะทางจิต				-

** หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า ปัจจัยทางจิตสังคมสัมพันธ์กับสุขภาวะทางจิตดังต่อไปนี้

ปัจจัยด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหาร ๔ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านแนวโน้มความรู้สึกในระดับปานกลาง และสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านบทบาทพระสังฆาธิการในระดับสูง นอกจากนี้ยังสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านสุขภาวะทางจิตในระดับปานกลาง แต่ละคู่ปัจจัยในกลุ่มนี้สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

ปัจจัยด้านแนวโน้มความรู้สึกสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านบทบาทพระสังฆาธิการในระดับปานกลาง และยังสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านสุขภาวะทางจิตในระดับปานกลาง แต่ละคู่ปัจจัยในกลุ่มนี้สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

ส่วนปัจจัยด้านบทบาทพระสังฆาธิการสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านสุขภาวะทางจิตในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ ๑. เพื่อศึกษาระดับสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ๒. เพื่อศึกษาศึกษาความแตกต่างของระดับสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจิตสังคมและสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ปัจจัยจิตสังคมและสุขภาวะทางจิต สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบความแตกต่างในระดับการรับรู้เกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ด้วยค่าทดสอบที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) แบบ One Way ANOVA และทดสอบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลวิเคราะห์ข้อมูลและข้อเสนอแนะสำหรับการนำเสนอผลการวิจัยไปใช้และเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปตามลำดับดังนี้

- ๑) สรุปผลการวิจัย
- ๒) อภิปรายผลการวิจัย
- ๓) ข้อเสนอแนะการวิจัย

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

ด้านอายุพบว่าพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๓๘๐ รูป มีอายุแตกต่างกันดังนี้ น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐ ปี จำนวน ๖๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๑๐ อายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๗๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๕๐ อายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๑๐๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๑๐ อายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี จำนวน ๘๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑๐ อายุระหว่าง ๖๑-๗๐ ปี จำนวน ๓๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๙๐ อายุระหว่าง ๗๑-๘๐ ปี จำนวน ๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๒๐ และอายุระหว่าง ๘๑-๙๐ ปี จำนวน ๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๑๐

ด้านอายุพรรษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ มีอายุพรรษาน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี จำนวน ๑๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๓๐ มีอายุพรรษาระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี จำนวน ๙๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๒๐ อายุพรรษาระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๙๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๕๐ อายุพรรษาระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๘๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๐๐

พรชาระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๓๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๔๐ และอายุพรชาระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี จำนวน ๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๑๐

ด้านการศึกษาแผนกธรรมพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการสำเร็จนักธรรมชั้นตรี จำนวน ๕๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๒๐ สำเร็จนักธรรมชั้นโท จำนวน ๒๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๕๐ และ สำเร็จนักธรรมชั้นเอก จำนวน ๓๐๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๓๐

ด้านการศึกษาแผนกบาลีพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการมีการศึกษาแผนกบาลีดังนี้ ไม่มีวุฒิการศึกษาด้านบาลีเลย จำนวน ๒๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๘๐ สำเร็จเปรียญธรรมประโยค ๑-๒ จำนวน ๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๐ เปรียญธรรม ๓ ประโยค จำนวน ๒๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๘๐ เปรียญธรรม ๔ ประโยค จำนวน ๓๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๒๐ เปรียญธรรม ๕ ประโยค จำนวน ๑๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๕๐ เปรียญธรรม ๖ ประโยค จำนวน ๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๐ เปรียญธรรม ๗ ประโยค จำนวน ๑๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๗๐ เปรียญธรรม ๘ ประโยค จำนวน ๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๐ และเปรียญธรรม ๙ ประโยค จำนวน ๑๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๓๐

ด้านการศึกษาฝ่ายอาณาจักรพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการมีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่าจำนวน ๑๕๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๕๐ ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน ๑๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๙๐ ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน ๑๕๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๖๐ และระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๕๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๐๐

ด้านสมณศักดิ์พบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการดำรงสมณศักดิ์ในชั้นพระฐานานุกรม จำนวน ๒๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๘๐ พระมหาเปรียญ (ประโยค ๑-๒ ถึง ป.ธ.๙) จำนวน ๔๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๓๐ พระครูสัญญาบัตร จำนวน ๑๖๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔๐ และอื่นๆ นอกจากนี้ จำนวน ๑๕๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๕๐

ด้านตำแหน่งทางคณะสงฆ์พบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการดำรงตำแหน่งในฐานะผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน ๓๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐๐ รองเจ้าอาวาส จำนวน ๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๘๐ เจ้าอาวาส จำนวน ๒๙๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๖๐ รองเจ้าคณะตำบล จำนวน ๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๐ เจ้าคณะตำบล จำนวน ๒๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๕๐ รองเจ้าคณะอำเภอ จำนวน ๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๓๐ รองเจ้าคณะจังหวัด ๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๑๐ และรองเจ้าคณะภาค ๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๐

ด้านระยะเวลาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการมีระยะเวลาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี จำนวน ๒๕๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๙๐ ระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี จำนวน ๗๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๙๐ ระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๓๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐๐ และระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๒๐

ด้านการได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์พบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ จำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕๐ และไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ จำนวน ๒๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๕๐

และด้านการมีโรคพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการประสบกับการมีโรคจำนวน ๒๐๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕๐ และสุขภาพแข็งแรงไร้โรคภัยไข้เจ็บ จำนวน ๑๗๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕๐

ส่วนระดับการรับรู้ปัจจัยจิตสังคมและสภาวะทางจิตพบว่า ในด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหาร ๔ มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๔๕ ในด้านแนวโน้มความรู้สึก มีค่าเฉลี่ย ๓.๑๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๑๑ ในด้านบทบาทพระสังฆาธิการ มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๖๐๒ และด้านสภาวะทางจิต มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๑๓

๕.๑.๒ สรุปผลการวิจัยตามสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๑ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีปัจจัยชีวสังคมต่างกัน มีสภาวะทางจิตแตกต่างกัน

แยกเป็นสมมติฐานย่อยได้ดังนี้

สมมติฐานย่อยที่ ๑ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีอายุต่างกัน มีสภาวะทางจิตแตกต่างกัน

พบว่าผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่า Sig. = ๐.๐๐๔ น้อยกว่า .๐๕ นั่นคือพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยทางสภาวะทางจิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานย่อยที่ ๑ และจึงทำการการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการ LSD ปรากฏผลดังนี้ พระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐ ปี มีการรับรู้สภาวะทางจิตแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๕๑-๖๐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ และแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๓๑-๔๐ ปี, ๖๑-๗๐ ปี และ ๗๑-๘๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑ ตามลำดับ

พระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีระดับการรับรู้สภาวะทางจิตแตกต่างจากพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๔๑-๕๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

พระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีระดับการรับรู้สภาวะทางจิตแตกต่างจากพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๖๑-๗๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

สมมติฐานย่อยที่ ๒ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีอายุพรรษาต่างกัน มีสภาวะทางจิตแตกต่างกัน

พบว่าค่า sig. = ๐.๐๓๗ มีค่าน้อยกว่า .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานย่อย ๒ จึงทำการการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการ LSD ปรากฏผลคือ พระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษาน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี มีคะแนนการรับรู้สภาวะทางจิตแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษา ๑๑-๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑ และพระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษาระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี มีการรับรู้สภาวะทางจิตแตกต่างจากพระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษาระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

สมมติฐานย่อยที่ ๓ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระดับการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีสภาวะทางจิตแตกต่างกัน

พบว่า ไม่พบความแตกต่าง (sig.= ๐.๒๓๘) จึงปฏิเสธสมมติฐานย่อยที่ ๓

สมมติฐานย่อยที่ ๔ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระดับการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน มีสภาวะทางจิตแตกต่างกัน

พบว่า ไม่พบความแตกต่าง (sig.= ๐.๘๘๐) จึงปฏิเสธสมมติฐานย่อยที่ ๔

สมมติฐานย่อยที่ ๕ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระดับการศึกษาฝ่ายอาณาจักรต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

พบว่า มีความแตกต่าง ($sig.= 0.000$) จึงยอมรับสมมติฐานย่อยที่ ๕ และทำการการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการ LSD ผลปรากฏว่าพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีการศึกษาฝ่ายอาณาจักรในระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่ามีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างจากพระสังฆาธิการที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ และแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑ นอกจากนี้ยังแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๐๑

พระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าที่มีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างจากพระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

สมมติฐานย่อยที่ ๖ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีสมณศักดิ์ต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

พบว่า ไม่พบว่าความแตกต่าง ($sig.= 0.๙๓๙$) ของการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการที่มีสมณศักดิ์ต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานย่อยที่ ๖

สมมติฐานย่อยที่ ๗ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

พบว่า มีความแตกต่าง ($sig.= 0.00๘$) จึงยอมรับสมมติฐานย่อยที่ ๗ และทำการการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการ LSD ผลปรากฏว่า พระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๐๑

ในขณะที่พระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

ส่วนพระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลมีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

สมมติฐานย่อยที่ ๘ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

พบว่า ไม่พบว่าความแตกต่าง ($sig.= 0.๑๔๐$) ของการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานย่อยที่ ๘

สมมติฐานย่อยที่ ๙ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่เป็นพระอุปัชฌาย์และไม่เป็นพระอุปัชฌาย์ มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕

สมมติฐานย่อยที่ ๑๐ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่เป็นโรคและไม่เป็นโรค มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

พบว่าไม่มีความแตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน
ย่อยที่ ๑๐

สมมติฐานที่ ๒ ปัจจัยจิตสังคมมีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการใน
เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

พบว่าปัจจัยด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหาร ๔ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัย
ด้านแนวโน้มความรู้สึกในระดับปานกลาง และสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านบทบาทพระสังฆาธิการใน
ระดับสูง นอกจากนี้ยังสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านสุขภาวะทางจิตในระดับปานกลาง แต่ละคู่ปัจจัย
ในกลุ่มนี้สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

ปัจจัยด้านแนวโน้มความรู้สึกสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านบทบาทพระสังฆาธิการใน
ระดับปานกลาง และยังสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านสุขภาวะทางจิตในระดับปานกลาง แต่ละคู่ปัจจัย
ในกลุ่มนี้สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

ส่วนปัจจัยด้านบทบาทพระสังฆาธิการสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านสุขภาวะทางจิตใน
ระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ อภิปรายผลข้อมูลทั่วไป

อายุของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ในจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๓๘๐
รูป มีอายุที่แตกต่างลดหลั่นกันไปตั้งแต่น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐ ปี ไปจนถึงอายุระหว่าง ๘๑-๙๐ ปี
ช่วงอายุที่ห่างกันจะทำให้มีความแตกต่างในหลายๆด้าน ทั้งประสบการณ์ความรู้และวุฒิภาวะ พระ
สังฆาธิการล้วนแล้วแต่ปกครองกันด้วยหลักสาราณียธรรมอยู่แบบสามัคคีธรรม และแม้ว่าพระเถระ
บางรูปจะไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางคณะสงฆ์ใดๆ แต่พระผู้น้อยที่ได้ดำรงตำแหน่งก็ให้ความเคารพเป็น
วิสัยธรรมตาของบรรพชิต

ในอายุพรรษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ มีอายุ
พรรษาน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี มีจำนวนถึง ๑๑๕ รูป ช่วงอายุพรรษาอื่นๆก็ลดหลั่นกันไป เป็นที่
น่าสังเกตว่าจำนวนพรรษาของพระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งส่วนใหญ่จะเป็นพระผู้น้อยคือบวชเข้า
มายังไม่ได้นานมากเท่าไร แต่ได้ช่วยงานคณะสงฆ์ตามสมควรนั้นหมายถึงกลุ่มพระสงฆ์รุ่นใหม่ได้ก้าว
เข้ามาบริหารกิจการคณะสงฆ์ต่อไป ในขณะที่พระเถระชั้นผู้ใหญ่ก็จะขยับขึ้นสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นพร้อมๆ
กับมีอายุพรรษาที่มากตามไปด้วย ซึ่งเป็นธรรมดาของช่วงอายุที่อายุมากจะยิ่งน้อย อายุน้อยจะยิ่งมาก
แต่ในทางคณะสงฆ์แล้ว อายุพรรษามากจะได้รับการยกย่องให้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองในขณะ
ยุวสงฆ์จะสนองงานพระเถระผู้ใหญ่ไปก่อนจนกว่าจะถึงเวลาอันควรถึงขยับไปตามลำดับ

ด้านการศึกษาแผนกธรรมพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการส่วนใหญ่สำเร็จนักธรรมชั้น
เอกแล้ว ซึ่งเป็นธรรมดาที่พระผู้ดำรงตำแหน่งทางคณะสงฆ์ย่อมจะมีความพร้อมในด้านการศึกษาพระ
ปริยัติธรรมโดยสมบูรณ์ก่อนที่จะได้รับตำแหน่งทางคณะสงฆ์เนื่องจากความรู้ความสามารถทางพระ
ธรรมวินัยเป็นเรื่องสำคัญมากที่นำมาใช้ในการปกครองคณะสงฆ์เพราะถ้าหากนำศีลธรรมปฏิรูปมา
ปกครองคณะสงฆ์หรือได้ผู้ที่ไม่เชี่ยวชาญพระธรรมวินัยจะทำให้การคณะสงฆ์วิปริตผิดเพี้ยนไปได้

ด้านการศึกษาแผนกบาลีพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการยังไม่ได้ศึกษาบาลีมีจำนวน มากถึง ๒๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๘๐ และสำเร็จเปรียญธรรมประโยคต่างๆ ลดหลั่นกันไป โดย ประโยคสูงสุดคือเปรียญธรรม ๙ ประโยค มีจำนวนเพียง ๑๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๓๐ เหตุที่เป็น เช่นนี้เนื่องจากการศึกษาของคณะสงฆ์ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่แต่ในกรุงเทพมหานคร อาจารย์ผู้สอน ระดับสูงและนักศึกษาส่วนใหญ่ก็อยู่ในเมืองหลวง มีเพียงผู้สำเร็จหรือเพียงพอแล้วเท่านั้นจะหันกลับไป อยู่ตามภูมิลำเนาแห่งตน ซึ่งทั่วประเทศมีลักษณะเช่นนี้เหมือนกันทุกภาค ไม่เพียงเขตการปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๑๐ เท่านั้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่พระผู้น้อยจะมีความรู้การศึกษาแผนกบาลีที่อยู่ใน ระดับต่ำ ส่วนพระเถระที่ได้ประโยคบาลีสูงคือเจ้าคณะผู้ปกครองระดับสูงที่อดีตที่พระนักศึกษาจาก เมืองกรุงที่มีโอกาสได้ร่ำเรียนและกลับไปบริหารกิจการคณะสงฆ์ในพื้นที่ของตน

ด้านการศึกษาฝ่ายอาณาจักร กลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการมีระดับการศึกษาระดับต่างๆ ลดหลั่นกันไป โดยระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่าจำนวน ๑๕๔ ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน ๑๑ รูป ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน ๑๕๘ รูป และระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๕๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๐๐ นั่นก็เป็นการศึกษาอีกแผนกหนึ่งของพระสังฆาธิการที่ไขว่คว้าเพิ่มเติมจาก ความรู้ด้านพระปริยัติธรรม บางรูปก็สำเร็จก่อนที่จะเข้ามาบรรพชาอุปสมบท บางรูปก็สำเร็จในขณะที่ ยังเป็นบรรพชิต ซึ่งการศึกษาฝ่ายอาณาจักรนี้พิจารณาแล้วมีความสำคัญเคียงคู่การศึกษาพระปริยัติ ธรรมเลยทีเดียว เนื่องจากพระเถระชั้นปกครองย่อมจะต้องมีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกทางธรรม เพื่อที่จะได้ “รู้เขา รู้เรา” เพราะถ้าหากศึกษาแต่พระปริยัติธรรมอยู่ฝ่ายเดียวโดยไม่รู้ความรู้ฝ่ายโลก เลยก็ไม่สามารถจะสื่อสารธรรมะออกไปให้คนภายนอกได้รับรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพแต่การมีความรู้ ทั้งสองฝ่ายจะช่วยเกื้อหนุนพระธรรมวินัยให้แผ่กว้าง และใช้ในกิจการพระศาสนาได้อีกด้วย

ด้านสมณศักดิ์ กลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการดำรงสมณศักดิ์ในชั้นพระฐานานุกรม จำนวน ๒๒ รูป คิด พระมหาเปรียญ (ประโยค ๑-๒ ถึง ป.๖.๙) จำนวน ๔๓ รูป พระครูสัญญาบัตร จำนวน ๑๖๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔๐ และอื่นๆ นอกจากนี้ จำนวน ๑๕๔ รูป ซึ่งเป็นสมณศักดิ์ที่ได้รับ พระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและจากการแต่งตั้งจากผู้มีอำนาจแต่งตั้งได้ สมณศักดิ์ เป็นเครื่องประกอบคุณงามความดีของบรรพชิตที่ได้บำเพ็ญมาจนเป็นที่ประจักษ์และทั้งพระเถระ ระดับสูงและเป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระมหากษัตริย์จึงพระราชทานสมณศักดิ์เพื่อเป็นกำลังใจใน การบำเพ็ญคุณงามความดีเพื่อพระศาสนาต่อไป อนึ่งสมณศักดิ์นี้ก็เป็นเครื่องบ่งบอกถึงประสิทธิภาพ หรือคุณภาพของพระเถระที่ได้บำเพ็ญมาเพื่อพระศาสนา พื้นที่ใดอุดมไปด้วยพระสงฆ์ทรงสมณ ศักดิ์ย่อมแสดงว่าพื้นที่นั้นเป็นที่ตั้งที่อยู่ของครูบาอาจารย์ผู้นำเคารพและเป็นต้นแบบแห่งคุณงามความ ดีซึ่งในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ มีพระเถระที่ดำรงตำแหน่งทางการปกครองมีสมณศักดิ์ลดหลั่น กันไปตามฐานานุกรม เป็นเครื่องบ่งบอกคุณความดีดังกล่าว

ด้านตำแหน่งทางคณะสงฆ์พบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการดำรงตำแหน่งในฐานะผู้ช่วย เจ้าอาวาสไปจนถึงรองเจ้าคณะภาคซึ่งเป็นพระเถระในพื้นที่ปกครองอยู่

ด้านระยะเวลาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการมีระยะเวลา ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี มีจำนวนถึง ๒๕๘ รูป และเรื่องไปจนถึง ระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี บ่งบอกถึงการดำรงตำแหน่งที่มีทั้งเพิ่งเข้ามาทำงาน และเข้ามานานพอควร ซึ่ง พระสังฆาธิการก็มีอายุทำงานแตกต่างกันไปในแต่ละระดับตำแหน่ง

ในส่วนการได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปชฌาย์ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปชฌาย์ จำนวน ๑๑๖ และไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปชฌาย์ จำนวน ๒๖๔ รูป จากจำนวนนี้จะสังเกตว่าจำนวนที่ยังไม่ได้รับการแต่งตั้งจะน้อยกว่าได้รับแต่งตั้งแล้ว เนื่องจากพระสังฆาธิการส่วนใหญ่จะมีความพร้อมและมีความเหมาะสมที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปชฌาย์โดยการสอบหรือโดยแต่งตั้งก็ตาม มีเพียงจำนวนน้อยที่ยังต้องรอความเหมาะสมถึงจะมีความพร้อมเป็นพระอุปชฌาย์ได้

และด้านสุดท้ายคือการมีโรคและไม่มีโรค ซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการประสบกับการมีโรคจำนวน ๒๐๗ รูป และสุขภาพแข็งแรงไร้โรคภัยไข้เจ็บ จำนวน ๑๗๓ รูป โดยสุขภาพพระสงฆ์เป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะพระสงฆ์ไม่ว่าจะตำแหน่งใดก็ตามล้วนแล้วแต่บริโภคตามที่มีผู้นำมาถวายหาใช่อันตามใจได้ไม่ ดังนั้นจำนวนโรคภัยไข้เจ็บจึงใกล้เคียงกับผู้ปกติ จึงยังจะต้องส่งเสริมให้พระสังฆาธิการในพื้นที่มีการบริโภคที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

๕.๒.๒ การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยจิตสังคัมและสุขภาพทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

ระดับการรับรู้ปัจจัยจิตสังคัมและสุขภาพทางจิตพบว่าในด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหาร ๔ มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๔ รองลงมาด้านบทบาทพระสังฆาธิการ มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ ด้านแนวโน้มความรู้สึก มีค่าเฉลี่ย ๓.๑๒ และสุดท้ายด้านสุขภาพทางจิต มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๒ ระดับการรับรู้เหล่านี้บ่งบอกถึงปัจจัยจิตสังคัมและปัจจัยทางสุขภาพทางจิตพระสังฆาธิการรับรู้ได้ดีและตระหนักรู้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เช่นปัจจัยจิตสังคัมด้านพรหมวิหาร ๔ มีการรับรู้ในระดับที่สูง เป็นเพราะพระสังฆาธิการผู้ดำรงตำแหน่งในทางปกครองจำต้องใช้หลักพรหมวิหารทั้ง ๔ มาช่วยในการทำงานซึ่งจะทำให้งานมีประสิทธิภาพ ไม่ปกครองโดยใช้พระเดชอย่างเดียวโดยไม่มีพระคุณ ส่วนในด้านบทบาทพระสังฆาธิการมีการรับรู้ในระดับสูงก็เพราะว่าบทบาทของตนนั้นมีความสำคัญในการดูแลกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นที่ไปด้วยความเรียบร้อย ดิغام ถูกต้องตามพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง ส่วนในด้านแนวโน้มความรู้สึกและสุขภาพทางจิตมีการรับรู้ลดหลั่นลงมาแต่ก็อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูงชี้ให้เห็นว่าพระสังฆาธิการใส่ใจในความรู้สึกของตนและสุขภาพทางจิตที่ต้องดูแลควบคู่ไปกับการทำงาน โดยเฉพาะเมื่อตระหนักรู้ถึงปัจจัยจิตสังคัมอย่างดีแล้วก็ย่อมจะส่งผลทางตรงสู่ปัจจัยทางสุขภาพทางจิตไปในตัวด้วย

๕.๒.๓ อภิปรายผลการวิจัยในการศึกษา

๑. พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีปัจจัยชีวสังคัมต่างกัน มีสุขภาพทางจิตแตกต่างกัน

แยกเป็นช้อย่อยได้ดังนี้

๑.๑ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีอายุต่างกัน มีสุขภาพทางจิตแตกต่างกัน

พบว่าพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยทางสุขภาพทางจิตแตกต่างกันเมื่อพิจารณาในรายคู่พบว่าพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐ ปี มีการรับรู้สุขภาพทางจิตแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๕๑-๖๐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ และแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๓๑-๔๐ ปี, ๖๑-๗๐ ปี และ ๗๑-๘๐ ปีและพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ

๓๑-๔๐ ปี มีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างจากพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๔๑-๕๐ ปี นอกจากนี้ พระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างจากพระสังฆาธิการที่มีช่วงอายุ ๖๑-๗๐ ปี การที่พระสังฆาธิการมีช่วงอายุต่างกันมีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน เป็นผลมาจากวุฒิภาวะและประสบการณ์ของการใช้ชีวิตที่ผ่านมา กล่าวคือ ช่วงชีวิตของพระสังฆาธิการจะเกี่ยวข้องกับการทำงาน ยิ่งมีอายุมากการทำงานที่ผ่านมาก็จะมากตามและทำให้การรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างกันกันออกไปสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไรท์และโบเนตต์^๑ ที่ทำการวิจัยความสัมพันธ์ของความพึงพอใจในงานและสุขภาวะทางจิต ที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานและการลาออกของผู้บริหาร พบว่าสุขภาวะทางจิตและความพึงพอใจในงานสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงาน สุขภาวะทางจิตและความพึงพอใจในงานสามารถทำนายการลาออกของพนักงานได้ หากพนักงานมีแนวโน้มในการลาออกจากงานสูงจะพบว่า มีระดับสุขภาวะทางจิตและระดับความพึงพอใจพนักงานในระดับต่ำ ในขณะที่ความเป็นไปได้ที่พนักงานจะลาออกนั้นเพิ่มสูงขึ้นหากพนักงานมีระดับสุขภาวะทางจิตต่ำ โดยไม่ต้องคำนึงถึงความพึงพอใจในงาน และนอกจากนี้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอายุกับสุขภาวะทางจิตก็มีส่วนสัมพันธ์กันดังงานวิจัยของ ไรท์และโครแพนซาโน^๒ ที่ได้ทำการศึกษาและรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางจิตและการปฏิบัติงาน พบว่าสุขภาวะทางจิตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการประเมินผลการปฏิบัติงานจากหัวหน้างานและสามารถทำนายผลการปฏิบัติงานได้ เมื่อควบคุมตัวแปรเพศ อายุ และความพึงพอใจในงาน งานวิจัยอีกชิ้นของ ไรท์และโครแพนซาโน^๓ ก็พบว่าพนักงานที่มีความสุขน้อยกว่าจะมีความอ่อนไหวต่อการคำพูดและมีการต่อต้านเพื่อนร่วมงานมากกว่า มีการมองโลกในแง่ร้ายมากกว่า ในทางกลับกันก็พบว่า พนักงานที่มีความสุขมากกว่าจะรับรู้ไวต่อโอกาส มีความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงาน มั่นใจในตัวเอง พนักงานที่มีความสิ้นหวังในชีวิต มีความหดหู่ นั้นจะมีแนวโน้มในการแสดงออก ใช้พลังกำลังน้อยกว่า มีแรงจูงใจที่น้อยกว่าและประสบผลสำเร็จในงานน้อยกว่า

๑.๒ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีอายุพรรษาต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

พบว่าพระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษาน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี มีคะแนนการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษา ๑๑-๒๐ ปี และพระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษาระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี มีการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างจากพระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษาระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี ความแตกต่างของการรับรู้สุขภาวะทางจิตนี้ขึ้นอยู่กับอายุพรรษาเป็นเหตุผลเดียวกับช่วงอายุของพระสังฆาธิการนั่นเอง ซึ่งอายุพรรษาที่ยาวนานกับอายุพรรษาที่น้อยจะทำให้พระสังฆาธิการมีการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างกันไปด้วย

๑.๓ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระดับการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

^๑ Wright T. A. & Bonett D. G, "Job Satisfaction and Psychological Well-Being as Nonadditive Predictors of Workplace Turnover". *Journal of Management*, (2007), 141.

^๒ Wright , T.A. & Cropanzano R, "Psychological Well-Being and Job Satisfaction as Job Performance". *Journal of Occupational Health Psychology*, (2000), 84 -94.

^๓ Ibid., 84-94.

ในด้านนี้ไม่พบความแตกต่างเนื่องจากการศึกษาปริยัติธรรมของคณะสงฆ์นั้นเน้นที่การรับรู้และเข้าใจธรรมะในพระพุทธศาสนาซึ่งแต่ละชั้นเรียนจะมีการเรียนรู้ตามลำดับ และพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่จบการศึกษานักธรรมชั้นเอกเป็นส่วนมากดังนั้นความแตกต่างทางสุขภาวะจิตจากระดับการศึกษานักธรรมจึงไม่ปรากฏ

๑.๔ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระดับการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ในด้านนี้ไม่พบความแตกต่างของการรับรู้สุขภาวะทางจิตอีกเช่นกัน เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นหลักสูตรที่ให้พระสงฆ์ทั่วราชอาณาจักรได้เรียนรู้และสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ซึ่งพระสงฆ์ทั่วทั้งประเทศมีศรัทธาต่อการศึกษาอยู่แล้ว โดยที่ไม่ขึ้นอยู่กับสุขภาวะทางจิต

๑.๕ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระดับการศึกษาฝ่ายอาณาจักรต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ในด้านนี้พบความแตกต่างและเมื่อดูผลรายคู่ปรากฏว่าพระสังฆาธิการที่มีการศึกษาฝ่ายอาณาจักรในระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่ามีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างจากพระสังฆาธิการที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า และแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า นอกจากนี้ยังแตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีอีกด้วย รวมไปถึงพระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างจากพระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ความแตกต่างของการรับรู้สุขภาวะทางจิตจำแนกตามการศึกษาการศึกษาฝ่ายอาณาจักรหรือฝ่ายโลกนี้ เป็นเรื่องที่สังฆาธิการได้รับการศึกษาก่อนที่จะบรรพชาอุปสมบทหรือเมื่อบวชเข้ามาแล้วไปศึกษาต่อข้างนอกอีกส่วนหนึ่งของการศึกษาฝ่ายอาณาจักรหรือฝ่ายโลกนี้ เป็นการศึกษาเพื่อการทำงานอาชีพและยกระดับฐานะการเป็นอยู่ของชีวิตไม่ได้มุ่งเน้นยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ยังมีพื้นฐานการศึกษาฝ่ายโลกมากเท่าไรจะทำให้สุขภาวะจิตของผู้นั้นมีระดับแตกต่างกันออกไปเรื่อยๆ ดังงานวิจัยของ พาราซุรามัน^๔ มราทำการศึกษาอิทธิพลของตัวแปรเกี่ยวกับครอบครัวต่อสุขภาวะทางจิตและการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพของเจ้าของกิจการจำนวน ๑๑๑ ราย ซึ่งพาราซุรามันวัด ตัวแปร ความเป็นอิสระ (autonomy) เพื่อเป็นตัวที่แสดงให้เห็นถึงความ เป็นอิสระในแง่ของงาน พบความสัมพันธ์ทางลบระหว่าง การเป็นตัวของตัวเองและความขัดแย้งระหว่างครอบครัวและงาน (Family - to - work conflict) และความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างสุขภาวะทางจิต ซึ่งวัดด้านความเป็นอิสระ (autonomy) กับความพึงพอใจในอาชีพ (Career Satisfaction) และงานวิจัยของ วิช และคณะ^๕ ทำการศึกษาต่อเกี่ยวกับ SOC

^๔ Parasuraman S., Yasmin S. Purohit, Veronica M. Godshalk & Nicholas J. Beutell, "Work and Family Variable, Entrepreneurial Career Success and Psychological Well - Being". *Journal of Vocational Behavior*, (1996), 275 - 300.

^๕ Judge et al. *An Empirical Investigation of the predictors of Executive Career Success*. *Personal Psychology*. (1995), 35 - 60.

Model ที่ประกอบด้วย Selection, Optimization, และ Compensation ซึ่ง พรอยด์และ บาลท์^๖ เคยศึกษาวิจัยพบว่า SOC model นั้นสัมพันธ์กับ สุขภาวะทางอารมณ์ (Emotional Well – being) ที่เป็นลักษณะของการมี ความพึงพอใจในชีวิต อารมณ์เชิงบวกและการไม่มีความเปล่าเปลี่ยว วิชได้ทำการวิจัยพบว่า SOC นั้นจะเป็นตัวทำนายการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพเชิงอัตวิสัยและความพึงพอใจในงานในระยะยาว ซึ่งทั้งสองงานวิจัยพยายามที่จะอธิบายว่า ความสำเร็จหรือความพึงพอใจในอาชีพส่วนหนึ่งมาจากระดับการศึกษา ผู้ที่มีการศึกษาดีย่อมจะตั้งความหวังไว้สูงเพื่อที่ประสบความสำเร็จในวันข้างหน้า แต่ผู้ที่ไม่ได้มุ่งมั่นในการศึกษาจะหันเหชีวิตไปในทางอื่นๆ ดังนั้น จึงอธิบายได้ว่าพระสังฆาธิการที่มีพื้นหลังความรู้ฝ่ายโลกย่อมจะต้องมีระดับการรับรู้สุขภาวะทางจิตแตกต่างกันออกไป

๑.๖ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีสมณศักดิ์ต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ในด้านนี้ไม่พบความแตกต่าง เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากสมณศักดิ์เป็นเครื่องประกอบคุณงามความดีที่พระมหากษัตริย์พระราชทานถวายเป็นกำลังใจในการปฏิบัติภารกิจน้อยใหญ่แก่พระศาสนา พระสังฆาธิการที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ย่อมจะมีความมั่นใจทางจิตใจว่าเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยและปฏิบัติงานเพื่อพระศาสนาให้ดีที่สุดและไม่ว่าจะเป็นสมณศักดิ์ชั้นใดก็อึดใจอยู่ตลอด เพราะเกิดจากการพระราชทานโดยตรงไม่ได้เป็นของที่ได้มาวิธีอื่นๆ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นสมณศักดิ์ใดก็ตามก็มีรับรู้สุขภาวะทางจิตในระดับเดียวกัน

๑.๗ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ในส่วนตำแหน่งพระสังฆาธิการที่มีความแตกต่างทางสุขภาวะจิตนั้น อธิบายได้ว่าตำแหน่งพระสังฆาธิการเป็นตำแหน่งทางการปกครองเช่น เจ้าอาวาส เจ้าคณะต่างๆ ตามลำดับที่มีเรื่องราวมากมายที่อยู่เบื้องหลังการปกครองที่จะทำให้มีความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ที่ตนเองดูแลอยู่ และต้องใช้การดูแลเอาใจใส่อย่างมากและการดูแลเอาใจใส่จะเพิ่มทวีขึ้นเมื่อดูแลในระดับที่สูงขึ้นไปทำให้สุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งในเรื่องนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของไรท์และโครแพนซาโน^๗ ที่ได้ทำการศึกษาและรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางจิตและการปฏิบัติงาน พบว่าสุขภาวะทางจิตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการประเมินผลการปฏิบัติงานจากหัวหน้างานและสามารถทำนายผลการปฏิบัติงานได้ เมื่อควบคุมตัวแปร เพศ อายุ และความพึงพอใจในงาน งานวิจัยอีกชิ้นของ ไรท์และโครแพนซาโน^๘ ก็พบว่าพนักงานที่มีความสุขน้อยกว่าจะมีความอ่อนไหวต่อการคำพูดและการต่อต้านเพื่อนร่วมงานมากกว่า มีการมองโลกในแง่ร้ายมากกว่า ในทางกลับกันก็พบว่าพนักงานที่มีความสุขมากกว่าจะรับรู้ไวต่อโอกาส มีความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงาน มั่นใจในตัวเอง

^๖ Rose,R.C., Beh, L.S, Uli,Jegak & Idris, Khairuddin, “Quality of Work Life : Implication of Career Dimensions”, *Journal of Social Sciences*, (2006), 61-67.

^๗ Wright, T.A. & Cropanzano R, “Psychological Well-Being and Job Satisfaction as Job Performance”. *Journal of Occupational Health Psychology*, (2000), 84 –94.

^๘ Ibid., 84-94.

พนักงานที่มีความสิ้นหวังในชีวิต มีความหดหู่ นั้นจะมีแนวโน้มในการแสดงออก ใช้พลังกำลังน้อยกว่า มีแรงจูงใจที่น้อยกว่าและประสบผลสำเร็จในงานน้อยกว่า

๑.๘ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่ง พระสังฆาธิการต่างกัน มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ในด้านนี้ไม่พบความแตกต่างเนื่องจากระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของพระสังฆาธิการขึ้นอยู่กับ ความรู้ ประสบการณ์และอายุพรรษาเวลาที่เจริญขึ้น พระสังฆาธิการโดยทั่วไปจะปฏิบัติศาสนกิจอย่าง เต็มที่โดยไม่มีอุปสรรคด้านเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องดังนั้น เงื่อนไขด้านเวลาจึงไม่ใช่ความแตกต่างที่พระ สังฆาธิการจะมีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกันออกไป

๑.๙ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่เป็นพระอุปัชฌาย์และไม่เป็น พระอุปัชฌาย์ มีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกัน

หน้าที่ของพระอุปัชฌาย์และการไม่เป็นอุปัชฌาย์เป็นเรื่องเฉพาะตัว พระเถระที่มีพรรษายุ กาลนานและมีความรู้ความสามารถที่สอบได้เป็นพระอุปัชฌาย์ก็จะทำหน้าที่บวชกุลบุตรกุลธิดา ส่วน พระเถระที่ไม่ได้เป็นพระอุปัชฌาย์จะทำงานที่ฝ่ายอื่นๆซึ่งไม่เกี่ยวข้องกันกับสุขภาวะทางจิตแต่อย่างใด เป็นต้น

๑.๑๐ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐ ที่เป็นโรคและไม่เป็นโรค มีสุข ภาวะทางจิตแตกต่างกัน

ในด้านนี้ไม่พบความแตกต่างซึ่งอธิบายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไปเก็บข้อมูลภาคสนามเป็น กลุ่มพระสังฆาธิการที่ได้รับการพัฒนาทางจิตมาเป็นอย่างดี และน้อมรับคำสอนพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาปฏิบัติตลอดเวลา โรคภัยไข้เจ็บจึงไม่อาจทำร้ายจิตใจท่านได้ ดังนั้นในกลุ่มตัวอย่างนี้จึงไม่พบความ แตกต่างดังกล่าว

๒. ปัจจัยจิตสังคมมีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการ ปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

พบว่าปัจจัยด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหาร ๔ มีความสัมพันธ์เชิงบวก กับปัจจัยด้านแนวโน้มความรู้สึกระดับปานกลาง และสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านบทบาทพระ สังฆาธิการในระดับสูง นอกจากนี้ยังสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านสุขภาวะทางจิตในระดับปานกลาง ความสัมพันธ์เชิงบวกที่เกิดขึ้นกับคู่ปัจจัยเหล่านี้พบว่า การปกครองตามหลักพรหมวิหาร ๔ มี ความสัมพันธ์สูงกับบทบาทพระสังฆาธิการ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมจะทราบว่าการพระสังฆา ธิการที่ปกครองโดยอาศัยหลักพรหมวิหารธรรมจะทำให้การปกครองมีธรรมาภิบาลและเป็นสุขมากกว่า ปกครองแบบอื่นและการยิ่งเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการเองจะยิ่งสัมพันธ์กันมากขึ้นไปด้วย ในขณะที่ ด้านแนวโน้มความรู้สึกลับด้านสุขภาวะทางจิตกลับสัมพันธ์ในระดับปานกลางอาจเพราะเป็นพระ สังฆาธิการตั้งมั่นอยู่หลักธรรมเป็นปกติวิสัยอยู่แล้วจึงไม่ยินดียินร้ายในด้านความรู้สึกลับแบบมากนักซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิฑูริยา ปญญวฑูตโธ (เถาว์หอม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำตาม หลักพรหมวิหาร ๔ ของสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กนตจาโร) ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผู้นำมีความความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์การเพราะผู้นำคือผู้ ที่สามารถประสานชักจูงบุคคลอื่นให้เกิดความเชื่อมั่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจและนำพาองค์การ ไปสู่เป้าหมายผู้นำในทางพระพุทธศาสนาได้แก่พระพุทธรูปเจ้าทรงนำพาสมาชิกในองค์การคือพุทธบริษัท

ได้แก่ภิกษุภิกษุณีอุบาสกอุบาสิกาไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาคือพระนิพพาน

๒. ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร๔สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กนตจาโร) ผู้วิจัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่ทรงพระธรรมวินัยประพฤติพรหมวิหารธรรมเป็นปกติและได้บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคมประเทศชาติซึ่งแสดงถึงภาวะผู้นำขององค์ภคคณะสงฆ์ตามภาระงานที่ปฏิบัติตามบทบาทของพระสังฆาธิการแบ่งออกเป็น๖ด้านคือด้านการปกครองท่านปกครองแบบพ่อปกครองลูกด้านการศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ได้ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้ศึกษาพระปริยัติธรรมคือนักธรรมภาษาบาลีและวิชาสามัญโดยมอบทุนการศึกษาสร้างอาคารเรียนเป็นต้นด้านการเผยแผ่โดยการแสดงธรรมและส่งเสริมให้มีการเผยแผ่ธรรมในและต่างประเทศด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ท่านได้สร้างสิ่งก่อสร้างภายในวัดและนอกวัดจำนวนมากทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและพระพุทธศาสนามากมายโดยยึดหลักธรรมพรหมวิหาร๔เป็นแม่แบบ

๓. การประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กนตจาโร) กับพระสงฆ์โดยส่งเสริมให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามหน้าที่การพัฒนาชุมชนและสังคมโดยไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัยโดยยึดหลักพรหมวิหาร ๔^๙ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิเชียร บุญกล้า^{๑๐} ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการใช้พรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของข้าราชการครูในเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓ จำแนก ตัวแปร ๔ ด้านได้แก่ ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขา และเพื่อเปรียบเทียบการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของข้าราชการครู ในเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ อายุจริง และประสบการณ์การทำงาน ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ข้าราชการครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓ จำนวน ๓,๖๑๐ คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ข้าราชการครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๕๐๑ คน ซึ่งได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเปรียบเทียบตารางของเครจซี่และมอร์แกน^{๑๑} คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการจำแนกเป็นกลุ่มครูผู้สอนและกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับฉลากและเป็นการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของประชากรทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามมี ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของข้าราชการครู มีลักษณะคำถามแบบตรวจสอบ

^๙ พระมหาจุฑาธมฺมา ปญฺญวฑฺฒโน (เถาว์หมอ), “ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กนตจาโร)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๐} วิเชียร บุญกล้า. การศึกษาการใช้พรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐).

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน., หน้า ๔๐.

รายการ (Check list) ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา มีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ๕ ระดับ และตอนที่ ๓เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะของข้าราชการครูในการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนที่เบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบสมมติฐาน คือ ค่าที่สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของแบบสอบถาม คือ ค่าสัมฤทธิ์อัลฟา ตามวิธีการของครอนบาค การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับตามการรับรู้และการนำไปใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓ และตามความคิดเห็นของครูผู้สอน ประกอบด้วยตัวแปร ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้าน มุทิตา และด้านอุเบกขา โดยนำค่าคะแนนระดับการนำไปใช้ตามเกณฑ์ของบุญใจ ศรีสถิตนรากร^{๑๒} มาหาค่าเฉลี่ย ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้ตามเกณฑ์ของทองสุข วันแสน^{๑๓} วิเคราะห์เปรียบเทียบการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจำแนกอายุ ตำแหน่งหน้าที่และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยใช้ค่าที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผู้บริหารและครูผู้สอนสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓ มีการรับรู้และได้มีการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงจากสูงสุดไปหาต่ำ ดังนี้ ด้านมุทิตา ด้านเมตตา ด้านอุเบกขา และด้านกรุณา

๒. ผลการเปรียบเทียบ ผู้บริหารและครูผู้สอนสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ อายุจริง และประสบการณ์แตกต่างกัน มีการรับรู้ต่อการใช้พรหมวิหาร ๔ ผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม ไม่แตกต่างกัน

ปัจจัยด้านแนวโน้มความรู้สึกสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านบทบาทพระสังฆาธิการในระดับปานกลาง และยังสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านสุขภาวะทางจิตในระดับปานกลาง ความสัมพันธ์ระดับนี้บ่งบอกถึงแนวโน้มความรู้สึกของพระสังฆาธิการที่ไม่ลดต่ำหรือสูงมากเกินไป อยู่ในลักษณะพอดีเพราะฐานของจิตใจมีความมั่นคงอยู่ในตัวอยู่แล้ว ดังการอธิบายของ Michel และ Clark^{๑๔} ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะส่วนบุคคลในด้าน ความรู้สึกด้านลบและความรู้สึกด้านบวก ที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตการทำงานและครอบครัว โดยส่งผ่านความขัดแย้งและความสมบูรณ์พูนสุขของงานต่อครอบครัว และครอบครัวต่องาน พบว่า ในงานกับครอบครัว ความรู้สึกในด้านลบส่งผลทางบวกต่อความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว และส่งผลทางลบต่อความพึงพอใจในครอบครัว ส่วนความรู้สึกในด้านบวก

^{๑๒} บุญใจ ศรีสถิตนรากร. ระเบียบวิธีการวิจัยทางพยาบาลศาสตร์. (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๕). หน้า ๔๕.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน., หน้า ๑๔.

^{๑๔} Michel, J. S., and Clark, M. A. Has it been affect all along? A test of work-to-family and family-to-work models of conflict, enrichment, and satisfaction, *Personality and Individual Differences*, (2009), pp. 163-168.

ส่งผลทางบวกต่อทั้งความสมบูรณ์พูนสุขและความพึงพอใจในครอบครัว และความขัดแย้งกับความสมบูรณ์พูนสุขไม่สัมพันธ์กับความพึงพอใจในครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญ ฉะนั้นความรู้สึกในด้านลบและในด้านบวกไม่ได้ส่งผลทางอ้อมต่อความพึงพอใจในครอบครัว และความขัดแย้งกับความสมบูรณ์พูนสุขไม่ได้เป็นตัวแปร ส่งผ่านระหว่างแนวโน้มความรู้สึกกับความพึงพอใจ ส่วนในด้านครอบครัวกับงาน ความรู้สึกในด้านลบส่งผลทางบวกต่อความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงานและส่งผลทางลบต่อความพึงพอใจในงาน ความรู้สึกในด้านบวกส่งผลทางบวกทั้งความสมบูรณ์พูนสุขและความพึงพอใจในงาน และความขัดแย้งกับความสมบูรณ์พูนสุขไม่สัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานอย่างมีนัยสำคัญ ฉะนั้นความรู้สึกในด้านลบและในด้านบวกไม่ได้ส่งผลทางอ้อมต่อความพึงพอใจในงาน และความขัดแย้งกับความสมบูรณ์พูนสุขไม่ได้เป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างแนวโน้มความรู้สึกกับความพึงพอใจ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ Karatepe และ Uludag^{๑๕} ที่ได้ศึกษากลุ่มพนักงานโรงแรมในประเทศตุรกี ในความรู้สึกด้านลบและรู้สึกด้านบวก กับความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว และความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงาน และผลของความขัดแย้งของทั้ง ๒ ด้านต่อ ความพึงพอใจในชีวิตแต่งงานกับการลาออกจากงาน ผลจากการทดลองพบว่า ความรู้สึกด้านบวกมีผลในการเยียวยาความขัดแย้งทั้ง ๒ ด้าน แต่ความรู้สึกด้านลบจะทำให้ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น และพบว่าความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงานจะส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตแต่งงาน อีกทั้งความขัดแย้งทั้ง ๒ ด้านส่งผลให้เกิดการลาออกจากงานเพิ่มมากขึ้น และความพึงพอใจในชีวิตแต่งงานส่งผลด้านลบต่อการลาออกจากงานของพนักงานโรงแรม รวมไปถึงงานของ Bruck และ Allen^{๑๖} ศึกษาในกลุ่มคนทำงาน ๑๖๔ คน เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกด้านลบรูปแบบเอ (Type A) (ทะเยอทะยาน, ชอบแข่งขัน, โกรธง่าย, ไม่เป็นมิตร) และคุณลักษณะส่วนบุคคล ๕ ประการ กับความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว พบว่า คุณลักษณะส่วนบุคคลมีผลต่อความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวแตกต่างกัน ความรู้สึกด้านลบมีความสัมพันธ์อย่างมากต่อความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว และความพึงพอใจและมโนธรรมสัมพันธ์กับครอบครัวที่ขัดแย้งกับงาน และนอกจากนี้ Stoeva, Chiu และ Greenhaus^{๑๗} ได้ศึกษาในกลุ่มคนทำงานประเทศฮ่องกง ๑๔๘ คน เกี่ยวกับกลไกความรู้สึกด้านลบที่มีอิทธิพลต่อความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว และความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงาน พบว่า ความรู้สึกด้านลบส่งผลโดยตรงต่อความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวและความเครียดจากงาน และส่งผลทางอ้อมต่อความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงานโดยผ่านความเครียดจากครอบครัว และความรู้สึกด้านลบสูงจะส่งผลต่อความเครียดจากครอบครัวและความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงานมากยิ่งขึ้น

^{๑๕} Karatepe O. M., and Uludag O, “Affectivity, conflicts in the work-family interface, and hotel employee outcomes”, *International Journal of Hospitality Management*, (2008), 30-41.

^{๑๖} Bruck, C. S., and Allen T. D, “The relationship between big five personality traits, negative affectivity, type A behavior, and work-family”. *conflict Journal of Vocational Behavior*, (2003), 457-472.

^{๑๗} Stoeva, A. Z., Chiu, R. K., and Greenhaus J. H, “Negative affectivity, role stress, and work-family conflict”. *Journal of Vocational Behavior*, (2002), 1-16.

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของแนวโน้มความรู้สึกกับความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวแล้ว พบว่า แนวโน้มความรู้สึก มีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวอย่างมาก ทั้งความรู้สึกด้านบวกและความรู้สึกด้านลบ โดยความรู้สึกด้านลบจะส่งผลให้เกิดความขัดแย้งมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อไปยังด้านอื่นๆของครอบครัวและการทำงานอีกด้วย เช่น ความพึงพอใจในงาน ชีวิตการแต่งงาน การลาออกจากงาน เป็นต้น และยังมีความสัมพันธ์สุขภาพทางจิตในด้านความเครียดอีกด้วย ส่วนความรู้สึกด้านบวกนั้นสัมพันธ์ในแง่ของการเยียวยา แก้ไข และบรรเทาให้ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวลดลง โดยในงานวิจัยแต่ละเรื่อง บางเรื่องจะศึกษาทั้งความรู้สึกด้านบวกและความรู้สึกด้านลบด้วยกัน บางเรื่องจะศึกษาเฉพาะความรู้สึกด้านลบเท่านั้นในงานวิจัยที่เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว ผู้วิจัยเห็นว่า ในการศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวนั้น ควรจะศึกษาแนวโน้มความรู้สึกทั้งด้านบวกและด้านลบเพื่อที่จะได้ครอบคลุมสถานะความรู้สึกทั้งหมดของบุคคล ดังนั้นพระสังฆาธิการจึงมีลักษณะสัมพันธ์กับปัจจัยตัวดังกล่าวในระดับปานกลางข้างดังที่กล่าวมา

ส่วนปัจจัยด้านบทบาทพระสังฆาธิการสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านสุขภาพทางจิตในระดับสูงเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากบทบาทพระสังฆาธิการเองเป็นตัวกำหนดภาวะการปกครองและต้องดูแลใส่ใจทุกสิ่งอย่างในพื้นที่การปกครองของตัวเองจึงมีผลโดยตรงต่อสุขภาพทางจิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยิ่งต้องดูแลมากยิ่งขึ้นต้องเพิ่มความเอาใจใส่เป็นเท่าทวี ดังงานวิจัยของ พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร ได้ศึกษาบทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านมีวิธีเผยแผ่ในลักษณะให้คำแนะนำปรึกษาสนทนาตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมเมื่อได้ฟังจาก พระบรมศาสดาแล้วนำไปถ่ายทอดแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกา และบุคคลทั่วไปให้เข้าใจหลักธรรม อันลึกซึ้งด้วยวิธีการบรรยาย อธิบายขยายความ เปรียบเทียบ และตอบปัญหาธรรม เป็นต้น จนเป็นที่ไว้วางพระทัยของพระพุทธเจ้าทำให้บุคคลทั่วไปศรัทธาเลื่อมใสแล้วหันมา นับถือพระพุทธศาสนากันอย่างแพร่หลาย มีบางส่วนเท่านั้นที่มีได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา เพราะยึดติดอยู่กับลัทธิเดิมอย่างแรงกล้า ถึงกระนั้นก็ตาม ก็ได้นับถือในตัวท่านอยู่ก็มีซึ่งเท่ากับได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่างๆ นับเป็นตัวอย่างการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๑๘} นอกจากนี้จากการศึกษาของ พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปัญญา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ถึงจะมีการปฏิบัติมากก็จริง แต่บางวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าที่ควร ทั้งนี้ควรกำหนดเป็นตารางการทำวัตรไว้อย่างชัดเจน และถ้าพระรูปใดไม่ลงมาทำวัตรก็ควรจะมีบทกำหนดลงโทษไว้อย่างชัดเจน นอกจากพระรูปนั้นติดภารกิจจำเป็น เช่น สอนหนังสือในโรงเรียน^{๑๙} ซึ่งก็เป็นบทบาทของเจ้าอาวาสที่ต้องกวดขันและรับผิดชอบให้มากกว่านี้

^{๑๘} พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร, “บทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ข.

^{๑๙} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปัญญา, “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑, หน้า ๑๐๔.

และรวมไปถึงงานวิจัยของ พระมหากษัตริย์ นันทเพชร์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคมโดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษาทัศนคติของพระสงฆ์ผู้ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ที่มีต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ประการที่สอง เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อทัศนคติของพระสงฆ์ที่ได้รับศึกษาในระดับปริญญาตรี ประการที่สาม เพื่อศึกษาบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านต่างๆ ของพระสงฆ์ในการศึกษาในระดับปริญญาตรีในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ จากกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียนบาลีเปรียญธรรมเก้าประโยคในโรงเรียนปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ส่วนกลาง วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร และพระนักศึกษาระดับปีที่ ๔ ของมหาเถรสงฆ์ ๒ แห่งในกรุงเทพมหานคร คือ สภาการศึกษามหาเถรราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ จานวนตัวอย่าง ๑๘๕ ตัวอย่าง และนำข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่า F-test จากผลการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกในมหาเถรราชวิทยาลัยต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ พระสงฆ์ที่เรียนเอกสังคมวิทยา มีทัศนคติเห็นด้วยกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม สูงกว่าพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาเอกศาสนาปรัชญา และวิชาเอกบาลี-สันสกฤต และมีแนวโน้มว่าปัจจัยอื่นๆ เช่น พรรษา สถาบันการศึกษา จำนวนครั้งในการติดตามสื่อโทรทัศน์จะส่งผลให้พระสงฆ์มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมบางด้านแตกต่างกันด้วย^{๒๐}

นอกจากนี้พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม ได้ศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำให้ คำปรึกษา สนทนาตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม โดยที่ท่านได้รับฟัง จากพระพุทธเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอดหรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการที่ ต่างๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความ เปรียบเทียบ และถามตอบ เป็นต้น จนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใส และยอมรับนับถือ พระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย แต่ก็มีบางส่วนที่ไม่ได้หันมา นับถือพระรัตนตรัย เพราะยังยึดติดอยู่กับลัทธิดั้งเดิม ถึงกระนั้นก็ยังมีความเคารพนับถือในตัวท่านเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งก็เท่ากับว่า ท่านได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่างๆ นับว่าเป็นตัวแทนแห่งการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๒๑} สำหรับท่านสุดท้ายที่นำมาประกอบให้เห็นภาพคืองานวิจัยของ พระมหาบุญมี วรณวิเศษ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาในการดำเนินชีวิต แนวทางการปฏิบัติธรรม บทบาทในการพัฒนาสังคมและบทบาทในการเป็นผู้นำในการจัดตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติของพระธรรมวิสุทธิมงคล ผลจากการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคล เป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัวเกษตรกร แต่ฐานะการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย เป็นเครื่องขัดเกลาภิเลส เป็นพระสงฆ์นักปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน

^{๒๐} พระมหากษัตริย์ นันทเพชร์, “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (คณะพัฒนาสังคม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์) ๒๕๔๐, หน้า ๑๐.

^{๒๑} พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม, “บทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗).

จากผลวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมี ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่การอบรมสั่งสอนให้ประชาชน มีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการปฏิบัติตาม มากกว่าสอนให้ความรู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่การพัฒนา การศึกษา สาธารณสุข และ สาธารณประโยชน์อื่นๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ^{๒๒} ซึ่งจะเห็นได้อย่าง ชัดเจนว่ายิ่งหลวงพ่อบรมมีมากเท่าไรยิ่งจะต้องมีบทบาทช่วยเหลือประเทศชาติมากเท่านั้น ซึ่งสิ่ง เหล่านี้ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตในการทำงานให้หนักยิ่งขึ้นไป

จึงสรุปได้ว่าบทบาทในการพัฒนากิจการพระศาสนาและชี้นำสังคมจึงมีความสอดคล้องกัน ในเรื่องของพระสังฆาธิการที่มีบทบาทความเป็นผู้นำปฏิบัติในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และพัฒนา ชุมชน โดยใช้หลักการบริหารงานซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมของบุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไปร่วมกัน ทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. ข้อค้นพบบ่งชี้ว่าสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการฯจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อปัจจัยต่างๆมี ความเข้มแข็งในเชิงปฏิบัติ เช่น จริตจกกับการปกครองตามหลักพรหมวิหาร ใส่ใจในด้านแนวโน้ม ความรู้สึก และการวางบทบาทของพระสังฆาธิการ จึงควรส่งเสริมกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับ ปัจจัยเหล่านี้เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตให้ดียิ่งขึ้นไป

๒. คณะณเฉลี่ยปัจจัยด้านต่างๆในงานวิจัยนี้อยู่ในระดับสูง ซึ่งหมายถึง พระสังฆาธิการ เห็นคุณค่าต่อสิ่งที่ตนเองตระหนักเมื่อได้พิจารณาชีวิตและตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน เจ้าคณะระดับสูงจึง ควรส่งเสริมให้พระสังฆาธิการในปกครองของท่านให้มีบรรยากาศของการพัฒนาปัจจัยเหล่านี้ เพราะ จะเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีในการปฏิบัติศาสนกิจ

๓. แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิต งานวิจัยนี้พบว่า สอดคล้องกับการปกครอง ตามพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา ดังนั้น การส่งเสริมใดๆที่จะสร้างเป็น กิจกรรมต่างๆ ที่ใช้ในประยุกต์ในการปกครองและดูแลพระสังฆาธิการในพื้นที่จึงควรยึดหลักพรหม วิหาร ๔ ให้มาก

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

๑. งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาในด้านสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการฯ โดยมีตัวแปรต่างๆเข้า มาเกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน หากจะมีการต่อยอดจากงานวิจัยนี้ควรทำ

^{๒๒} พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิ สุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนโน)”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

ความเข้าใจประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น แรงจูงใจต่อการทำงานเพื่อพระศาสนาหรือการมีชีวิต
อย่างเป็นสุขของบรรพชิตซึ่งจะทำให้เข้าใจภาวะของพระสังฆาธิการได้ดียิ่งขึ้น

๒. สุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการถือเป็นคุณภาพชีวิตของพระสังฆาธิการอย่างหนึ่งที่จะ
ละเลยไม่ได้ งานวิจัยนี้ได้อธิบายให้เห็นสาเหตุที่สร้างเสริมความสุขภาวะทางจิตขึ้นมา และเมื่อจะ
พัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไปกว่านี้ ควรศึกษาวิจัยทางการแพทย์และด้านจิตปัญญาเพื่อค้นหาปัจจัยที่
ดีที่สุดและเหมาะสมกับยุคสมัยที่สุดเพื่อพัฒนาสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการให้สมบูรณ์ที่สุด

๓. สถิติต่างๆที่ใช้ในงานวิจัยนี้มุ่งอธิบายข้อมูล หาความแตกต่างและหาความสัมพันธ์
ระหว่างตัวแปรเป็นหลัก หากจะพัฒนาไปใช้สถิติที่สูงกว่านี้ควรเก็บข้อมูลในกลุ่มที่ใหญ่กว่านี้และ
ตั้งสมมติฐานในเชิงพยากรณ์หรือมุ่งศึกษาในเชิงโครงสร้างสาเหตุซึ่งจะได้คำตอบการวิจัยที่ดีมากกว่านี้
เป็นต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ : บรรณาธิการ. กระบวนทัศน์ใหม่เพื่อสร้างสังคมแห่งสุขภาวะ
กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ, ๒๕๕๐.

กัลยา วานิชย์บัญชา, การวิเคราะห์สถิติ : สถิติสำหรับการบริหารและวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๖.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

จันทร์เพ็ญ สันตวาจา. แนวคิดพื้นฐาน ทฤษฎีและกระบวนการพยาบาล. นนทบุรี: บริษัทธนาเพรส
จำกัด, ๒๕๔๘.

เต็มศักดิ์ คทวณิช. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖.

ธรรมปราโมทย์. สุขภาพสำคัญที่สุด : ชีวิตกับสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา,
๒๕๔๘.

ธนวรรณ อิมสมบุญ. พฤติกรรมสุขภาพและการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๖.

ธีระวุฒิ เอกะกุล. ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี: สถาบัน
ราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๓.

บรรจบ บรรณรุจิ. ปฏิบัติการสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์,
๒๕๔๘.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร :
โครงการสำนักพิมพ์สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, ๒๕๕๔.

ประเวศ วะสี. การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และ
ความสุข, กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๔๘.

_____ . “ปฐมฤกษ์” การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓.

ปณิธาน หล่อเลิศวิทย์. นิยามศัพท์ส่งเสริมสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: โครงการสำนักพิมพ์
สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, ๒๕๔๑.

พระคันธสาราภิวังศ์. ผู้แปลและเรียบเรียง. อภิธัมมัตถสังคหะและปรหมัตถทีปนี. รจนาโดย
พระอนุรุธธรรมาจารย์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยรายวัน กราฟฟิค เพลท, ๒๕๔๖.

พระคันธสาราภิวงศ์. **มหาสติปัญญาสูตร**. รจนาโดย พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๔๙.

_____ . **ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร**. รจนาโดย พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๕๒.

_____ . **โพธิปักขิยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๕๐.

พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก, ๒๕๔๙.

_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

_____ . **สภาวะองค์รวมแนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙.

_____ . **คู่มือชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๑.

_____ . **สภาวะองค์รวมแนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: ธรรมะอินเทรนด์, ๒๕๔๙.

_____ . **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕.

_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

สภาวะองค์รวมแนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๑.

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. **มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริเฉทที่ ๕ เล่ม ๒ กัมมจตุกษมรณุปปัตติจตุกษะ**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ, ๒๕๒๕.

_____ . **ปรมัตถโชติกะ ปริเฉทที่ ๔ วิธีสังคหะ และนามรูปวิถีนิจฉัย พร้อมด้วยภาพวิถี**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ, ๒๕๒๕.

_____ . **ปรมัตถโชติกะ ปริเฉทที่ ๑, ๒, ๖**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กรุงเทพเวชการ, ๒๕๓๖.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ดวงตาเห็นธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **ธรรมกับการพัฒนาชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

พระคุณฐิติ เมธีงโร. **มรณสติภาพุทธภาษิตเพื่อพิจารณาความตาย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

_____ . **และคณะ. ความตายในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลด-คิมทอง, ๒๕๔๔.

พระมหาจรรยา สุทธิญาณ. **พระพุทธศาสนากับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

- พระไพศาล วิสาโล. **เหนือความตาย : จากวิกฤตสู่โอกาส**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายพุทธิการร่วมกับมูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๙.
- _____ **ว่ายน้ํา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๕๒.
- _____ **แลขอพบฟ้าเขียว ทางเลือกสำคัญสำหรับอนาคตที่กำลังปรากฏเป็นจริง** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๔๙.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. **การสร้างและพัฒนาแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๐.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.
- รัตนา ศิริพานิช. **หลักการสร้างแบบสอบวัดทางจิตวิทยาและทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์. ๒๕๓๕.
- เรียม ศรีทอง และพวงเล็ก อุดระ. **บรรณาธิการ. มนุษย์กับการพัฒนาตน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.
- เริงชัย หมื่นชนะ. **จิตวิทยาการให้คำปรึกษาและการแนะแนวผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- รัตดาวลัย เกษมเนตร. **สถิติเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลทางพฤติกรรมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ที่บู้ค, ๒๕๕๗.
- วิเชียร เกตุสิงห์. **คำเฉลยการแปลความหมาย : เรื่องง่ายๆ ที่บางครั้งก็อาจพลาดได้**. ข่าวสารการวิจัยศึกษา, ๒๕๓๘.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. **ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๘.
- ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนตำบลสาวชะโงก. **คู่มือการดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๕๕.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. **การดูแลผู้สูงอายุ : สุขและความสะดวก**. ๒๕๕๖.
- สมจิต หนูเจริญกุล. **การดูแลตนเอง : ศาสตร์และศิลป์ทางการแพทย์**. กรุงเทพมหานคร: วีเจพริ้นติ้ง, ๒๕๔๐.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. **ปฐมสมโพธิกถา (ฉบับแปล) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร จัดพิมพ์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๗.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. **ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- สุชา จันท์เอม. **จิตวิทยาพัฒนาการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒.
- สุรีย์ กาญจนวงศ์. **จิตวิทยาสุขภาพ**. นครปฐม: โรงพิมพ์มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. **หลักการพื้นฐานการศึกษานอกโรงเรียน พ.ศ. ๒๕๔๑.**
กรุงเทพมหานคร: มิตรภาพการพิมพ์, ๒๕๔๑.
- ประเวศ วะสี. **สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์.** กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๓.
โครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย.
เอกสารสถาบัน หมายเลข ๑๖๕/๓๒ กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
- สมหมาย ยาสุมุท และดารณี สุวรรณรังษี. **ข้อมูลทั่วไปและโรคผู้สูงอายุที่โรงพยาบาลลำปาง.**
วารสารสุขศึกษา, ๒๕๓๒.
- ศรีทิพย์มรัตน์โกศล. **“สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว” ประมวลบทความวิทยุ,** กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗.
- โสภาช ปิลันท์. **บุคลิกภาพและพัฒนาการ : แนวโน้มสู่พฤติกรรมปกติและการมีพฤติกรรม
เบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน.** กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินต์ติ้ง, ๒๕๓๖.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** กรุงเทพมหานคร:
บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๖.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีการบริหาร.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระมหาบุญมี มาลาวิชโร. **พุทธบริหาร.** นนทบุรี: บริษัท อิงค์ปัยออนด์บุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. **รวมธรรมะ.** กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๙.
- แก้ว ชิตตะชบ. **รวมวิชาธรรมศึกษาชั้นตรี (ตามหลักสูตรของสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๔๖).** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗.
- วรญา ทองอ่อน. **มนุษย์สัมพันธ์ในองค์กร.** สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๘.
- พระพุทธโฆสเถระ รจนา, สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) แปล และเรียบเรียง. **วิสุทธิมรรค เล่ม ๒.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพชร จำกัด, ๒๕๕๔.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีการบริหาร.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พระในบ้าน.** กรุงเทพมหานคร: คณาจารย์การพิมพ์, ๒๕๔๑.
- พระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **พุทธศาสนสุภาษิตเล่ม ๑.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๗.
- สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี, **รวมธรรมะ,** กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๙.
- บุญมี แทนแก้ว. **จริยศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.
- ไสว มาลาทอง. **คู่มือการศึกษาจริยธรรมสำหรับนักเรียนนิสิตนักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง ราษฎรผู้สนใจทั่วไป.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.
- อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน.** กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๒.

- สถิตย์วงศ์ วงศ์สุวรรณค์. **จิตวิทยาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: เจริญรัตน์การพิมพ์, ๒๕๒๙.
- สุวิไล เรียงวัฒนสุข. **จิตวิทยาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๒๗.
- ถวิล ธาราโกชน. **จิตวิทยาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร: บริษัท โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๒.
- ดุจเดือน พันธมนาวิน. **หลักและวิธีการประมวลเอกสารเพื่อความเป็นเลิศในการวิจัยทางจิตพฤติกรรมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. **ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม การวิจัยและการพัฒนาบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.
- พรทิพย์ มาลาธรรมและคณะ. “ความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนจากครอบครัวและแรงสนับสนุนจากเพื่อนกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท”. **รามาริบัติพยาบาลสาร**. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๓, (๒๕๕๔). ๒๕.
- นาริรัตน์ จิตรมนตรี และสาวิตรี ทยานศิลป์. **บทสรุปจากเวทีสาธารณะ "การเตรียมพร้อมระบบสวัสดิการสำหรับสังคมผู้สูงอายุ"**. กรุงเทพฯ: มีสเตอร์ก๊อปปี้, ๒๕๕๑.
- ชานินทร์ ศิลป์จารุ. **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๒.
- วิเชียร เกตุสิงห์. **การแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ชมรมผู้สนใจงานวิจัยทางการศึกษา, ๒๕๔๑.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. **การสร้างและพัฒนาแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๐.
- เอกสารประกอบการสอน วิชา ๕๖๒๗๐๑ การออกแบบวิจัยทางการพยาบาลและการวิเคราะห์ข้อมูล**. คณะพยาบาลศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓.
- สถิตย์วงศ์ วงศ์สุวรรณค์. **จิตวิทยาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: เจริญรัตน์การพิมพ์, ๒๕๒๙.
- สุวิไล เรียงวัฒนสุข, **จิตวิทยาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๒๗.
- ถวิล ธาราโกชน. **จิตวิทยาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๒.
- ดุจเดือน พันธมนาวิน. **หลักและวิธีการประมวลเอกสารเพื่อความเป็นเลิศในการวิจัยทางจิตพฤติกรรมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๕๕.
- สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. **รวมธรรมะ**, กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชซิ่ง, ๒๕๓๙.

- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.
- กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๗.
- ลือชา ธรรมวินัยสถิต. **มนุษย์กับสังคม**. เพชรบุรี : ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๙.
- ชนิษฐา วิเศษสาธิต และมุกดา ศรียงค์. **จิตวิทยาสังคมและมนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๒๖.
- ประภาพิศ สัญชาติเจตน. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๒๔.
- ประเสริฐ แยมกลิ่นฟูง. **สถานภาพและบทบาท**. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.
- พีชนี วรกวิน. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖.
- พิทยา สายหู. **กลไกของสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- ไพบุลย์ ช่างเรียน. **สารานุกรมศัพท์ทางสังคม**. กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา, ๒๕๑๖.
- วราคม ทีสุกะ. **สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๔.
- สุชา จันท์อม. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา, ๒๕๒๐.
- สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔.
- โสภา ชูพิกุลชัย. **จิตวิทยาสังคมประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.
- จิตยา สุวรรณชฎ. **พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนาการ คณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล : ส่วนท้องถิ่น สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๗.
- งามพิศ สัตย์สงวน. **สังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- สุพัตรา สุภาพ. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- อดุลย์ ต้นประยูร. **สังคมวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.
- ยนต์ ชุ่มจิต. **ความเป็นครู**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.
- ปราชญา กล้าผัจญ. **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.
- ตุลา มหาพสุธานนท์. **หลักการจัดการท่าเรือแหลมฉบัง LAEM CHABANG PORT**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดาวจ, ๒๕๔๖.
- บุญใจ ศรีสถิตย่นรากูร. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางพยาบาลศาสตร์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

(๒) วิทยานิพนธ์และงานวิจัย :

กรรณิกา ขวัญอารีย์. “บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

พัทธาภรณ์ พงษ์สิทธิ์ศักดิ์. “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาระเชิงปรนัยในการดูแล ความเข้มแข็งของครอบครัว ความหวังกับความผาสุกทางใจของผู้ดูแลในครอบครัวผู้ป่วยจิตเภท โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์”. **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะพยาบาลศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

จันทร์ฉาย พิทักษ์ศิริกุล. “ผลของการจัดโปรแกรมการฝึกการกล้าแสดงออกต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔.

พระเมธีธรรมมาลังการ และคณะ. “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แพร่ เขต ๑”. **พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาภูฒิมา ปัญญวฑฒโฒ (เถาว์หมอ). “ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กนตจาโร)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สมคิด เพ็งอุดม. “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”, **ปริญญาวิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๕.

พระมหาขวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

เหลือ เอกตะคุ. “บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนมัธยมศึกษา ในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข. “บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามการรับรู้ของ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

สุนทร กุญชร. “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.

- สุรพล สุวัตติกุล. “ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.
- พินิจ เพ็ชรดารา. “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.
- งามตา สุขประเสริฐ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”. **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒.
- ภัทญาณี จงธนะพิพัฒน์. “บุคลิก ๕ องค์ประกอบและความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรคกับการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพในบริษัทชั้นนำต่างชาติ : กรณีศึกษาพนักงานขายเกสซ์ ภัณฑ”. **งานวิจัยส่วนบุคคลปริญญามหาบัณฑิต**. คณะศิลปศาสตร์ สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.
- พรพรรณ อนุมาศ. “ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ บรรยากาศองค์การกับความสำเร็จในวิชาชีพการพยาบาล ตามการรับรู้ของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม”. **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะพยาบาลศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- วิเชียร บุญกล้า. “การศึกษาการใช้พรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐.
- พระกิตติศักดิ์ ยโสโร. “บทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปัญญา. “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระมหาภุชญา นันทเพชร. “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะพัฒนาสังคม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐.
- พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม. “บทบาทของพระอานนทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- พระมหาบุญมี วรณวิเศษ. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน)”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

ประกอบมี โคตรกอง. “บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
 มหาสารคาม, ๒๕๔๑.

๒. ภาษาอังกฤษ :

- Allport. G. **Personality : A Psychological Interpretation.** New York: Henry Holt, 1968.
- Andrews. F. and S. Withey. **Social Indicators of Well-Being : American Perceptions of Life Quality.** New York: Plenum Press, 1976.
- Atchley R. C. **Social Forces and Aging.** 9th. ed. California: Wadsworth, 2000.
- Branden. N. **The Psychology of Self-Esteem.** 15th. ed.. New York: Bantam Book's Inc., 1981.
- Babladelis. G. **The Study of Personality.** New York: Rinahart and Winston, 1984.
- Branden. N.. **The Psychology of Self-Esteem.** 15th. Ed.. New York : Bantam Book's Inc., 1981.
- Bruck, C. S., and Allen T. D. “The relationship between big five personality traits. negative affectivity. type A behavior. and work-family”. **conflict Journal of Vocational Behavior**, 2003.
- Brooks. R. B. **Self-Esteem During the School Years.** Pediatric Clinics of North America, 1992.
- Bruno. F. J. **Adjustment and Personal Growth : Seven Pathway.** 2nd ed. New York: John Wiley & Sons, 1998.
- Best and Jane V. Kahn. **Research in Education.** 7th. ed, Boston: Allyn and Bacon, 1993.
- Bradburn N. M. **The Structure of Psychological Well –Being.** Chicago: Aldine Pub, 1969.
- Carmel,S. and J. Bernstein. **Trait-Anxiety and Sense of Coherence a Longitudinal Study.** Psychological Reports, 1989.
- Campbell. A. **Subjective Measure of Well-being.** American Psychologist, 1976.
- Chess, S. and A. Thomas. **Know Your Child,** New York: Basic Book, 1987.
- Diener.E. **Subjective well-being. The science of happiness and a proposal for A national index.** American Psychologists. 2000.
- Jacoby R. Oppenheimer C. and Denning T. **Oxford textbook of old age Psychiatry.** London: Oxford University press, 2008.
- Glenn N.D. & Weaver C.N. **Education’s effect on Psychological Well- Being.** Public Opinion Quarterly, 1981.

- Powell. D. H. **Understanding Human Adjustment : Normal Adaptation Through The Life Cycle**. Boston: Little Brown and Co, 1983.
- Maslow. A. H. **Motivation and Personality**. 2nd. ed., New York : Harper & Row, 1970.
- Neugarten. B. L. Harvighurst. R.J. and Tobin. S.S. "The Measurement of Life Satisfaction". **Journal of Gerontology**, 1961.
- Flanagan. J. A. Research Approach to Improving Our Quality of Life. **American Psychologist**, 1978.
- Poitrenaud. J. "Factor Related to Attitudes towards Retirement among French Preretired Managers and Top Executives". **Journal of Gerontology**, 1979.
- Endicott. J. Nee. J. Harrison. W. and Blumenthal. R. **Quality of life Enjoyment and Satisfaction Questionnaire : A New Measure**. Psychopharmacology Bulletin, 1993.
- Miller. P. and Russel. D.A. "Element Promoting Satisfaction as Identified by Residents in the Nursing Home". **Journal of Gerontological Nursing**, 1980.
- Joel. L. A. and Collin. D.L. **Psychiatric Nursing: Theory and Application**. New York : McGraw-Hill, 1979.
- Knapp. R. J. "Prediction of Dimension of Life Satisfaction". **Journal of Gerontology**. 1976.
- Shek. D. T. L. "Marital Quality and Psychological Well-Being of Married Adults in Chinese Context". **Journal of Genetic Psychology**, 1995.
- Robert. S. J & Krouse. H.J. **Enhancing Self-Care Through Active Negotiation**. Nursing Practitioner, 1988.
- Landry. B. M. **The Effect of Life Satisfaction and Job Satisfaction on Reference Librarians and Their Work**. Reference & User Services Quarterly, 2000.
- Markides. K and Martin, H.W. "A causal Model of Life Satisfaction Among the Elderly. **Journal of Gerontology**, 1979.
- Markides. K and Martin. H.W. "A causal Model of Life Satisfaction Among the Elderly". **Journal of Gerontology**, 1979.
- Endicott. J. Nee. J. Harrison. W. and Blumenthal. R. **Quality of life Enjoyment and Satisfaction Questionnaire : A New Measure**. Psychopharmacology Bulletin, 1993.
- Judge. T. A. & Watanabe. S. "Another Look at the Job Satisfaction-Life Satisfaction Relationship". **Journal of Applied Psychology**, 1993.
- Speake. D. I. Cowart. M. E. and Pellrt. K. **Health perception and lifestyles of the Elderly**. Research in Nursing & Health, 1989.

- Maslow. A. H. **Motivation and Personality**. 2nd. ed. New York: Harper & Row Publishers, 1970.
- Jacobson. A. M. and others. "The Influences of Chronic Illness and Ego Development of Self-Esteem in Diabetic and Psychiatric Adolescent Patient", **Journal of Youth and Adolescence**, 1984.
- Maslow. A. H. **Motivation and Personality**. 2nd. ed., New York: Harper & Row Publishers, 1970.
- Coopersmith. S. Studies in self-esteem. In R.C. Atkinson (ED.). **Psychology in Progress : Rodings from Scientific American**. San Francisco: W.H. Freeman, 1978.
- Hamachek, D. E. **Encounters with the Self**, 2nd ed., New York: Holt. Rinehart and Winston.Inc., 1978.
- Coopersmith. S. Studies in self-esteem, In R.C. Atkinson (ED.), **Psychology in Progres : Rodings from Scientific American**, San Francisco: W.H. Freeman, 1975.
- Hamachek. D. E. **Encounters with the Self**. 2nd. ed.. New York: Holt. Rinehart and Winston.Inc., 1978.
- Pope. Alice W. Susan M. McHale and Edward Craighead. **Self-Esteem Enhancement with Children and Adolescents**. Great Britain: Pergamon Press, 1988.
- Trowbridge. N. "Socio-Economic Status and Self-Concept of Children." **Journal of Teacher Education**, 1972.
- Bachman. J. G. "Family Relationships and Self-Esteem." in **Social Psychological of the Self-Concept**.
- Brookover. W. B. and others. **Improving Academic Achievement through Students' Self-Concept Enhancement II**. Michigan: Office of Education. Michigan State University, 1965.
- Coopersmith. S. Studies in self-esteem. In R.C. Atkinson (ED.). **Psychology in Progres : Rodings from Scientific American**. San Francisco : W.H. Freeman, 1975.
- Lawrence. D. **Improved Reading Through Counselling**. London : Word Lock, 1973.
- Girdano. D. and G. Every. **Controlling Stress &Tension : A Holistic**. New Jersey: Prentice-Hall, 1979.
- Lawton M.P. **Environment and other Determinants of Well – Being in Older people**. The Gerontologist. 1983.
- Lau. R.S.M. "A Longitudinal Study of Quality of Work Life and Business Performance". **Journal of South Dakota Business Review**, 1999.
- Ruderman, M.N., Ohlott, P. J., Panzer, K. & King, S.N. "Benefit of Multiple role for Menegerial Woman". **Academy of Management Journal**, 2002.

- Scott. H. Berk. "Adjustment to and Satisfaction with Retirement". **Journal of Gerontology**, 1982.
- Spreitzer. Elmer and Eldon E. Synder. "Correlates of Life Satisfaction Among the Aged". **Journal of Gerontology**, 1974.
- Simon. W. E. and M. G. Simon, "Self-Esteem, Intelligence and Standardised Academic Achievement," **Psychology in the Schools**, 1975.
- Ryff. C.D. "Happiness is everything? Or Is It? Explorations on the Meaning of Psychological Well – Being". **Journal of Personality and Social Psychology**, 1989.
- Ryff. C.D. & Keyes. L.M. "The Structure of Psychological Well – Being revisited". **Journal of Personality and Social Psychology**, 1995.
- Rose. R.C. Beh, L.S, Uli. Jegak & Idris. Khairuddin. "Quality of Work Life : Implication of Career Dimensions". **Journal of Social Sciences**, 2006.
- Parasuraman S.. Yasmin S. Purohit. Veronica M. Godshalk & Nicholas J. Beutell. "Work and Family Variable. Entrepreneurial Career Success and Psychological Well – Being". **Journal of Vocational Behavior**, 1996.
- Judge et al. **An Empirical Investigation of the predictors of Executive Career Success**. Personal Psychology, 1995.
- Michel. J. S.. and Clark. M. A. **Has it been affect all along? A test of work-to- family and family-to-work models of conflict. Enrichment. and satisfaction**. Personality and Individual Differences, 2009.
- Karatepe O. M., and Uludag O. Affectivity. "conflicts in the work-family interface. and hotel employee outcomes". **International Journal of Hospitality Management**, 2008.
- Stoeva. A. Z.. Chiu. R. K., and Greenhaus J. H. "Negative affectivity. role stress. and work-family conflict". **Journal of Vocational Behavior**, 2002.
- Wiggins. James D. "Self-Esteem, Earned Grades and Television Viewing Habits of Student". **The School Counselor**, 1987.
- Wright T. A. & Bonett D. G. "Job Satisfaction and Psychological Well-Being as Nonadditive Predictors of Workplace Turnover". **Journal of Management**, 2007.
- Wortman. C. B. and Loftus, E.F. **Psychology**. United States of America : Allfred A. Knopf, 1981.
- Wright. T.A. & Cropanzano R. "Psychological Well-Being and Job Satisfaction as Job Performance". **Journal of Occupational Health Psychology**, 2000.

- Wright T. A. & Bonett D. G. “Job Satisfaction and Psychological Well-Being as Nonadditive Predictors of Workplace Turnover”. **Journal of Management**, 2007.
- Wright. T. A. & Cropanzano R. “Psychological Well-Being and Job Satisfaction as Job Performance”. **Journal of Occupational Health Psychology**, 2004.
- Wortman, C. B. and Loftus, E.F. **Psychology**. International ed. United States of America : Books/Cole Publishing, 1992.
- Wood. W. Rhodes. N. and Whelan. M. **Sex Differences in Positive Well-Being : A Consideration of Emotional Style and Marital Status**, Psychological Bulletin, 1989.
- Yurick. A. G.. et al. **The Aged Person and Nursing Process**. New York: Appleton, Century- Crofts, 1980.
- Yamane. T.. **Statistic : An Introductory Analysis**. 3rd. ed.. New York: Harper and Row, 1973.

ภาคผนวก

ก. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือ

<p>๑. พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์, ผศ. ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย</p>	<p>วุฒิการศึกษา : น.ธ. เอก, ป.ธ. ๔, พ.ม., พธ.บ., M.Ed. (Guidance)</p>
<p>๒. พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท, ผศ.ดร. ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา และคณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย</p>	<p>วุฒิการศึกษา : พธ.บ (ภาษาอังกฤษ), พธ.บ (การ สอนสังคม), M.A. (Psychology), Ph.D. (Psychology)</p>
<p>๓. ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำและหัวหน้าภาควิชา จิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย</p>	<p>วุฒิการศึกษา : พธ.บ. (จิตวิทยา), M.A. (Psychology), Ph.D. (Psychology)</p>
<p>๔. ผศ.ดร.เริงชัย หมิ่นชนะ ตำแหน่ง : ผู้เชี่ยวชาญประจำภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย</p>	<p>วุฒิการศึกษา : ป.ธ. ๗, พ.ม., พธ.บ. (ครุ ศาสตร์), M.Ed., Ph.D. (Psychology)</p>
<p>๕. ผศ.ดร.สาระ มุขดี ตำแหน่ง : อาจารย์พิเศษภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย</p>	<p>วุฒิการศึกษา : วท.บ. (จิตวิทยาคลินิก), พธ.ด. (พุทธจิตวิทยา)</p>

ข หนังสือราชการที่เกี่ยวข้อง

ค แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
ปัจจัยจิตสังคัมที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการ
ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

เรื่อง   ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
กราบเรียน   ท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

ด้วยผู้วิจัยเป็นนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปัจจัยจิตสังคัมที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทางจิตสังคัมที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการ

ผู้วิจัยกราบขอความเมตตาจากท่านได้ช่วยตอบแบบสอบถามฉบับนี้ ตอบทุกข้อตามความเป็นจริง ผู้วิจัยรับรองว่าจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับและจะนำเสนอผลสำรวจในภาพรวม

แบบสอบถามมี ๒ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปและปัจจัยจิตสังคัม

ตอนที่ ๑.๑ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๑.๒ แบบสอบถามการปกครองตามหลักพรหมวิหารสี่

ตอนที่ ๑.๓ แบบสอบถามแนวโน้มความรู้สึกรู้สึก

ตอนที่ ๑.๔ แบบสอบถามบทบาทของพระสังฆาธิการ

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามสุขภาวะทางจิต

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือมา ณ ที่นี้

พระครูใบฎีกานิพนธ์ ญาณวีโร
วัดจักรวรรดิราชาวาส วรมหาวิหาร
นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ ๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย X ลงในช่อง.....ที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

๑.อายุ(โปรดระบุ)

อายุ.....ปี

๒.พรรรยา(โปรดระบุ)

พรรรยา.....พรรรยา

๓. ระดับการศึกษาสูงสุด

๓.๑.การศึกษาทางธรรม(โปรดระบุ)

นักธรรม.....

เปรียญธรรม.....ประโยค

๓.๒.การศึกษาทางโลก

.....๑.มัธยมศึกษา หรือต่ำกว่า

.....๒.อนุปริญญาหรือเทียบเท่า

.....๓.ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า

.....๔.สูงกว่า ปริญญาตรี

๔. สมณศักดิ์ปัจจุบัน

.....๑.พระฐานานุกรม

.....๒.พระมหาเปรียญ

.....๓.พระครูสัญญาบัตร

.....๔.พระราชาคณะ

.....๕.อื่นๆ.....

๕. ตำแหน่งพระสังฆาธิการ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

.....๑.เจ้าอาวาส

.....๒.รองเจ้าอาวาส

.....๓.ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

.....๔.เจ้าคณะตำบล

.....๕.รองเจ้าคณะตำบล

.....๖.เจ้าคณะอำเภอ

.....๗.รองเจ้าคณะอำเภอ

.....๘.เจ้าคณะจังหวัด

.....๙.รองเจ้าคณะจังหวัด

.....๑๐.เจ้าคณะภาค

.....๑๑.รองเจ้าคณะภาค

๖.ระยะเวลาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ (โปรดระบุระยะเวลาแต่ละตำแหน่ง)

ตำแหน่ง.....ระยะเวลา.....ปี

ตำแหน่ง.....ระยะเวลา.....ปี

๗.การได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์

.....๑.ได้รับแต่งตั้ง

.....๒.ไม่ได้รับแต่งตั้ง

๘.โรคประจำตัว

.....๑.ไม่มี

.....๒.มี (โปรดระบุ) ๑. ....

๒. ....

ตอนที่ ๑.๒ แบบสอบถามการปกครองตามหลักพรหมวิหารสี่

คำชี้แจงคำถามต่อไปนี้ไม่มีข้อถูกและข้อผิด โปรดทำเครื่องหมาย X ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว ระดับการรับรู้ในแต่ละข้อมีความหมายดังต่อไปนี้

๕	หมายถึง	ท่านมีการรับรู้ดังกล่าวในระดับ	มากที่สุด
๔	หมายถึง	ท่านมีการรับรู้ดังกล่าวในระดับ	มาก
๓	หมายถึง	ท่านมีการรับรู้ดังกล่าวในระดับ	ปานกลาง
๒	หมายถึง	ท่านมีการรับรู้ดังกล่าวในระดับ	น้อย
๑	หมายถึง	ท่านมีการรับรู้ดังกล่าวในระดับ	น้อยที่สุด

ข้อ ที่	การปกครองตามหลักพรหมวิหารสี่	ระดับการรับรู้				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑	ข้าพเจ้าแสดงความรักใคร่ เห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่คอยช่วยเหลืองานคณะสงฆ์ด้วยความจริงใจ					
๒	ข้าพเจ้าใช้อารมณ์ส่วนตัวของตนเป็นใหญ่ในการบริหารงานคณะสงฆ์					
๓	เมื่อเกิดปัญหาในการบริหารงานขึ้น ข้าพเจ้าระงับปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยความเป็นมิตร					
๔	ข้าพเจ้าใช้ถ้อยคำสุภาพในการให้คำตักเตือนผู้ใต้บังคับบัญชาเกี่ยวกับการบริหารงานคณะสงฆ์					
๕	ข้าพเจ้ามักตำหนิผู้ใต้บังคับบัญชาในที่สาธารณะ					
๖	ข้าพเจ้าให้อภัยแก่ผู้ที่ปฏิบัติงานผิดพลาดด้วยการพูดให้กำลังใจเสมอ					
๗	ข้าพเจ้าพยายามช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาที่ประสบปัญหาในการบริหารงานของคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ					
๘	ข้าพเจ้าแสดงความช่วยเหลือต่อผู้ใต้บังคับบัญชาที่ได้รับเดือดร้อน					
๙	ข้าพเจ้ามีความเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในการบริหารงานของวัดและงานคณะสงฆ์					
๑๐	ข้าพเจ้าเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเสนอแนะแนวทางในการบริหารงานของวัดและงานคณะสงฆ์					
๑๑	ข้าพเจ้าให้ความอนุเคราะห์ต่อผู้ร่วมบริหารงานโดยการเข้าไปแก้ปัญหาคความทุกข์ร้อนให้					
๑๒	ข้าพเจ้าเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา					
๑๓	ข้าพเจ้าแสดงความยินดีกับผู้ใต้บังคับบัญชาที่ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานที่เขาทำ					

ข้อ ที่	การปกครองตามหลักพรหมวิหารสี่	ระดับการรับรู้				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑๔	ข้าพเจ้าจัดทำใบประกาศเกียรติคุณให้แก่ผู้ช่วยเหลืองาน ของคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ					
๑๕	ข้าพเจ้าแสดงความขอบคุณแก่ผู้ช่วยเหลืองานของคณะ สงฆ์อย่างสม่ำเสมอ					
๑๖	ข้าพเจ้าไม่เคยกล่าวชื่นชมการทำความดีของผู้ใต้บังคับบัญชา ที่ปฏิบัติงานให้กับคณะสงฆ์					
๑๗	ข้าพเจ้าไม่เคยยกย่องคุณงามความดีของผู้ใต้บังคับบัญชาต่อ ที่สาธารณะ					
๑๘	ข้าพเจ้ามีจิตใจเบิกบานยินดีเมื่อเห็นผู้ใต้บังคับบัญชาประสบ ความสำเร็จในหน้าที่การงานที่เขาทำอยู่					
๑๙	ข้าพเจ้าวางใจเป็นกลางในการบริหารงานของคณะสงฆ์ด้วย ความเที่ยงธรรมเสมอต้นเสมอปลาย					
๒๐	ข้าพเจ้ามีการปฏิบัติตามกฎระเบียบสำหรับการบริหารงาน ของคณะสงฆ์อย่างชัดเจนและเป็นธรรมไม่มีความลำเอียง					
๒๑	ข้าพเจ้าขาดการไตร่ตรองโดยรอบคอบในการแก้ปัญหาที่ เกิดขึ้นในงานของคณะสงฆ์ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ที่ เกี่ยวข้อง					
๒๒	ข้าพเจ้าบริหารงานด้วยการเป็นผู้ฟังที่ดี เมื่อเกิดปัญหาข้อ ขัดแย้งในการบริหารงานของคณะสงฆ์					
๒๓	ข้าพเจ้ายินดีให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าพบเพื่อปรึกษาปัญหา ต่างๆโดยไม่เลือกปฏิบัติ					
๒๔	ข้าพเจ้ามีการวางใจเป็นกลางยอมรับโดยเหตุผลเมื่อ ผู้ร่วมงานปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือในการบริหารงาน คณะสงฆ์					

ตอนที่ ๑.๓ แบบสอบถามแนวโน้มความรู้สึก

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย X ในช่องที่ตรงกับระดับความรู้สึกของท่านมากที่สุด โดยมีเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

๕	หมายถึง	ท่านมีความรู้สึกในด้านนี้มากที่สุด
๔	หมายถึง	ท่านมีความรู้สึกในด้านนี้มาก
๓	หมายถึง	ท่านมีความรู้สึกในด้านนี้ปานกลาง
๒	หมายถึง	ท่านมีความรู้สึกในด้านนี้น้อย
๑	หมายถึง	ท่านมีความรู้สึกในด้านนี้น้อยที่สุด

คำถาม- ในช่วงระยะเวลา ๑เดือนที่ผ่านมา ท่านมีแนวโน้มความรู้สึกในด้านต่างๆต่อไปนี้ มากน้อยเพียงใด

คำแสดงความรู้สึก	ระดับ				
	๕	๔	๓	๒	๑
ยินดี					
ตื่นตัว					
อึ้งใจ					
มุ่งมั่น					
กระตือรือร้น					
ตื่นเต้น					
มีแรงบันดาลใจ					
สนใจ					
ภูมิใจ					
เข้มแข็ง					
หวาดกลัว					
ตื่นตระหนก					
วิตกกังวล					
กระวนกระวาย					
รำคาญใจ					
ต่อต้าน					
รู้สึกผิด					
ละอายใจ					
เคียด					
ซีมิเศร้า					

ตอนที่ ๑.๔ แบบสอบถามบทบาทของพระสังฆาธิการ

คำชี้แจง โปรดทำ เครื่องหมาย X ในช่องระดับบทบาทที่ปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ว่าท่านปฏิบัติในระดับใดที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับ**มากที่สุด**
- ๔ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับ**มาก**
- ๓ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับ**ปานกลาง**
- ๒ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับ**น้อย**
- ๑ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับ**น้อยที่สุด**

ข้อ ที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ระดับบทบาท				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑	การควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย					
๒	การให้พระสงฆ์ที่อยู่ในปกครองปฏิบัติตามข้อบังคับ ระเบียบ และคำสั่งของมหาเถรสมาคม					
๓	การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย					
๔	การระงับข้อพิพาท การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุ ความขัดแย้งหรือลงนาคกรรม					
๕	การออกกฎ ระเบียบข้อบังคับต่างๆแก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นการพนัน ห้ามดื่มสุรารายในวัด					
๖	การบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่าย ให้เป็นไปด้วยดี					
๗	สนับสนุนพระภิกษุสามเณรในการปกครองให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรม					
๘	การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรมบาลีแก่พระภิกษุสามเณรในเขตการรับผิดชอบ					
๙	การสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรมบาลี					
๑๐	การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบธรรมสอบบาลี					
๑๑	การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอน ธรรมศึกษาแก่ประชาชนและนักเรียนโดยทั่วไป					
๑๒	ยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สอนพระปริยัติธรรม เปรียญธรรม ประโยคต่างๆและครูสอนศีลธรรมให้มีขวัญและกำลังใจ					
๑๓	การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ					
๑๔	การเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาต่างๆ ตลอดจนสนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธ					

ข้อ ที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ระดับบทบาท				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑๕	การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด					
๑๖	การจัดตั้งศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์					
๑๗	การประสานการจัดหางบประมาณในการสร้าง อาคารเรียน ห้องเรียน หรือห้องจริยศึกษา					
๑๘	การจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและ เยาวชน					
๑๙	การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือ สถานีวิทยุโทรทัศน์					
๒๐	การเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนโดยทั่วไปให้ตั้งอยู่ในหลักคำ สอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำ					
๒๑	การจัดหาหนังสือไหว้พระสวดมนต์สำหรับผู้รักษาศีลฟังธรรมไว้ เพียงพอ					
๒๒	จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและพระอาจารย์สอน การปฏิบัติธรรม					
๒๓	ฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และ วิธีการเผยแผ่ ธรรมะ					
๒๔	การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่ พระภิกษุสามเณรและประชาชน					
๒๕	การควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณี สงฆ์					
๒๖	การควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด					
๒๗	การจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาของ คณะสงฆ์					
๒๘	การแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการ					
๒๙	การจัดการระบบสาธารณูปโภคภายในวัด เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ให้เรียบร้อย					
๓๐	การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมาย และพระธรรมวินัย					
๓๑	จัดระเบียบการเดินรถในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมา					
๓๒	การให้การสนับสนุนเงินทุนหรือดำเนินการสร้างถนนหรือ ประปาหมู่บ้าน					
๓๓	การช่วยเหลือกิจการกิจการของชุมชนที่เป็นไปเพื่อ สาธารณประโยชน์					
๓๔	การบรรเทาช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย อัคคีภัย เป็นต้น					
๓๕	การจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราหรือเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เป็น ต้น					

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามปัจจัยสุขภาวะทางจิต

คำชี้แจง คำถามต่อไปนี้ไม่มีข้อถูกและข้อผิด โปรดทำเครื่องหมาย X ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว ระดับการรับรู้ในแต่ละข้อมีความหมายดังต่อไปนี้

๕	หมายถึง	ท่านมีการรับรู้ดังกล่าวในระดับ	มากที่สุด
๔	หมายถึง	ท่านมีการรับรู้ดังกล่าวในระดับ	มาก
๓	หมายถึง	ท่านมีการรับรู้ดังกล่าวในระดับ	ปานกลาง
๒	หมายถึง	ท่านมีการรับรู้ดังกล่าวในระดับ	น้อย
๑	หมายถึง	ท่านมีการรับรู้ดังกล่าวในระดับ	น้อยที่สุด

ข้อที่	ข้อความเกี่ยวกับปัจจัยสุขภาวะทางจิต	ระดับการรับรู้ปัจจัยสุขภาวะทางจิต				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑	ข้าพเจ้ามักรู้สึกผิดหวังที่ชีวิตไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้					
๒	ข้าพเจ้ามักรู้สึกพอใจในสิ่งที่ข้าพเจ้าเป็นอยู่					
๓	ข้าพเจ้ามักรู้สึกว่าคนที่ข้าพเจ้ารู้จักหลายคนประสบความสำเร็จมากกว่าข้าพเจ้า					
๔	แม้ชีวิตจะไม่เป็นไปตามที่คาดหวังอยู่บ้างแต่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าได้ทำดีที่สุดแล้ว					
๕	เมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่นแล้ว ข้าพเจ้าอดรู้สึกที่ตัวเองด้อยกว่าผู้อื่นไม่ได้					
๖	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตัวเองมีสุขภาพแข็งแรงกว่า หรือเหมือนกับคนอื่นในวัยเดียวกัน					
๗	เมื่อนึกย้อนไปข้าพเจ้ามีความภูมิใจในชีวิตที่ผ่านมา					
๘	ข้าพเจ้าพึงพอใจในชีวิตของข้าพเจ้า					
๙	แม้จะเห็นไม่ตรงกับคนอื่นถ้าข้าพเจ้าเห็นสิ่งนั้นถูกต้อง ข้าพเจ้าก็จะทำ					
๑๐	ข้าพเจ้ามั่นใจในความคิดเห็นของตนเองแม้ว่ามันจะไม่เหมือนกับความเห็นของคนอื่น					
๑๑	สิ่งที่ข้าพเจ้าทำ ไม่ได้ทำเพราะทำตามๆกันไปหรือคนส่วนใหญ่เขาทำกัน					
๑๒	ข้าพเจ้ากล้าพูดแสดงความคิดเห็น แม้ว่ามันจะไม่เหมือนคนอื่นก็ตาม					
๑๓	ส่วนมากข้าพเจ้ารู้สึกว่าข้าพเจ้าได้ทำตามที่ต้องการ					
๑๔	ข้าพเจ้าวางมือกับการเปลี่ยนแปลงตัวเองให้ดีขึ้นมานานแล้ว					
๑๕	ข้าพเจ้าได้พยายามปรับปรุงตัวเองมาโดยตลอด					
๑๖	ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ชีวิตข้าพเจ้าก็เหมือนเดิม ข้าพเจ้าไม่ได้ทำอะไรที่ดีขึ้นเท่าใดนัก					

ข้อ ที่	ข้อความเกี่ยวกับปัจจัยสุขภาวะทางจิต	ระดับการรู้ปัจจัยสุขภาวะทางจิต				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑๗	ข้าพเจ้าไม่ต้องการทำอะไรที่ตนเองไม่คุ้นเคย					
๑๘	ชีวิตของข้าพเจ้าตอนนี้ก็อยู่ไปวันๆ ไม่ต้องการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงอะไรอีกแล้ว					
๑๙	ข้าพเจ้าไม่ชอบอยู่เฉยๆ ชอบออกไปดูนั่นดูนี่ ทำสิ่งต่างๆ ให้เพลิดเพลินรู้สึกกระชุ่มกระชวยดี					
๒๐	ข้าพเจ้าชอบกิจกรรม เช่น การอ่านหนังสือ หรือการพูดคุย เพราะข้าพเจ้ามักได้รับแนวคิดดีในการดำเนินชีวิต					
๒๑	ถ้าข้าพเจ้าลองได้คบใครเป็นเพื่อนแล้ว เราจะคบกันนาน					
๒๒	ข้าพเจ้ามีเพื่อนสนิทที่สามารถคุยกันได้ทุกเรื่อง					
๒๓	เพื่อนๆ ที่รู้จักข้าพเจ้ามักบอกว่าข้าพเจ้าเป็นคนใจดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่					
๒๔	ข้าพเจ้าและเพื่อนๆ รู้ว่าเราไว้วางใจกันได้					
๒๕	ข้าพเจ้าเป็นคนที่มีเพื่อนน้อย ไม่เหมือนคนอื่นเขาหรอก					
๒๖	บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าไม่รู้จะคุยกับใครเพราะไม่ค่อยมีใครรับฟังข้าพเจ้า					
๒๗	ข้าพเจ้าชอบที่จะพูดคุยกับคนในครอบครัวและเพื่อนๆ					
๒๘	บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้ารู้สึกเหงาและอยากมีเพื่อนที่พูดคุยปรับทุกข์ได้มากกว่านี้					
๒๙	ข้าพเจ้าทนเห็นข้อบกพร่องของคนอื่นไม่ได้					
๓๐	กิจวัตรประจำวันที่ทำอยู่เช่น การเดินทาง การดูแลตนเอง บางครั้งทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกท้อหรือเบื่อหน่าย					
๓๑	ข้าพเจ้าสามารถจัดการธุระต่างๆ ในชีวิตประจำวันของข้าพเจ้าได้					
๓๒	สิ่งต่างๆ ที่ข้าพเจ้าทำข้าพเจ้ารู้ตัวดีว่าทำไปเพราะอะไร					
๓๓	ข้าพเจ้าทำอะไรได้ตามที่ตนเองต้องการน้อยมาก					
๓๔	ข้าพเจ้าไม่เข้าใจว่าทำไมคนอื่นถึงทำอย่างนั้นทั้งที่ไม่ควรทำ					
๓๕	ที่ผ่านมาคนใกล้ตัวมักตัดสินใจแทนข้าพเจ้า					
๓๖	ข้าพเจ้ามักทนไม่ได้หากเรื่องต่างๆ ไม่เป็นไปตามที่วางไว้แม้จะเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ก็ตาม					
๓๗	ข้าพเจ้าเลือกทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อไม่ให้ชีวิตน่าเบื่อ					
๓๘	ข้าพเจ้าได้รับการตอบสนองจากเพื่อนเป็นอย่างดี					
๓๙	ข้าพเจ้าจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ดี					
๔๐	คนบางคนอาจใช้ชีวิตไปเรื่อยๆ ไม่มีจุดหมายแต่ข้าพเจ้ามีเป้าหมายของชีวิต					
๔๑	ข้าพเจ้าได้ทำอะไรต่ออะไรมากมายจนไม่อยากลุกขึ้นมาทำอะไรอีกแล้ว					

ข้อ ที่	ข้อความเกี่ยวกับปัจจัยสุขภาวะทางจิต	ระดับการรู้ปัจจัยสุขภาวะทางจิต				
		๕	๔	๓	๒	๑
๔๒	เมื่อข้าพเจ้าวางแผนจะทำอะไรแล้ว ข้าพเจ้าจะมุ่งทำตามนั้นให้ถึงที่สุด					
๔๓	ข้าพเจ้ามีความสุขที่ได้ทำอะไรๆตามที่ตั้งใจไว้					
๔๔	ทุกวันนี้สิ่งที่ข้าพเจ้าทำอยู่ในแต่ละวันดูเหมือนไม่มีความสำคัญอะไร					
๔๕	ข้าพเจ้าคิดว่าสักวันจะประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้					

ง ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability)

แบบตรวจสอบ IOC
ปัจจัยจิตสังคัมที่ส่งผลต่อสุขภาพทางจิตของพระสังฆาธิการ
ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๐

ที่	ข้อความ	IOC					รวม	ค่า IOC	สรุป
		๑	๒	๓	๔	๕			
การปกครองตามหลักพรหมวิหาร ๔									
๑	ข้าพเจ้าแสดงความรักใคร่ เห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่คอยช่วยเหลืองานคณะสงฆ์ด้วยความจริงใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ข้าพเจ้าใช้อารมณ์ส่วนตัวของตนเป็นใหญ่ในการบริหารงานคณะสงฆ์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	เมื่อเกิดปัญหาในการบริหารงานขึ้น ข้าพเจ้าระงับปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยความเป็นมิตร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ข้าพเจ้าใช้ถ้อยคำสุภาพในการให้คำตักเตือนผู้ใต้บังคับบัญชาเกี่ยวกับการบริหารงานคณะสงฆ์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ข้าพเจ้ามักตำหนิผู้ใต้บังคับบัญชาในที่สาธารณะ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	ข้าพเจ้าให้อภัยแก่ผู้ที่ปฏิบัติงานผิดพลาดด้วยการพูดให้กำลังใจเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	ข้าพเจ้าพยายามช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาที่ประสบปัญหาในการบริหารงานของคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	ข้าพเจ้าแสดงความช่วยเหลือต่อผู้ใต้บังคับบัญชาที่ได้รับความเดือดร้อน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	ข้าพเจ้ามีความเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในการบริหารงานของวัดและงานคณะสงฆ์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	ข้าพเจ้าเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเสนอแนะแนวทางการบริหารงานของวัดและงานคณะสงฆ์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑	ข้าพเจ้าให้ความอนุเคราะห์ต่อผู้ร่วมงานโดยการเข้าไปแก้ปัญหาความทุกข์ร้อนให้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	ข้าพเจ้าเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓	ข้าพเจ้าแสดงความยินดีกับผู้ใต้บังคับบัญชาที่ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานที่เขาทำ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔	ข้าพเจ้าจัดทำใบประกาศเกียรติคุณให้แก่ผู้ช่วยเหลืองานของคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕	ข้าพเจ้าแสดงความขอบคุณแก่ผู้ช่วยเหลืองานของคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	ข้อความ	IOC					รวม	ค่า IOC	สรุป
		๑	๒	๓	๔	๕			
๑๖	ข้าพเจ้าไม่เคยกล่าวชื่นชมการทำหน้าที่ของผู้ใต้บังคับบัญชาที่ปฏิบัติงานให้กับคณะสงฆ์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗	ข้าพเจ้าไม่เคยยกย่องคุณงามความดีของผู้ใต้บังคับบัญชาต่อที่สาธารณะ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘	ข้าพเจ้ามีจิตใจเบิกบานยินดีเมื่อเห็นผู้ใต้บังคับบัญชาประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานที่เขาทำอยู่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	ข้าพเจ้าวางใจเป็นกลางในการบริหารงานของคณะสงฆ์ด้วยความเที่ยงธรรมเสมอต้นเสมอปลาย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	ข้าพเจ้ามีการปฏิบัติตามกฎระเบียบสำหรับการบริหารงานของคณะสงฆ์อย่างชัดเจนและเป็นธรรมไม่มีความลำเอียง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๑	ข้าพเจ้าขาดการไตร่ตรองโดยรอบคอบในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในงานของคณะสงฆ์ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๒	ข้าพเจ้าบริหารงานด้วยการเป็นผู้ฟังที่ดี เมื่อเกิดปัญหาข้อขัดแย้งในการบริหารงานของคณะสงฆ์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓	ข้าพเจ้ายินดีให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าพบเพื่อปรึกษาปัญหาต่างๆโดยไม่เลือกปฏิบัติ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔	ข้าพเจ้ามีการวางใจเป็นกลางยอมรับโดยเหตุผลเมื่อผู้ร่วมงานปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือในการบริหารงานคณะสงฆ์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	ข้อความ	IOC					รวม	ค่า IOC	สรุป
		๑	๒	๓	๔	๕			
แบบสอบถามแนวโน้มความรู้สึก									
๑	ยินดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ตื่นตัว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	อึ้งใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	มุงมั่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	กระตือรือร้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	ตื่นเต้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	มีแรงบันดาลใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	สนใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	ภูมิใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	เข้มแข็ง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	ข้อความ	IOC					รวม	ค่า IOC	สรุป
		๑	๒	๓	๔	๕			
๑๑	หวาดกลัว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	ตื่นตระหนก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓	วิตกกังวล	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔	กระวนกระวาย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕	รำคาญใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖	ต่อต้าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗	รู้สึกผิด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘	ละอายใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	เครียด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	ซีมีเศร้า	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	ข้อความ	IOC					รวม	ค่า IOC	สรุป
		๑	๒	๓	๔	๕			
แบบสอบถามบทบาทพระสังฆาธิการ									
๑	การควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	การให้พระสงฆ์ที่อยู่ในปกครองปฏิบัติตามข้อบังคับ ระเบียบ และคำสั่งของมหาเถรสมาคม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	การระงับข้อพิพาท การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุ ความขัดแย้ง หรือลงโทษกรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	การออกกฎ ระเบียบข้อบังคับต่างๆแก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นการพนัน ห้ามดื่มสุรารายในวัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	การบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	สนับสนุนพระภิกษุสามเณรในการปกครองให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักรธรรมบาลีแก่พระภิกษุสามเณรในเขตการรับผิดชอบ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	การสรรหาและพัฒนาครูสอนนักรธรรมบาลี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบธรรมสอบบาลี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	ข้อความ	IOC					รวม	ค่า IOC	สรุป
		๑	๒	๓	๔	๕			
๓๐	การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมายและพระธรรมวินัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๑	จัดระเบียบการเดินรถในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๒	การให้การสนับสนุนเงินทุนหรือดำเนินการสร้างถนนหรือประปาหมู่บ้าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๓	การช่วยเหลือกิจกรรมกิจการของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๔	การบรรเทาช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย อัคคีภัย เป็นต้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๕	การจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราหรือเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	ข้อความ	IOC					รวม	ค่า IOC	สรุป
		๑	๒	๓	๔	๕			
แบบสอบถามสุขภาพทางจิต									
๑	ข้าพเจ้ามักรู้สึกผิดหวังที่ชีวิตไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ข้าพเจ้ามักรู้สึกพอใจในสิ่งที่ข้าพเจ้าเป็นอยู่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ข้าพเจ้ามักรู้สึกว่าคนที่ข้าพเจ้ารู้จักหลายคนประสบความสำเร็จมากกว่าข้าพเจ้า	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	แม้ชีวิตจะไม่เป็นไปตามที่คาดหวังอยู่บ้างแต่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าได้ทำดีที่สุดแล้ว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	เมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่นแล้ว ข้าพเจ้าอดรู้สึกที่ตัวเองด้อยกว่าผู้อื่นไม่ได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตัวเองมีสุขภาพแข็งแรงกว่า หรือเหมือนกับคนอื่นในวัยเดียวกัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	เมื่อนึกย้อนไปข้าพเจ้ามีความภูมิใจในชีวิตที่ผ่านมา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	ข้าพเจ้าพึงพอใจในชีวิตของข้าพเจ้า	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	แม้จะเห็นไม่ตรงกับคนอื่นถ้าข้าพเจ้าเห็นสิ่งนั้นถูกต้อง ข้าพเจ้าก็จะทำ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	ข้าพเจ้ามั่นใจในความคิดเห็นของตนเองแม้ว่ามันจะไม่เหมือนกับความคิดเห็นของคนอื่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑	สิ่งที่ข้าพเจ้าทำ ไม่ได้ทำเพราะทำตามๆกันไปหรือคนส่วนใหญ่เขาทำกัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	ข้อความ	IOC					รวม	ค่า IOC	สรุป
		๑	๒	๓	๔	๕			
๑๒	ข้าพเจ้ากล้าพูดแสดงความคิดเห็น แม้ว่ามันจะไม่เหมือนคนอื่นก็ตาม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓	ส่วนมากข้าพเจ้ารู้สึกที่ข้าพเจ้าได้ทำตามที่ต้องการ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔	ข้าพเจ้าวางมือกับการเปลี่ยนแปลงตัวเองให้ดีขึ้นมานานแล้ว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕	ข้าพเจ้าได้พยายามปรับปรุงตัวเองมาโดยตลอด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖	ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ชีวิตข้าพเจ้าก็เหมือนเดิม ข้าพเจ้าไม่ได้ทำอะไรที่ดีขึ้นเท่าใดนัก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗	ข้าพเจ้าไม่ต้องการทำอะไรที่ตนเองไม่คุ้นเคย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘	ชีวิตของข้าพเจ้าตอนนี้ก็อยู่ไปวันๆ ไม่ต้องการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงอะไรอีกแล้ว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	ข้าพเจ้าไม่ชอบอยู่เฉยๆ ชอบออกไปดูนั่นดูนี่ ทำสิ่งต่างๆ ให้เพลิดเพลินรู้สึกกระชุ่มกระชวยดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	ข้าพเจ้าชอบกิจกรรม เช่น การอ่านหนังสือ หรือการพูดคุย เพราะข้าพเจ้ามักได้รับแนวคิดดีในการดำเนินชีวิต	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๑	ถ้าข้าพเจ้าลองได้คบใครเป็นเพื่อนแล้ว เราจะคบกันนาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๒	ข้าพเจ้ามีเพื่อนสนิทที่สามารถคุยกันได้ทุกเรื่อง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓	เพื่อนๆ ที่รู้จักข้าพเจ้ามักบอกว่าข้าพเจ้าเป็นคนใจดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔	ข้าพเจ้าและเพื่อนๆ ของเราไว้วางใจกันได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๕	ข้าพเจ้าเป็นคนที่มีเพื่อนน้อย ไม่เหมือนคนอื่นเขาหรอก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๖	บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าไม่รู้จะคุยกับใครเพราะไม่ค่อยมีใครรับฟังข้าพเจ้า	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๗	ข้าพเจ้าชอบที่จะพูดคุยกับคนในครอบครัวและเพื่อนๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๘	บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้ารู้สึกเหงาและอยากมีเพื่อนที่พูดคุยปรับทุกข์ได้มากกว่านี้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๙	ข้าพเจ้าทนเห็นข้อบกพร่องของคนอื่นไม่ได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๐	กิจกรรมประจำวันที่ทำอยู่เช่น การเดินทาง การดูแลตนเอง บางครั้งทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกท้อหรือเบื่อหน่าย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๑	ข้าพเจ้าสามารถจัดการธุระต่างๆ ในชีวิตประจำวันของข้าพเจ้าได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๒	สิ่งต่างๆ ที่ข้าพเจ้าทำข้าพเจ้ารู้ตัวดีว่าทำไปเพราะอะไร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๓	ข้าพเจ้าทำอะไรได้ตามที่ตนเองต้องการน้อยมาก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๔	ข้าพเจ้าไม่เข้าใจว่าทำไมคนอื่นถึงทำอย่างนั้นซึ่งไม่ควรทำ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	ข้อความ	IOC					รวม	ค่า IOC	สรุป
		๑	๒	๓	๔	๕			
๓๕	ที่ผ่านมากคนใกล้ตัวมักตัดสินใจแทนข้าพเจ้า	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๖	ข้าพเจ้ามักทนไม่ได้หากเรื่องต่างๆไม่เป็นไปตามที่วางไว้แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยๆก็ตาม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๗	ข้าพเจ้าเลือกทำกิจกรรมต่างๆเพื่อไม่ให้ชีวิตน่าเบื่อ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๘	ข้าพเจ้าได้รับการตอบแทนจากเพื่อนเป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๙	ข้าพเจ้าจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๐	คนบางคนอาจใช้ชีวิตไปเรื่อยๆไม่มีจุดหมายแต่ข้าพเจ้ามีเป้าหมายของชีวิต	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๑	ข้าพเจ้าได้ทำอะไรต่ออะไรมากมายจนไม่อยากจะลุกขึ้นมาทำอะไรอีกแล้ว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๒	เมื่อข้าพเจ้าวางแผนจะทำอะไรแล้ว ข้าพเจ้าจะมุ่งมั่นทำตามนั้นให้ถึงที่สุด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๓	ข้าพเจ้ามีความสุขที่ได้ทำอะไรๆตามที่ตั้งใจไว้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๔	ทุกวันนี้สิ่งที่ข้าพเจ้าทำอยู่ในแต่ละวันดูเหมือนไม่มีความสำคัญอะไร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๕	ข้าพเจ้าคิดว่าสักวันจะประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability)

แบบรายด้าน

ก. ปัจจัยจิตสังคมด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหาร ๔

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.730	.700	24

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a1	84.50	39.224	.443	.	.708
a2	86.67	48.851	-.499	.	.774
a3	85.50	40.603	.296	.	.719
a4	85.17	47.730	-.713	.	.758
a5	87.50	42.328	.234	.	.724
a6	84.83	42.902	.034	.	.742
a7	84.67	41.264	.236	.	.724
a8	84.33	40.920	.487	.	.712
a9	84.83	35.661	.563	.	.691
a10	85.00	38.966	.659	.	.699
a11	84.83	33.937	.881	.	.662
a12	84.83	37.730	.689	.	.691
a13	84.33	45.057	-.179	.	.743
a14	86.50	41.293	.225	.	.725
a15	85.00	46.552	-.344	.	.755
a16	87.33	37.126	.697	.	.688
a17	87.33	37.126	.697	.	.688
a18	84.50	42.328	.234	.	.724
a19	85.00	38.966	.659	.	.699
a20	84.50	41.983	.154	.	.730

a21	86.33	37.471	.235	.	.739
a22	84.50	40.259	.561	.	.707
a23	84.50	43.017	.129	.	.729
a24	84.50	43.017	.129	.	.729

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
89.00	44.138	6.644	24

ข. ปัจจัยจิตสังคมด้านแนวโน้มความรู้สึก

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.814	.844	19

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
b1	47.20	97.683	-.168	.	.829
b2	47.20	86.993	.512	.	.801
b3	47.53	90.878	.162	.	.819
b5	47.37	84.999	.472	.	.801
b6	47.20	81.821	.872	.	.784
b7	47.53	88.464	.278	.	.812
b8	47.83	84.626	.303	.	.815
b9	47.20	86.993	.512	.	.801
b10	47.87	88.740	.330	.	.809
b11	49.03	84.516	.325	.	.812
b12	49.70	79.528	.729	.	.785
b13	49.53	74.740	.709	.	.781
b14	49.53	84.326	.769	.	.791
b15	49.70	84.976	.701	.	.794

b16	49.03	96.516	-.107	.	.843
b17	49.03	89.895	.282	.	.811
b18	49.53	89.913	.263	.	.812
b19	49.70	87.114	.545	.	.800
b20	49.87	84.602	.748	.	.792

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
51.20	95.614	9.778	19

ค. ปัจจัยจิตสังคมด้านบทบาทพระสังฆาธิการ

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.952	.952	35

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
c1	103.50	492.328	.906	.	.949
c2	103.67	483.333	.817	.	.949
c3	104.67	514.368	.120	.	.954
c4	105.17	489.454	.600	.	.950
c5	104.33	482.644	.749	.	.949
c6	104.17	498.420	.631	.	.950
c7	103.50	489.569	.628	.	.950
c8	103.67	483.333	.817	.	.949
c9	104.83	506.695	.267	.	.953
c10	104.83	506.695	.267	.	.953
c11	103.83	488.075	.794	.	.949
c12	103.83	480.833	.817	.	.948
c13	105.17	504.626	.351	.	.952
c14	104.00	521.034	-.020	.	.954
c15	105.00	495.172	.347	.	.953
c16	104.67	489.195	.584	.	.950

c17	106.00	508.276	.271	.	.952
c18	106.00	506.897	.303	.	.952
c19	106.33	510.920	.275	.	.952
c20	104.33	471.264	.872	.	.948
c21	104.33	472.644	.846	.	.948
c22	104.83	472.213	.719	.	.949
c23	104.67	491.609	.627	.	.950
c24	105.17	488.764	.919	.	.949
c25	104.83	461.178	.900	.	.947
c26	104.83	468.764	.947	.	.947
c27	104.50	466.810	.885	.	.948
c28	105.00	473.448	.748	.	.949
c29	104.17	492.213	.543	.	.951
c30	104.00	505.172	.445	.	.951
c31	104.17	506.695	.389	.	.951
c32	104.67	505.402	.397	.	.951
c33	104.67	497.471	.882	.	.949
c34	103.83	503.592	.403	.	.951
c35	105.50	500.603	.634	.	.950

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
107.67	520.920	22.824	35

ง. สุขภาวะทางจิต

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.782	.735	45

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted

d1	151.00	161.724	.795	.	.750
d2	149.00	198.621	-.339	.	.793
d3	149.67	195.402	-.274	.	.788
d4	149.00	192.414	-.052	.	.784
d5	150.50	181.293	.324	.	.775
d6	149.83	176.695	.553	.	.767
d7	149.33	190.920	.015	.	.785
d8	149.33	190.575	.030	.	.784
d9	149.33	197.471	-.355	.	.791
d10	148.83	181.178	.486	.	.772
d11	149.50	186.810	.244	.	.778
d12	149.00	184.483	.335	.	.776
d13	149.67	177.126	.545	.	.768
d14	150.00	191.034	-.020	.	.790
d15	149.83	196.695	-.245	.	.791
d16	150.50	181.638	.312	.	.775
d17	149.83	178.420	.403	.	.772
d18	150.50	168.879	.776	.	.757
d19	149.67	173.678	.687	.	.763
d20	149.50	177.500	.459	.	.770
d21	149.50	180.259	.597	.	.770
d22	149.83	195.661	-.198	.	.790
d23	149.67	184.023	.592	.	.773
d24	149.67	185.057	.307	.	.777
d25	150.17	187.040	.100	.	.784
d26	151.00	172.759	.607	.	.763
d27	149.83	172.557	.471	.	.767
d28	151.17	180.144	.365	.	.773
d29	150.00	170.000	.615	.	.761
d30	150.33	159.195	.846	.	.746
d31	149.33	198.851	-.324	.	.794
d32	149.33	203.678	-.720	.	.798
d33	150.33	178.506	.385	.	.772
d34	151.17	180.144	.365	.	.773
d35	151.33	172.299	.593	.	.763
d36	150.00	173.103	.415	.	.770
d37	149.50	187.155	.225	.	.779
d38	150.50	196.810	-.222	.	.793
d39	149.67	196.437	-.238	.	.791
d40	150.33	191.609	-.024	.	.788
d41	151.00	186.897	.123	.	.783

d42	149.50	196.121	-.196	.	.792
d43	149.67	178.851	.475	.	.770
d44	150.50	201.638	-.282	.	.805
d45	149.50	187.845	.131	.	.782

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
153.33	191.954	13.855	45

แบบที่ฉบับ

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.916	.917	123

**จ ตารางแสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ของ Krejcie and Morgan**

จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
๑๐	๑๐	๒๒๐	๑๔๐	๑๒๐๐	๒๙๑
๑๕	๑๔	๒๓๐	๑๔๔	๑๓๐๐	๒๙๗
๒๐	๑๙	๒๔๐	๑๔๘	๑๔๐๐	๓๐๒
๒๕	๒๔	๒๕๐	๑๕๒	๑๕๐๐	๓๐๖
๓๐	๒๘	๒๖๐	๑๕๕	๑๖๐๐	๓๑๐
๓๕	๓๒	๒๗๐	๑๕๙	๑๗๐๐	๓๑๓
๔๐	๓๖	๒๘๐	๑๖๒	๑๘๐๐	๓๑๗
๔๕	๔๐	๒๙๐	๑๖๕	๑๙๐๐	๓๒๐
๕๐	๔๔	๓๐๐	๑๖๙	๒๐๐๐	๓๒๒
๕๕	๔๘	๓๒๐	๑๗๕	๒๒๐๐	๓๒๗
๖๐	๕๒	๓๔๐	๑๘๑	๒๔๐๐	๓๓๑
๖๕	๕๖	๓๖๐	๑๘๖	๒๖๐๐	๓๓๕
๗๐	๕๙	๓๘๐	๑๙๑	๒๘๐๐	๓๓๘
๗๕	๖๓	๔๐๐	๑๙๖	๓๐๐๐	๓๔๑
๘๐	๖๖	๔๒๐	๒๐๑	๓๕๐๐	๓๔๖
๘๕	๗๐	๔๔๐	๒๐๕	๔๐๐๐	๓๕๑
๙๐	๗๓	๔๖๐	๒๑๐	๔๕๐๐	๓๕๔
๙๕	๗๖	๔๘๐	๒๑๔	๕๐๐๐	๓๕๗
๑๐๐	๘๐	๕๐๐	๒๑๗	๖๐๐๐	๓๖๑
๑๑๐	๘๖	๕๕๐	๒๒๖	๗๐๐๐	๓๖๔
๑๒๐	๙๒	๖๐๐	๒๓๔	๘๐๐๐	๓๖๗
๑๓๐	๙๗	๖๕๐	๒๔๒	๙๐๐๐	๓๖๘
๑๔๐	๑๐๓	๗๐๐	๒๔๘	๑๐๐๐๐	๓๗๐
๑๕๐	๑๐๘	๗๕๐	๒๕๔	๑๕๐๐๐	๓๗๕
๑๖๐	๑๑๓	๘๐๐	๒๖๐	๒๐๐๐๐	๓๗๗
๑๗๐	๑๑๘	๘๕๐	๒๖๕	๓๐๐๐๐	๓๗๙
๑๘๐	๑๒๓	๙๐๐	๒๖๙	๔๐๐๐๐	๓๘๐
๑๙๐	๑๒๗	๙๕๐	๒๗๔	๕๐๐๐๐	๓๘๑
๒๐๐	๑๓๒	๑๐๐๐	๒๗๘	๗๕๐๐๐	๓๘๒
๒๑๐	๑๓๖	๑๑๐๐	๒๘๕	๑๐๐๐๐๐	๓๘๔

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๓๒๐

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดสอบเครื่องมือวิจัย
กราบนมัสการ พระเดชพระคุณ พระพรหมสิทธิ เจ้าคณะภาค ๑๐
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย ๓๘๐ ชุด

ด้วย พระปฎิภาวธัมม ฉายา ญาณวีโร นามสกุล กันภัย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๓ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๐” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อนำไปทดสอบเครื่องมือวิจัย ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างในการทดสอบเครื่องมือวิจัย พระสังฆาธิการ ๓๘๐ รูป เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและนำผลการศึกษาไปใช้ประกอบในเชิงวิชาการการพัฒนางองค์กรต่อไป

จึงกราบนมัสการมาเพื่อขออนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลจะได้ทำการวิจัยต่อไปและขอกราบนมัสการพระขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

๕๕

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

อ.พรวิภาดา นามสกุล
พระเดชพระคุณ พระพรหมสิทธิ
รศ.ดร. ๑๐ นิสิตประจำตัวนิสิต
เบอร์โทรติดต่อผู้วิจัย : ๐๘๖-๓๘๑-๓๒๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/ ๓๑๙

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดสอบเครื่องมือวิจัย (Try-out)

กราบนมัสการ พระเดชพระคุณ พระเทพวิสุทธิโมลี เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาสวรมหาวิหาร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย ๓๐ ชุด

ด้วย พระปยุตทาวุฒน์ ฉายา ญาณวีโร นามสกุล กันภัย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๓ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยจิตสังคัมที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๐” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระมหาเมื่อน กิตติโสภโณ, ดร. ประธานกรรมการ
๒. ผศ.ดร. ประยูร สุยะใจ กรรมการ

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อนำไปทดสอบเครื่องมือวิจัย ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างในการทดสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน ๓๐ รูป เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและนำผลการศึกษาไปใช้ประกอบในเชิงวิชาการและการพัฒนาองค์กรต่อไป

จึงกราบนมัสการมาเพื่อขออนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลจะได้ทำการวิจัยต่อไปและขอกราบ
ขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

ป ๓.

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุยะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๘๗

อ.ไพฑูริย์
อ.ไพฑูริย์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/ว๖๖ วันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เรืองชัย หมื่นชนะ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) จำนวน ๑ ฉบับ
ด้วย พระปฎิยาวัฒน์ ฉายา ญาณวีโร นามสกุล กั้นภัย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๓ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๐” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ดร. ประธานกรรมการ กรรมการ
๒. ผศ.ดร. ประยูร สุขะใจ กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้ช่วยฯ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ป.ล.

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร สุขะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๘๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยแล้ว

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เรืองชัย หมื่นชนะ)

วันที่ ๑๐ / ๙ / ๒๕๖๐

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๐๑๔.๔/๑๖๖ วันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรงของเครื่องมื่อวิจัย (IOC)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิริวัฒน์ ศรีศรีรอด

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมื่อวิจัย(IOC) จำนวน ๑ ฉบับ
ด้วย พระปฎิยาวัฒน์ ฉายา ญาณวิโร นามสกุล กัญภัย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๔๐๓๐๓ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๐” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ดร. ประธานกรรมการ
๒. ผศ.ดร. ประยูร สุขะใจ กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ป.ล.

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร สุขะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๕๔-๐๐๔-๗๗๕๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๕๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิริวัฒน์ ศรีศรีรอด)

วันที่ ๑๙/๙/๒๕๖๐.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๑๖๖

วันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

กรรณมัตการ พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโนโท, ผศ. ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) จำนวน ๑ ฉบับ
ด้วย พระปฎิภาววัฒน์ ฉายา ญาณวีโร นามสกุล กัมภักย์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๔๐๓๐๓ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตของพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๐” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระมหาเดือน กิตติโสภโณ, ดร. ประธานกรรมการ
๒. ผศ.ดร. ประยูร สุขะใจ กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงกราบนิมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ป.ล.

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร สุขะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๘๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยแล้ว

(พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโนโท, ผศ. ดร.)

วันที่ ๑๙/๙/๒๐

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/ว ๖ วันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

เรียน ดร.กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย(IOC) จำนวน ๑ ฉบับ
ด้วย พระปฎิภาววัจน์ ฉายา ญาณวีโร นามสกุล กัมภักย์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๔๐๓๐๑๓ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยจิตสังคัมที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๐” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ดร.

ประธานกรรมการ

๒. ผศ.ดร. ประยูร สุขะใจ

กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๗๖๐-๕๘๗๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยแล้ว

(ดร.กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์)

วันที่ ๒๐ / ๙ / ๖๐

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/ว ๖ วันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

เรียน ดร.พุทธชาติ แผนสมบุญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย(IOC) จำนวน ๑ ฉบับ
ด้วย พระปฎิภาววิธาน ฉายา ญาณวีโร นามสกุล กันภัย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๔๐๓๐๓๓ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตของพระสงฆ์ฆราวาสในการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๐” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ดร. ประธานกรรมการ

๒. ผศ.ดร. ประยูร สุยะใจ กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุยะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๕-๐๐๔-๓๓๔๘, ๐๙๐-๓๙๐-๕๘๘๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยแล้ว

.....

(ดร.พุทธชาติ แผนสมบุญ)

วันที่ ๒๐ / ก.ย / ๖๐

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ/ฉายา/นามสกุล : พระครูใบฎีกานิพนธ์ ญาณวีโร (นิตยพันธ์)
- ภูมิลำเนา : ๕๑/๑๑๒ หมู่ ๗ ต.หลักหก อ.เมือง จ.ปทุมธานี
- การศึกษา : เกษศาสตร์บัณฑิต คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนคณะจังหวัดสระแก้ว
- การศึกษาปัจจุบัน : นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- อุปสมบท : ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๓
- สำเร็จการศึกษา : ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๒
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดจักรวรรดิราชาวาส ๒๒๕/๙ ถนนจักรวรรดิ แขวงจักรวรรดิ
เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

ประสบการณ์การทำงาน

- เกษกรประจำร้านสมายดรัก (Smiledrug)
- พระวิทยากรค่ายวัยใส ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบัน
วิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระอาสาในกลุ่มศิลาธรรม กรุงเทพมหานคร